

ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS (esimene koda)

13. detsember 2006*

Liidetud kohtuasjades T-217/03 ja T-245/03,

Fédération nationale de la coopération bétail et viande (FNCBV), asukoht: Pariis (Prantsusmaa), esindajad: advokaadid R. Collin, M. Ponsard ja N. Decker,

hageja kohtuasjas T-217/03,

Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles (FNSEA), asukoht: Pariis,

Fédération nationale bovine (FNB), asukoht: Pariis,

Fédération nationale des producteurs de lait (FNPL), asukoht: Pariis,

Jeunes agriculteurs (JA), asukoht: Pariis,

esindajad: advokaadid B. Neouze ja V. Ledoux,

hagejad kohtuasjas T-245/03,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

keda toetab

Prantsuse Vabariik, esindajad: algul G. de Bergues, F. Million ja R. Abraham ning hiljem M. de Bergues, E. Belliard ja S. Ramet,

menetlusse astuja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: P. Oliver, A. Bouquet ja O. Beynet,

kostja,

mille ese on esimese võimalusena nõue tühistada komisjoni 2. aprilli 2003. aasta otsus 2003/600/EÜ, mis puudutab EÜ artikli 81 kohaldamise menetlust (juhtum COMP/C.38.279/F3 — Prantsuse veiseliha) (ELT L 209, lk 12) ja teise võimalusena nõue tühistada nimetatud otsusega määratud trahvid või vähendada neid,

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees R. García-Valdecasas, kohtunikud J. D. Cooke ja I. Labucka,

kohtusekretär: E. Coulon,

arvestades kirjalikus menetluses ja 17. mai 2006. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Õiguslik raamistik

- 1 4. aprilli 1962. aasta määruse nr 26, millega kohaldatakse teatavaid konkurentsieeskirju põllumajandussaaduste ja toodete tootmise ja nendega kauplemise suhtes (EÜT 1962, 30, lk 993, ELT eriväljaanne 03/01, lk 6), artikkel 1 näeb ette, et EÜ artikleid [81–86] ja nende rakendussätteid kohaldatakse kõikide EÜ artikli [81] lõikes 1 ja artiklis [82] osutatud kokkulepete, otsuste ja tegevuste suhtes, mis on seotud EÜ asutamislepingu [I] lisas loetletud toodete, sealhulgas eelkõige elusloomade ja liha ning söödava rupsi tootmise või nendega kauplemisega, kui selle määruse artiklist 2 ei tulene teisiti.
- 2 Nimetatud määruse artikli 2 lõige 1 kehtestab järgmist:

„[EÜ] artikli [81] lõiget 1 ei kohaldata selliste eelmises artiklis nimetatud kokkulepete, otsuste ja tegevuste suhtes, mis moodustavad siseriikliku turukorralduse lahutamatu osa või mida on vaja [EÜ] artiklis [33] sätestatud eesmärkide saavutamiseks. Eelkõige ei kohaldata seda ühe liikmesriigi põllumajandustootjate,

põllumajandustootjate ühenduste või sellistest ühendustest moodustatud liitude kokkulepete, otsuste ja tegevuste suhtes, mis käsitlevad põllumajandussaaduste ja toodete tootmist või müüki või ühiste seadmete kasutamist põllumajandussaaduste ja toodete ladustamiseks või töötlemiseks, ning kui need ei kohusta kehtestama ühesuguseid hindu, välja arvatud siis, kui komisjon leiab, et seejuures välistatakse konkurents või ohustatakse [EÜ] artikli [33] eesmärke.”

Hagi aluseks olevad asjaolud

- 3 Kohtuasja T-217/03 hageja Fédération nationale de la coopération bétail et viande (FNCBV) liikmed on Prantsuse 300 veise-, sea- ja lambakasvatajate ühistut, ligikaudu 30 tapamaja ja lihatööstuse ühistut või ettevõtjat.

- 4 Kohtuasja T-245/03 hagejad, st Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles (FNSEA), Fédération nationale bovine (FNB), Fédération nationale des producteurs de lait (FNPL) ja Jeunes agriculteurs (JA), on Prantsuse õiguse alusel tegutsevad ameti- ja kutseliidud. FNSEA on suurim Prantsusmaa põllumajandustootjate ühing. Territoriaalsel tasandil koosneb see kohalikest ühingutest, mille liikmed on departemangude põllumajandustootjate ühendused või liidud (FDSEA või UDSEA). Ühendused koordineerivad igas piirkonnas FDSEA-de ja UDSEA-de tegevust. FNSEA ühendab ka 33 kutseühendust, mis esindavad iga liiki tootjate (sh FNB ja FNPL-i) huve. JA ühendab kuni 35-aastaseid talupidajaid. JA kohaliku keskusega ühinemiseks tuleb olla FDSEA või UDSEA alla kuuluva kohaliku ühingu liige.

I — *Teine „hullu lehma” kriis*

- 5 Alates 2000. aasta oktoobrist avastati mitmes liikmesriigis laiemalt „hullu lehma tõvena” tuntud veiste spongioosse entsefalopaatia uued juhtumid. Samal ajal puhkes Ühendkuningriigis lammaste suu- ja sõrataud. Juhtunu tõi kaasa tarbijate usalduse kadumise, mis mõjutas üldist lihatarbimist Euroopas ja põhjustas eelkõige uue kriisi veiselihasektoris. Veiseliha tarbimine vähenes oluliselt, eelkõige Prantsusmaal, ning sellesse riiki imporditud või sealt eksporditud kogused vähenesid samuti märkimisväärselt. Samuti langesid Prantsusmaal väga olulisel määral täiskasvanud veiste tootjahinnad, samas kui lõpptarbijate hinnad jäid suhteliselt stabiilseks.
- 6 Selle kriisi lahendamiseks võtsid ühenduse institutsioonid vastu terve rea meetmeid. Laiendati nende sekkumismehhanismide kohaldamisala, mille eesmärgiks oli kõrvaldada turult teatud hulk veiseid, et muuta pakkumist nõudluse suhtes stabiilsemaks, ja kehtestati elusloomade kokkuostu kava ning rümpade ja poolrümpade pakkumismenetluse teel kokkuostu mehhanism (nn „spetsiifiline ostukava”). Peale selle lubas komisjon mitmel liikmesriigil, sealhulgas Prantsusmaal, anda veiselihasektorile toetusi.
- 7 Ometigi pidasid Prantsuse loomakasvatavad võetud abinõusid ebapiisavaks. 2001. aasta septembris ja oktoobris kujunesid loomakasvatajate ja tapamajade vahelised suhted Prantsusmaal eriti pingsaks. Kogunenud loomakasvatavad pidasid ebaseaduslikult kinni veoautosid, et kontrollida veetava liha päritolu, ning piirasid ümber tapamaju. Mõnikord lõppesid need juhtumid rajatiste ja liha hävitamisega. Vastutasuks tapamajade piiramise lõpetamise eest nõudsid meelevaldajatest loomakasvatavad eelkõige, et tapamajad lõpetaksid liha impordi ja kohaldaksid nn ühingu hinnaskaalat.

II — *Vaidlusaluste kokkulepete sõlmimine ja haldusmenetlus komisjonis*

- 8 2001. aasta oktoobris toimus mitu veisekasvatavate (kohtuasja T-245/03 hagejad) ja tapamajade ühenduste (st Fédération nationale de l'industrie et des commerces en gros des viandes (FNICGV) ja kohtuasja T-217/03 hageja) vahelist kohtumist. Prantsusmaa põllumajandusministri palvel korraldatud 24. oktoobri 2001. aasta kohtumise tulemusena sõlmisid kuus ühendust, nimelt FNSEA, FNB, FNPL, JA, FNCBV ja FNICGV kokkuleppe („Veisekasvatavate ja tapamajade ühenduste vaheline kokkulepe tapaloomade tapamaja sisseostu minimaalse hinnaskaala kohta”).
- 9 Kokkulepe koosnes kahest osast. Esimene osa puudutas „ajutist [veiseliha] impordi peatamise kohustust”, milles ei tehtud vahet veiseliha liikide alusel. Teine osa kehtestas „kohustuse rakendada tapaloomade puhul tapamaja sisseostu hinnaskaalat” (st loomade, kelle eesmärk on kas sigimine või piimatootmine), mille üksikasjad määrati kindlaks kokkuleppes. Seega sisaldas see kokkulepe teatavate veiserümpade kategooriate kilohindade hinnakirja ja teiste kategooriate suhtes rakendatavat hinna arvutamise viisi, eelkõige ühenduse ametiasutuste poolt kindlaks määratud spetsiaalse ostuhinna alusel. Kokkulepe pidi jõustuma 29. oktoobril 2001 ning kehtima kuni 2001. aasta novembri lõpuni.
- 10 Komisjon saatis 30. oktoobril 2001 Prantsusmaa ametiasutustele kirja, milles ta palus teavet 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe kohta.

- 11 31. oktoobril 2001 toimus Rungis'is (Prantsusmaa) kohtuasja T-245/03 hagejate ja FNICGV vahel viimatinimetatu algatusel kohtumine. Kõnealused ühendused võtsid vastu järgmise kompromissi (edaspidi „Rungis'i protokoll“):

„Kohtumine „Importliha”

31. oktoober 2001 — Rungis

Impordi-ekspordi sektori Prantsuse ettevõtjad kohtusid tootjate ühendustega (FNSEA, FNB, FNPL ja [JA]), kes olid alla kirjutanud 24. oktoobri 2001. aasta üleriigilisele tootmisharudevahelisele kokkuleppele.

[...]

Nad kinnitavad tungivat vajadust tasakaalustada uuesti pakkumine ja nõudlus [...].

Enneolematus kriisiolukorras, milles tootjad praegu viibivad, nõuavad loomakasvatajate esindajad importijatelt ja eksportijatelt tungivalt kriisi tõsiduse teadvustamist.

Vastusammuna võtavad importijad ja eksportijad endale kohustuse olla solidaarsed.”

- 12 Prantsuse ametiasutused vastasid komisjoni 30. oktoobri 2001. aasta teabenõudele 9. novembri 2001. aasta kirjaga.
- 13 9. novembril 2001 palus komisjon teavet ka kohtuasja T-245/03 hagejatelt ja ühenduselt FNICGV, vastavalt nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3) artiklile 11. Kuna komisjon ei olnud sel ajal teadlik asjaolust, et ka kohtuasja T-217/03 hageja oli 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppele alla kirjutanud, ei saanud ta viimasele seda teabenõuet. Nimetatud viis ühendust vastasid teabenõuetele 15. ja 23. novembri 2001. aasta kirjadega.
- 14 19. novembril 2001 teavitas FNICGV esimees FNSEA esimeest, et ta oli kohustatud tooma ettepoole kokkuleppe kohaldamise ajavahemiku lõppkuupäeva, mis oli esialgselt ette nähtud 30. novembriks 2001, määrates uueks kuupäevaks nimetatud kirja saatmise kuupäeva.
- 15 26. novembril 2001 saatis komisjon 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppele alla kirjutanud kuuele ühendusele hoiatuskirja, milles ta teatas, et temale teatavaks tehtud asjaolud viitavad ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumisele, ning palus asjaomastel ühendustel esitada oma märkused ja ettepanekud hiljemalt 30. novembriks 2001. Selles kirjas teatas komisjon, et „kui selle ajavahemiku jooksul rahuldavaid ettepanekuid ei esitata, kavatseb [ta] algatada menetluse, mille eesmärgiks on tuvastada need rikkumised, nõuda nende lõpetamist juhul kui kokkulepet pikendatakse, ning võib vajaduse korral kehtestada trahve”. Ühendused vastasid komisjonile, täpsustades, et kokkulepe lõppeb 30. novembril 2001 ning seda ei pikendata.

- 16 Komisjon viis 17. detsembril 2001 vastavalt määruse nr 17 artikli 14 lõikele 3 läbi uurimise FNSEA ja FNB asukohtades Pariisis ning eelnimetatud määruse artikli 14 lõike 2 alusel FNICGV asukohas Pariisis.
- 17 24. juunil 2002 võttis komisjon vastu kõnealusele kuuele ühendusele adresseeritud vastuväiteteatise. Asjaomased ühendused esitasid oma kirjalikud märkused 23. septembril ja 4. oktoobril 2002. Ühendused kuulati ära 31. oktoobril 2002.
- 18 10. jaanuaril 2003 saatis komisjon hagejatele teabenõude määruse nr 17 artikli 11 alusel. Ta palus hagejatelt, et nad esitaksid 2001. ja 2002. aasta kohta iga ühenduse laekumiste kogusumma ja jaotuse vastavalt nende päritolule, samuti nende ühenduste raamatupidamisaruanded ja nende otseste ja/või kaudsete liikmete viimase olemasolevate andmetega majandusaasta käibe (kogukäive ja veisekasvatuse või veiste tapamajja viimisega seotud käive). Hagejad vastasid sellele 22., 24., 27. ja 30. jaanuari 2003. aasta kirjadega.

III — *Vaidlustatud otsus*

- 19 Komisjon võttis 2. aprillil 2003 vastu otsuse 2003/600/EÜ, mis puudutab [EÜ] artikli 81 kohaldamise menetlust (juhtum COMP/C.38.279/F3 — Prantsuse veiseliha) (ELT L 209, lk 12, edaspidi „vaidlustatud otsus“), mille adressaadid on hagejad ja FNICGV.

- 20 Vaidlustatud otsus sedastas, et kuna kõnealused ühendused sõlmisid 24. oktoobril 2001 kirjaliku kokkuleppe, millega kehtestati minimaalne kokkuostuhind teatavatele veiseliha kategooriatele ja peatati veiseliha import Prantsusmaale, ning kuna nad sõlmisid 2001. aasta novembri lõpus ja detsembri alguses samasisulise suulise kokkuleppe, mis pidi jõustuma pärast kirjaliku kokkuleppe kehtivuse lõppemist, siis rikkusid nad EÜ artikli 81 lõiget 1.
- 21 Vaidlustatud otsuse põhjendustes 135–149 jättis komisjon kõnesolevas asjas kohaldamata määruses nr 26 teatud põllumajandustoodete tootmise ja turustamisega seotud tegevuste jaoks ette nähtud erandi, leides, et kokkulepe ei olnud vajalik EÜ artiklis 33 ette nähtud ühise põllumajanduspoliitika eesmärkide saavutamiseks. Peale selle ei kuulunud vaidlusalune kokkulepe nõukogu 17. mai 1999. aasta määruses (EÜ) nr 1254/1999 veise- ja vasikalihaturu ühise korralduse kohta (EÜT L 160, lk 21; ELT eriväljaanne 03/25, lk 339) või selle rakendusaktides ette nähtud abinõude hulka. Lisaks ei ole võetud meetmed komisjoni sõnul proportsionaalsed väidetavalt soovitud eesmärkidega.
- 22 Vaidlustatud otsuse kohaselt algas rikkumine 24. oktoobril 2001 ja kestis vähemalt 11. jaanuarini 2002, mil lõppes viimane komisjonile teadaolev üleriigilise kokkuleppe alusel sõlmitud kohalik kokkulepe.
- 23 Lähtuvalt rikkumise olemusest ja asjaomase turu geograafilisest ulatusest pidas komisjon rikkumist väga raskeks. Iga üksiku ühenduse vastutuse määra kindlakstegemiseks lähtus komisjon suurima põllumajandustootjate ühenduse FNSEA kogutud aastase liikmemaksu ja eraldi iga ühenduse kogutud aasta liikmemaksu suhtarvust. Kuna rikkumine oli kestnud lühikest aega, ei suurendanud komisjon põhisummat.

24 Seejärel arvestas komisjon hagejate puhul mitmete raskendavate asjaoludega:

- ta suurendas 30% võrra FNSEA-le, JA-le ja FNB-le määratud trahvide summat, kuna nende liikmed tarvitasid vägivalda, et sundida tapamajade ühinguid 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepet vastu võtma;

- ta arvestas kõikide hagejate puhul raskendava asjaoluna seda, et kokkulepet jätkati salaja pärast komisjoni 26. novembri 2001. aasta hoiatuskirja, ning suurendas nende trahvi 20% võrra;

- ta võttis arvesse FNB väidetavalt ülekaalukat rolli rikkumise ettevalmistamises ja elluviimises, suurendades kõnealusele ühendusele määratud trahvi 30% võrra.

25 Lisaks sellele võttis komisjon arvesse erinevaid kergendavaid asjaolusid:

- arvestades FNPL-i passiivset või käsutäitjalikku rolli, vähendas ta tema trahvisummat 30% võrra;

- kohtuasja T-217/03 hageja osas võttis komisjon arvesse esiteks Prantsuse põllumajandusministri jõulist sekkumist kokkuleppe sõlmimise toetuseks

(vähendamine 30% võrra), ja teiseks asjaolu, et talupidajad piirasid nende liikmete hooneid ebaseaduslikult ümber (täiendav vähendamine 30% võrra).

- 26 Vastavalt määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise suuniste (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171, edaspidi „suunised”) punkti 5 alapunktile b võttis komisjon lisaks arvesse kõnesoleva juhtumi erilisi asjaolusid, iseäranis majanduslikku konteksti, mida iseloomustab sektoris valitsev kriis, ja vähendas 60% võrra eespool kirjeldatud suurenduste ja vähenduste tulemusena saadud trahvisummat.
- 27 Vaidlustatud otsuse resolutiivosa sisaldab eelkõige järgmisi sätteid:

„Artikkel 1

Kuna [FNSEA], [FNB], [FNPL], [JA], [FNICGV] ja [FNCBV] sõlmisid 24. oktoobril 2001 kokkuleppe, millega peatati veiseliha import Prantsusmaale ja kehtestati minimaalne kokkuostuhind seoses teatavate veiseliha kategooriatega, ning kuna nad sõlmisid 2001. aasta novembri lõpus ja detsembri alguses samasisulise suulise kokkuleppe, siis rikkusid nad [EÜ] artikli 81 lõiget 1.

Rikkumine algas 24. oktoobril 2001 ja kestis vähemalt 11. jaanuarini 2002.

Artikkel 2

Artiklis 1 nimetatud ühendustel tuleb nimetatud artiklis osutatud rikkumine viivitamata lõpetada, juhul kui nad seda juba teinud ei ole, ja nad peavad tulevikus hoiduma mis tahes kokkuleppest, millel võib olla samasugune või sarnane ese või mõju.

Artikkel 3

Määratakse järgmised trahvid:

— FNSEA: 12 miljonit eurot,

— FNB: 1,44 miljonit eurot,

— JA: 600 000 eurot,

— FNPL: 1,44 miljonit eurot,

— FNICGV: 720 000 eurot,

— FNCBV: 480 000 eurot.”

Menetlus ja poolte nõuded

- 28 Hagejad esitasid kõnesolevad hagiavaldused, mis saabusid Esimese Astme Kohtu kantseleisse 19. ja 20. juunil 2003.
- 29 7. juunil 2003 esitas ka FNICGV hagiavalduse, mille ese oli esimese võimalusena nõue tühistada vaidlustatud otsusega talle määratud trahv ja teise võimalusena nõue seda trahvisummat vähendada (kohtuasi T-252/03). 9. novembri 2004. aasta määrusega jättis Esimese Astme Kohus FNICGV hagi vastuvõetamatusesse tõttu rahuldamata.
- 30 Hagejad esitasid eraldi dokumentidena Esimese Astme Kohtu kantseleisse 2. ja 11. juulil 2003 saabunud ajutiste meetmete kohaldamise taotlused, mille eesmärk oli vabastada hagejad täielikult või osaliselt kohustusest esitada vaidlustatud otsusega määratud trahvisummade kohese sissenõudmata jätmise tingimusena nõutud pangagarantiid.
- 31 7. oktoobril 2003 esitas Prantsuse Vabariik hagejate nõuete toetuseks igas kohtuasjas menetlusse astumise avalduse. 6. novembri 2003. aasta määrustega andis Esimese Astme Kohtu viienda koja esimees talle selleks loa. 23. detsembril 2003 esitas Prantsuse Vabariik menetlusse astuja seisukohad.
- 32 Esimese Astme Kohtu presidendi 21. jaanuari 2004. aasta määrustega peatas ta kindlaksmääratud ajavahemikuks ja teatud tingimustel hagejate (välja arvatud FNPL-i puhul, kes ei olnud sellekohast taotlust esitanud) kohustuse esitada komisjonile pangagarantiisid, et vältida trahvide kohest sissenõudmist.

- 33 Menetlust korraldavate meetmete raames palus Esimese Astme Kohus 21. veebruaril, 8. ja 9. märtsil 2006 esitada teatud dokumendid ja vastata teatud küsimustele. Pooled täitsid need nõuded ettenähtud tähtaja jooksul.
- 34 Ettekandja-kohtuniku ettekande põhjal otsustas Esimese Astme Kohus (esimene koda) avada suulise menetluse.
- 35 Pärast poolte ärakuulamist otsustas Esimese Astme Kohtu esimese koja esimees 3. aprilli 2006. aasta määrusega kohtuasjad T-217/03 ja T-245/03 liita.
- 36 Poolte kohtukõned ja vastused Esimese Astme Kohtu küsimustele kuulati ära 17. mai 2006. aasta kohtuistungil.
- 37 Hagejad paluvad Esimese Astme Kohtul:

- esimese võimalusena tühistada vaidlustatud otsus;
- teise võimalusena tühistada vaidlustatud otsusega neile määratud trahvid või kolmanda võimalusena vähendada nende summat;
- mõista kohtukulud välja komisjonilt.

38 Hagejate nõuete toetuseks menetlusse astuja — Prantsuse Vabariik — palub Esimese Astme Kohtul:

— tühistada vaidlustatud otsus

— mõista kohtukulud välja komisjonilt.

39 Komisjon palub Esimese Astme Kohtul

— jätta hagid rahuldamata;

— mõista kohtukulud välja hagejatelt.

40 19. ja 22. mai 2006. aasta kirjadega esitasid hagejad Esimese Astme Kohtule need komisjoni haldustoimikusse kuuluvad dokumendid, mida ei olnud eelnevalt Esimese Astme Kohtule täies osas esitatud. 7. juuli 2006. aasta määrusega otsustas Esimese Astme Kohus vastavalt oma kodukorra artiklile 62 suulise menetluse uuendada.

41 Pärast poolte ärakuulamist võttis Esimese Astme Kohus kooskõlas kodukorra artikliga 64 vastu menetlust korraldava meetme, millega lisati toimikusse dokumendid, mis hagejad esitasid 19. ja 22. mail 2006. 2. augusti 2006. aasta kirjaga esitas komisjon oma märkused nende dokumentide kohta.

42 Seejärel lõpetati suuline menetlus 2. septembril 2006.

Põhiküsimus

43 Esimese võimalusena nõuavad hagejad vaidlustatud otsuse tühistamist. Teise võimalusena paluvad nad tühistada kõnealuse otsusega neile määratud trahvid või neid vähendada.

I — *Vaidlustatud otsuse tühistamise nõue*

44 Hagejad esitavad vaidlustatud otsuse tühistamise nõude toetuseks viis väidet. Esimene väide tugineb EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamise tingimuste hindamisel tehtud ilmsetele hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumistele. Teine väide tugineb rikkumise ulatuse ja kestuse kindlaksmääramisel tehtud ilmsetele hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumistele. Kolmas väide tugineb asjaolule, et vaidlusaluse kokkuleppe suhtes ei kohaldata määruses nr 26 ette nähtud erandit. Neljas väide tugineb kaitseõiguse rikkumisele. Viimane, viies väide tugineb põhjendamiskohustuse rikkumisele.

A — *Esimene väide, mis tugineb EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamise tingimuste hindamisel tehtud ilmsetele hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumistele*

45 Hagejad ei eita 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe sõlmimist, kuid vaidlevad vastu sellele, et see kokkulepe kujutab endast EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumist.

Kohtuasja T-245/03 hagejad kritiseerivad nimelt seda, et komisjon liigitas nad ettevõtjate ühendusteks selle sätte tähenduses, ja väidavad, et komisjon piiras nende puhul ühinemisvabaduse teostamist. Peale selle väidab kohtuasja T-217/03 hageja, et kõnealune kokkulepe ei mõjutanud oluliselt liikmesriikide vahelist kaubandust. Lõpetuseks väidavad hagejad mõlemas kohtuasjas, et vaidlusalune kokkulepe ei sisaldanud konkurentsipiirangut.

1. Hagejate liigitamine ettevõtjate ühenduseks

a) Poolte argumendid

- ⁴⁶ Kohtuasja T-245/03 hagejad väidavad esiteks, et komisjon tegi ilmse hindamisvea ja rikkus EÜ artikli 81 lõiget 1, kui ta leidis, et hagejad kujutasid endast ettevõtjate ühendusi. Nad väidavad, et isegi kui arvesse võtta nende püramiidse hierarhiaga organisatsioonide kaht madalamat astet (st departemangude ühendused ja kohalikud ühingud), ei ole nende liikmed ettevõtjad, vaid põllumajandustootjate ühingud. Samuti ei saa ka kohalike ühingute liikmeid samastada ettevõtjatega, kuna nende liitumiskriteerium ei ole sama, mis põllumajandusettevõtjal, sest see liitumine ei ole üksiku põllumajandusettevõtte puhul seotud ettevõtte juhi staatusega (kuna liituda saab ettevõtja abikaasa) ega äriühingu kujul tegutseva ettevõtte puhul juriidilise isiku esindaja staatusega (kumbki osanik otsustab eraldi, kas liituda kohaliku ühinguga või mitte). Teiseks leiavad hagejad, et komisjon ei põhjendanud vaidlustatud otsuses piisavalt, miks neid liigitati ettevõtjate ühendusteks. Iseäranis ei vastanud komisjon märkustele, mis FNSEA selle kohta haldusmenetluse käigus esitas.

47 Komisjon märgib esiteks, et selleks, et määratleda, kas hagejad on ettevõtjate ühendused, tuleb lõppkokkuvõttes määratleda, kes on nende liikmed. Käesolevas asjas aga on tegemist põllumajandustootjatega, kes on ilmselgelt ettevõtjad EÜ artikli 81 tähenduses. Komisjon väidab teiseks, et vaidlustatud otsuses on üksikasjalikult esitatud põhjused, miks ta järeldas, et hagejad on ettevõtjate ühendused kõnealuse sätte tähenduses.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

48 Kõigepealt tuleb märkida, et kohtuasja T-217/03 hageja ei vaidlusta, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepe on teda puudutavas osas ettevõtjate ühenduste vaheline kokkulepe EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses. Seevastu kohtuasja T-245/03 hagejad väidavad, et neid ei saa käsitleda ettevõtjate ühendustena selle sätte tähenduses. Nad väidavad sisuliselt, et ei nende otsesed ega kaudsed liikmed ei ole ettevõtjad.

49 EÜ artikli 81 lõiget 1 kohaldatakse ühendustele sedavõrd, kui nende endi tegevuse või nende liikmeteks olevate ettevõtjate tegevuse eesmärk on avaldada mõju, mis on kõnealuse sätte alusel karistatav (Euroopa Kohtu 29. oktoobri 1980. aasta otsus liidetud kohtuasjades 209/78–215/78 ja 218/78: Van Landewyck jt vs. komisjon, EKL 1980, lk 3125, punkt 88). Arvestades selle sätte eesmärki, tuleb ettevõtjate ühenduse mõistet tõlgendada nii, et see võib samuti hõlmata ühendusi, mis koosnevad ise ettevõtjate ühendustest (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 26. jaanuari 2005. aasta otsus kohtuasjas T-193/02: Piau vs. komisjon, EKL 2005, lk II-209, punkt 69; vt analoogia põhjal ka Esimese Astme Kohtu 11. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-136/94: Eurofer vs. komisjon, EKL 1999, lk II-263, punkt 9).

- 50 Käesolevas asjas sõlmisid hagejad vaidlusalused kokkulepped mitte nende otseste liikmete huvides ja nimel, kelleks on tõepoolest põllumajandustootjate ühendused või ühingud, vaid põllumajandustootjate huvides ja nimel, kes on viimati nimetatud ühenduste ja ühingute üksikliikmed. Nimelt sõlmisid 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe eelkõige „loomakasvatajate ja tapamajade ühendused” „eesmärgiga avada väljavaateid uute suhete loomiseks sektoris, et saavutada õiglane ja seaduspärane töötasu kõigile sektoris osalejatele, loomakasvatajatele ja ettevõtjatele”. Samuti viitab Rungis'i protokoll sõnaselgelt „tootjate ühendustele”. Seega tuleb järeldada, et komisjonil oli õigus võtta kohtuasjas T-245/03 arvesse hagejate kaudseid liikmeid või üksikliikmeid, st põllumajandustootjaid, selleks et hinnata, kas hagejad kujutasid endast ettevõtjate ühendusi EÜ artikli 81 lõike 1 mõttes.
- 51 Seega tuleb uurida, kas komisjon sedastas õigesti, et põllumajandustootjaid, kes on nimetatud hagejate üksikliikmed või kaudsed liikmed, võib käsitleda ettevõtjatena EÜ artikli 81 kohaldamiseks.
- 52 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt hõlmab ettevõtja mõiste konkurentsioiguse valdkonnas mistahes majandustegevust harrastavat üksust, sõltumata tema õiguslikust vormist ja rahastamisviisist (Euroopa Kohtu 11. detsembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-55/96: Job Centre, EKL 1997, lk I-7119, punkt 21). Majandustegevus on mis tahes tegevus, mis seisneb kaupade või teenuste pakkumises teataval turul (Esimese Astme Kohtu 30. märtsi 2000. aasta otsus kohtuasjas T-513/93: Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali vs. komisjon, EKL 2000, lk II-1807, punkt 36).
- 53 Põllumajandustootjate, nii talupidajate kui loomakasvatajate tegevus on oma iseloomult kindlasti majanduslik. Nad tegelevad kaupade tootmisega, mida nad pakuvad tasu eest müügis. Põllumajandustootjad on järelikult ettevõtjad EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses.

- 54 Seega võib neid koondavaid ja esindavaid ühinguid, samuti neid ühendavaid ühendusi kõnealuse sätte kohaldamisel käsitleda ettevõtjate ühendustena.
- 55 Seda järeldust ei kummuta asjaolu, et kohalike ühingutega saavad liituda ka põllumajandustootjate abikaasad. Esiteks on tõenäoline, et talupidajate või loomakasvatavate abikaasad, kes on ise kohaliku põllumajandustootjate ühingu liikmed, osalevad samuti perekondliku põllumajandusettevõtte töös. Teiseks ei piisa igal juhul üksnes asjaolust, et ettevõtjate ühenduse liikmeteks võivad olla ka isikud ja üksused, keda ei saa liigitada ettevõtjateks, selleks et see ühendus ei oleks oma olemuselt ettevõtjate ühendus EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses. Samuti tuleb tagasi lükata hagejate argument, mis põhineb asjaolul, et äriühingu kujul tegutseva põllumajandusettevõtte puhul ei liitu ühinguga mitte see äriühing oma esindaja kaudu, vaid iga osanik. Nagu eelnevalt on märgitud (vt eespool punkt 52), ei ole ettevõtja liigitamisel oluline mitte kõnealuse põllumajandustootja õiguslik seisund ega vorm, vaid tema ja osalejate tegevus.
- 56 Lõpuks tuleb tagasi lükata ka etteheide, mis tugineb väidetavale põhjendamiskohustuse rikkumisele, mida põhjendati sisuliselt sellega, et komisjon ei vastanud vaidlustatud otsuses märkustele, mis FNSEA esitas haldusmenetluse käigus selle vastu, et teda määratleti ettevõtjate ühendusena.
- 57 Tuleb meenutada, et kuigi komisjonil on EÜ artikli 253 alusel kohustus esitada faktilised ja õiguslikud asjaolud, millest sõltub otsuse õiguslik põhjendus ning kaalutlused, mis viisid selle otsuse tegemiseni, ei ole tal kohustust käsitleda kõiki haldusmenetluse jooksul tõstatatud faktilisi ja õiguslikke asjaolusid (Esimese Astme Kohtu 20. aprilli 1999. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, EKL 1999, lk II-931, punkt 388).

58 Käesolevas asjas on vaidlustatud otsuses kokkuvõtlikult esitatud FNSEA seisukoht, mille kohaselt ta ei ole ei ettevõtja ega ettevõtjate ühendus, vaid kutseühing; ning FNPL-i ja JA sellekohased argumendid (vt vaidlustatud otsuse põhjenduse 97 teine taane, põhjendus 98 ja põhjenduse 99 teine taane). Need argumendid lükkab vaidlustatud otsus üksikasjalikult tagasi. Otsuses on selgitatud, et hagejad esindavad talupidajaid, kes tegelevad müügiks pakutavate kaupade tootmisega, ja määrus nr 26 kaotaks igasuguse mõtte, kui need talupidajad ei oleks ühtlasi ettevõtjad (vaidlustatud otsuse põhjendus 105); et asjaolu, et hagejatel on Prantsuse tööseadustiku tähenduses kutseühingute vorm, ei tähenda sugugi, et nad ei ole oma olemuselt ettevõtjate ühendused (vaidlustatud otsuse põhjendused 110 ja 111); et nende ühingutegevus ei anna neile õigust rikkuda konkurentsieskirju ja Prantsuse konkurentsinookogu on sarnaseid organisatsioone karistanud (vt vaidlustatud otsuse põhjendused 112–114). Lõpetuseks meenutab vaidlustatud otsus samuti asjassepuutuvat komisjoni otsustuspraktikat ja kohtupraktikat (vaidlustatud otsuse põhjendused 104 ja 116).

59 Eelnevat arvesse võttes tuleb järeldada, et komisjon põhjendas vaidlustatud otsuses piisavalt hagejate liigitamist ettevõtjate ühendusteks.

60 Järelikult tuleb see etteheide tervikuna tagasi lükata.

2. Olulise mõju puudumine liikmesriikidevahelisele kaubandusele

a) Poolte argumendid

61 Kohtuasja T-217/03 hageja väidab, et komisjon ei tõendanud, et vaidlusalune kokkulepe mõjutab oluliselt liikmesriikidevahelist kaubandust. Ta väidab, et

kõnealuse kokkuleppe impordi peatamist puudutav osa lükati otsekohe ümber Rungis'i protokolliga ning igal juhul ei importinud hageja peaaegu üldse veiseid ning seega ei puudutanud see küsimus teda mitte kuidagi. Hageja ühendas nimelt loomakasvatajate ühistuid, kellel on endil tapamajadest tütarettvõtjad, ning need ühistud koguvad ja turustavad peaaegu eranditult oma liikmete toodetud veiseliha. Lisaks sellele ei saanud komisjon kõnealuse kaubandusmõju tõestamisel võtta aluseks üksnes kokkuleppe võimalike mõjude analüüsi, vaid pidi uurima selle tegelikku mõju. Vastava ajavahemiku jooksul toimunud turuarengu analüüs ei näita aga, et kokkuleppe mõjutas impordivooge. Miinimumhindade osas märgib hageja, et kokkuleppe kehtis ligikaudu ühe kuu jooksul ning väidab, et selle lühikese kehtivusaja tõttu ei olnud kokkuleppel mitte mingisugust mõju Prantsusmaale importimisele.

- 62 Komisjon kinnitab, et kokkuleppe, mille esemeks on piirata impordi, on oma olemuselt selline, mis võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust. Ta väidab samuti, et ka hindu puudutav kokkuleppe võis mõjutada ühendusesisest kaubandust.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

- 63 EÜ artikli 81 lõiget 1 kohaldatakse üksnes kokkulepetele, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust. Liikmesriikidevahelise kaubanduse mõjutamiseks peab kokkuleppest kõigi objektiivsete õiguslike või faktiliste asjaolude põhjal olema piisavalt suure tõenäosusega võimalik järeldada, et see võib mõjutada otseselt või kaudselt liikmesriikidevahelist kaubavahetust viisil, mis võib kahjustada liikmesriikidevahelise ühtse turu eesmärkide saavutamist (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-359/01 P: *British Sugar vs. komisjon*, EKL 2004, lk I-4933, punkt 27, ja Esimese Astme Kohtu 22. oktoobri 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-213/95 ja T-18/96: *SCK ja FNK vs. komisjon*, EKL 1997, lk II-1739, punkt 175).

- 64 Käesoleval juhul sisaldas 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepe ajutist kohustust peatada veiseliha import Prantsusmaale. Nagu vaidlustatud otsuses on märgitud, on Prantsusmaa üks peamisi veiseliha importijaid ühenduses. Enamik sellest impordist (ligikaudu 95%) pärineb teistest liikmesriikidest (vaidlustatud otsuse põhjendus 11). Järelikult võis vaidlusalune kokkulepe kindlasti mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust.
- 65 Seda järeldust ei kummuta hageja argument, mille kohaselt loobuti 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe osast „Import” pelgalt mõni päev hiljem, Rungis’i protokollis sõlmimisega 31. oktoobril 2001. Iga kokkulepe, mis vastab EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamiseks vajalikele tingimustele, kuulub selle sätte kohaldamisalasse. Igal juhul, nagu järgnevalt on sedastatud (vt järgnev punkt 136), oli Rungis’i protokoll, pealkirjaga „Koosolek „Importliha””, sõnaselgelt suunatud impordile ega sisaldanud täielikku loobumist impordi peatamise meetmetest, mida hagejad olid otsustatud kasutada.
- 66 Samuti tuleb tagasi lükata hageja väide, et teda ei puudutanud kokkuleppe osa „Import” selle tõttu, et tema liikmed ei impordi peaaegu üldse veiseid. Hageja esitatud arvude kohaselt moodustab tema liikmete imporditegevus kogu Prantsusmaale imporditud veiselihast määra, mis on küll väike, kuid ei ole täiesti tähtsusetu (ligikaudu 1,5% 2001. aastal, st 3865 tonni). Pealegi väitis komisjon kohtuistungil, ilma et hageja sellele vastu oleks vaielnud, et hageja liikmed on minevikus importinud suuremates kogustes veiseliha (15 000 tonni kriisi algusele eelneva aasta jooksul). Samuti tuleb märkida, et kuigi on tõsi, et hageja liikmeteks olevad ühistud koguvad ja turustavad oma liikmete veiselihatoodangut, võivad nad sellegipoolest oma aastakäibest kuni 20% piires turustada nende veisekasvatajate toodangut, kes ei

ole hageja liikmed. Lõpetuseks, kuna rikkumine, milles hageja osales, võis igal juhul mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust, ei olnud komisjon kohustatud tõendamata, et hageja individuaalne osalemine mõjutab ühendusesisest kaubavahetust (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-14/89: *Montedipe vs. komisjon*, EKL 1992, lk II-1155, punkt 254).

67 Lisaks tuleb tõdeda, et vaidlusaluse kokkuleppe miinimumhinna skaala kehtestamist puudutav osa üksi võis mõjutada ühendusesisest kaubavahetust. Tervet liikmesriigi territooriumi hõlmav konkurentsi piirav tegevus on oma olemuselt siseriiklike turgude üksteisest eraldamisele kaasaaitav, takistades asutamislepingu eesmärgiks olevat turgude omavahelist majanduslikku põimumist (eespool viidatud kohtuotsus SCK ja FNK vs. komisjon, punkt 179). Selles osas on oluline uurida kokkuleppe suhtelist tähtsust asjassepuutuval turul ja majanduslikku tausta, millesse see kokkulepe asetub. Käesolevas asjas aga tuleb tõdeda, et Prantsuse veiste arv moodustab enam kui 25% ühenduse veiste koguarvust (vaidlustatud otsuse põhjendus 10). Pealegi on Euroopa Kohus sedastanud, et juhul, kui turg on impordile avatud, saavad siseriiklike hindu kehtestava kokkuleppe pooled oma turuosa säilitada ainult juhul, kui nad kaitsevad end väljast tuleva konkurentsi eest (eespool viidatud kohtuotsus *British Sugar vs. komisjon*, punkt 28).

68 Lõpetuseks, vastupidiselt hageja väitele ei olnud komisjon kohustatud näitama, et vaidlusalusel kokkuleppel oli tegelikkuses oluline mõju liikmesriikidevahelisele kaubavahetusele. Nagu on märgitud eespool punktis 63, nõuab EÜ artikli 81 lõige 1 üksnes, et kokkulepped ja konkurentsi piirav kooskõlastatud tegevus võiksid mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust (vt ka eespool viidatud kohtuotsus *Montedipe vs. komisjon*, punkt 253).

69 Järelikult tuleb see etteheide tagasi lükata.

3. Konkurentsipiirangu puudumine

a) Poolte argumendid

- 70 Hagejad väidavad sisuliselt, et vaidlusalune kokkulepe ei piiranud konkurentsi ega kuulu seetõttu EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamisalasse.
- 71 Hagejad väidavad, et komisjon eksis, kui ta leidis, et kõnealusel kokkuleppel oli konkurentsivastane eesmärk. Nad väidavad, et komisjon ei saa neile süüks panna selle kokkuleppe osa „Import” ning pidi arutama üksnes võimalikku hindadega seotud konkurentsipiirangut. Vaidlusaluse hinnaskaala hinnad kehtestati aga komisjoni enda poolt veiseliha sektoris ühise turukorralduse raames kehtestatud sekkumishindade alusel, mis kujutavad endast võrdlushindu ja on väga madalad. Peale selle olid kokkuleppe konkreetset mõjud vaid väga piiratud, peaaegu olematud, kestsid väga lühikest aega ega mõjutanud negatiivselt tarbijahindu.
- 72 Hagejad väidavad samuti, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepe puudutas üksnes soovituslikku miinimumhinda, mille järgimist ei saanud hagejad oma liikmetelt nõuda. Vertikaalkokkuleppe puhul aga ei ole soovituslike hindade määramine oma olemuselt konkurentsipiirang. Komisjoni 22. detsembri 1999. aasta määruse (EÜ) nr 2790/1999 asutamislepingu artikli 81 lõike 3 kohaldamise kohta vertikaalkokkuleppe ja kooskõlastatud tegevuse liikide suhtes (EÜT L 336, lk 21; ELT eriväljaanne 08/01, lk 364) artikli 4 punkt a keelab hagejate sõnul üksnes hinna kindlaksmääramist ostjale, samas kui käesolevas asjas jäi tapamajadele vabadus määrata kindlaks hinnad, mida nad suurtelt jaemüügikettidelt ja hulgimüüjatelt nõuavad. Lõpetuseks rõhutavad hagejad põllumajandussektori eripära, mis ei võimalda pakkumise ja nõudluse iseenesliku tasakaalu püsivat tekkimist ning mida

on vaja reguleerida teiste vahenditega kui turu kaudu, kuna konkurentsieeskirjad ei kohaldu sellele automaatselt. Oma argumentide toetuseks esitavad kohtuasja T-245/03 hagejad hagiavalduse lisas 2. juuni 2003. aasta õigusliku arvamuse.

- 73 Lisaks sellele märgivad hagejad, et konkurentsipiirangu hindamisel peab komisjon võtma arvesse vaidlustatud otsuse sõlmimise õiguslikku ja majanduslikku konteksti tervikuna, ning meenutavad, et iga ettevõtjatevaheline kokkulepe, mis piirab selle poolte või ühe poole tegevusvabadust, ei kuulu tingimata EÜ artikli 81 lõikes 1 sätestatud keelu alla (Euroopa Kohtu 19. veebruari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-309/99: Wouters jt, EKL 2002, lk I-1577, punkt 97). Kokkulepe, millel on konkurentsi piirav eesmärk või mõju, jääb sellest keelust väljapoole juhul, kui see võimaldab järgida teistsuguseid eesmärke, tingimusel, et need piiravad mõjud on kõnealuste eesmärkide saavutamise jaoks vajalikud ega kaota olulises ühisturu osas kogu konkurentsi. Komisjon oleks seega pidanud põhjalikult ja konkreetset analüüsima kõnealuse kokkuleppe iseloomu, eesmärki ning mõjusid, mida ta aga hagejate sõnul ei teinud.
- 74 Hagejad väitsid samuti, et komisjon alahindas äärmist kriisiolukorda, milles olid Prantsusmaa täiskasvanud veiste kasvatajad asjaolude toimumise ajal. Hagejad meenutavad, et veiste hind, keda vaidlusalune kokkulepe puudutas, oli 2001. aastal langenud keskmiselt madalaimale tasemele alates 1980. aastast ning tootjale makstud hinnad pärast turustamiskulude mahaarvamist olid langenud tootmishinnast madalamale, isegi pärast saadud abisummade mahaarvamist. Veiseliha tarbimine Euroopas langes 2001. aastal ligemale 10% võrra, mis mõjutas otseselt Prantsuse veisekasvatajaid, kellel oli oht turult kaduda.
- 75 Hagejad väidavad samuti, et ilmnes, et järjestikku vastu võetud ühenduse meetmed olid kriisi lahendamiseks ebapiisavad. Nimelt rakendatakse eriostukava alles

tapamajast väljaviimise etapis, samas kui tootjate sissetulek on seotud üksnes tapamaja sisseostu etapiga. Seega saavad meetmed, mis komisjon hinna valdkonnas võttis, tootjaid mõjutada tingimata vaid tootjate ja tapamajade vahel sõlmitud tootmisharudevahelise kokkuleppe kaudu.

- 76 Selles osas väidavad kohtuasja T-245/03 hagejad, et komisjon oleks pidanud uurima 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepet reguleeriva aktina, ning märgivad, et riigi ning kutseühingute ühenduste vaheline kooskõlastatud haldamine on Prantsusmaal põllumajandussektoris traditsiooniline tegutsemisviis. Hagejad vastasid Prantsuse valitsuse sõnaselgele ja avalikule nõudmisele, mille eesmärk oli vältida majanduslikku katastroofi veiselihatootjate jaoks, mis võis kaasa tuua veiselihasektori lagunemise ja see põhjustaks juba tõsiseid avaliku korra häireid. Hagejad märgivad, et kokkulepet innustas Prantsuse põllumajandusminister, kes väljendas ka ühes Prantsuse parlamendi ees tehtud avalduses toetust kõnealuse kokkuleppe väljatöötamise edenemisele.
- 77 Komisjon märgib, et kuna vaidlusaluse kokkuleppe pooled sõlmisid kokkuleppe selleks, et eraldada riikide turud ja määrata kindlaks miinimumhinnad, siis tuleb järeldada, et juba kokkuleppe eesmärk oli piirata konkurentsi. Komisjon väidab, et igal juhul võttis ta vaidlustatud otsuses arvesse kokkuleppe majanduslikku ja õiguslikku konteksti. Komisjon lisab, et ühenduse tasandil rakendati hulka meetmeid kriisi tõkestamiseks. Peale selle väidab komisjon, et asjaolu, et toleaeagne Prantsuse põllumajandusminister innustas pooli kokkulepet sõlmima, ei ole seotud mitte mingisuguse regulatiivse pädevusega.
- 78 Lisaks palub komisjon, et õiguslik arvamus, mille kohtuasja T-245/03 hagejad lisan esitasid, jäetaks vastuvõetamatusesse tõttu kõrvale. Nimelt on menetluskäikude lisadel üksnes tõenduslik ja abistav ülesanne (Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-31/99: ABB Asea Brown Boveri vs. komisjon, EKL 2002, lk II-1881), kuna ühenduse õiguse küsimusi peavad analüüsima seadusjärgsed esindajad menetluskäikude dokumentides endis.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

79 Kõigepealt tuleb tagasi lükata komisjoni palve jätta vastuvõetamatuse tõttu kõrvale kohtuasja T-245/03 hagejate esitatud õiguslik arvamus. Tuleb märkida, et kõik hagiavaldusega koos esitatud dokumendid lisatakse kindlasti toimikusse. Iseküsimus on see, kas hageja võib nende hulgast teatud dokumentidele tugineda ja kas Esimese Astme Kohus võib neid arvesse võtta. Tuleb aga märkida, et hagiavalduse teksti saab teatavate punktide osas toetada ja täiendada viidetega hagiavaldusele lisatud tõendite osadele, tingimusel, et õigusliku argumentatsiooni peamised osad on välja toodud hagiavalduses endas (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 21. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-87/05: EDP vs. komisjon, EKL 2005, lk II-3745, punkt 155, ja 14. detsembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-209/01: Honeywell vs. komisjon, EKL 2005, lk II-5527, punkt 57). Käesoleval juhul leiab Esimese Astme Kohus, et hagejad arendasid oma seisukohtades piisavalt väidet, et vaidlusalust kokkulepet tuleks käsitleda riikliku reguleeriva aktina. Sellest tulenevalt on kõnealuse lisa eesmärk vaid seda väidet toetada ja täiendada. Seega võis hageja sellele tugineda.

80 Mis puudutab hagejate etteheidet, siis nad väidavad sisuliselt, et ei vaidlusaluse kokkuleppe eesmärgiks ega tagajärjeks ei olnud takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühtsel turul EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses.

81 Kõigepealt on oluline meenutada, et hagejate poolt 24. oktoobril 2001. aastal sõlmitud kokkulepe nägi esiteks ette ajutist veiseliha Prantsusmaale impordi peatamise kohustust ja teiseks kohustust rakendada tapaloomade puhul tapamaja sisseostu miinimumhinna skaalat. Vastupidiselt hagejate väitele ja eespool punktides 65 ja 66 esitatud põhjustel tuleb vaidlusaluse kokkuleppe piirava iseloomu uurimisel arvesse võtta mitte ainult neid eespool viidatud meetmeid, mis puudutavad hindu, vaid ka neid, mille eesmärk on impordi peatamine.

- 82 Seega tuleb esiteks tõdeda, et vaidlusaluses kokkuleppes ette nähtud impordi peatamise kohustuse eesmärk oli eelkõige takistada hagejate otsustatud hinnaskaalast madalama hinnaga veiseliha sissetoomist Prantsusmaale, et tagada Prantsuse veisekasvatajate toodangu realiseerimine ja nimetatud hinnaskaala tõhusus. Tuleb tõdeda, et seetõttu oli vaidlusaluse kokkuleppe eesmärgiks eraldada Prantsuse turg ja piirata nõnda konkurentsi ühtsel turul.
- 83 Teiseks, mis puudutab hinnaskaala kehtestamist, siis tuleb meenutada, et EÜ artikli 81 lõike 1 punkt a näeb sõnaselgelt ette, et konkurentsipiirangud kujutavad endast meetmeid, millega otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või müügihinnad. Selgelt väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on hindade kindlaksmääramine ilmne konkurentsipiirang (Esimese Astme Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-148/89: Tréfilunion vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1063, punkt 109, ja 15. septembri 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94: European Night Services jt vs. komisjon, EKL 1998, lk II-3141, punkt 136).
- 84 Käesolevas asjas leppisid hagejad kokku teatavate veiseliha kategooriate tapamaja sisseostu hinnaskaalas, milles oli kehtestatud teatavate veiserümpade kategooriate kilohindade hinnakiri ja teiste kategooriate puhul rakendatav hinna arvutamise meetod, mille aluseks oli eelkõige ühenduse ametiasutuste poolt eriootukava raames kehtestatud hind. Vastupidiselt hagejate väidetele nähtub kõnesolevate vaidlustatud kokkuleppe tingimuste sisust endast, et tegemist ei olnud soovituslike või suunavate hindadega, vaid miinimumhindadega, mille järgimist alla kirjutanud ühendused lubasid tagada. Kõnealune kokkulepe nägi nimelt ette, et „liikmemaksud pea[ksid] vähemalt vastama sellele hinnaskaalale”. Samuti on kohtuasja T-245/03 hagejate 8. novembri 2001. aasta kirjas oma liikmetele, milles tehakse kokkuvõtte 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe kohaldamisest, viidatud „miinimumhin[dade] skaala” kohaldamisele.
- 85 Sellise kokkuleppe, nagu on tegemist käesolevas asjas, mis on sõlmitud põllumajandusettevõtjaid esindavate ühenduste ja tapamajade ühenduste vahel ning millega

kehtestatakse miinimumhinnad teatavatele veiseliha kategooriatele, eesmärgiga muuta need kohustuslikuks kõikidele kõnealusel turul tegutsevatele ettevõtjatele, esemeks on juba selle iseloomu arvestades piirata konkurentsi nendel turgudel (vt selle kohta Euroopa Kohtu 30. jaanuari 1985. aasta otsus kohtuasjas 123/83: BNIC, EKL 1985, lk 391, punkt 22), eelkõige piirates kunstlikult loomakasvatajate ja tapamajade vaheliste kaubanduslike läbirääkimiste ruumi ning kahjustades hindade kujunemist kõnealusel turgudel.

86 Seda järeldust ei kummuta hagejate argument, mille kohaselt on põllumajandusturud reguleeritud turud, kus konkurentsieeskirjad ei kohaldu automaatselt ja kus hinna kujunemine ei vasta väga sageli vabale pakkumise ja nõudluse vahekorrale. Põllumajandussektoril on tõepoolest teatav eripära ja seda reguleeritakse väga üksikasjalikult ning tihti üsna sekkuvalt. Ometigi tuleb märkida, et — nagu on analüüsitud järgnevalt seoses kolmanda väitega — konkurentsieeskirjad kohalduvad põllumajandustoodete turule isegi siis, kui kõnealuste turgude eripärase olukorra arvesse võtmiseks on ette nähtud teatavad erandid.

87 Hagejad ei saa tugineda ka argumendile, et vaidlusaluse hinnaskaala hinnad ei olnud piirava iseloomuga selle tõttu, et need hinnad määrati kindlaks komisjoni enda kehtestatud eriootukava hindade alusel. Esimese Astme Kohtu palvel poolte poolt esitatud võrdlevate tabelite uurimine näitab, et kui keskmise või madala kvaliteediga veiste puhul määrati kokkuleppehinnad kindlaks eriootukava raames kasutatavate hindade alusel, siis kõrgema kvaliteediga veiste puhul (kes moodustasid 2001. aastal tapetud loomade arvust 30%) olid kokkuleppes kehtestatud hinnad kõnealustest sekkumishindadest oluliselt kõrgemad. Igal juhul ei piisa vaidlusaluse kokkuleppe piirava iseloomu kaotamiseks pelgast asjaolust, et miinimumhinnad määrati komisjoni sekkumishinna alusel. See viide sekkumishinnale ei kaota hinnaskaala konkurentsivastast iseloomu, mis kätkes endas kindlaksmääratud turuhinna otsest ja kunstlikku kehtestamist, ja see ei võimalda seda samastada põllumajanduse ühise turukorralduse erinevate toetusmehhanismide ja valitsusasutuste sekkumise mehhanismidega, mille eesmärgiks on tasakaalustada turge, mida iseloomustab ülemäärane pakkumine, kõrvaldades ühe osa toodangust.

- 88 Hagejad väidavad lisaks, et määruse nr 2790/1999 artikli 4 lõike a kohaselt on vertikaalkokkuleppes keelatud piirata üksnes ostja võimet määrata kindlaks oma edasimüügihind, ning väidavad, et vaidlusaluse kokkuleppega kehtestatud hinnaskaala ei piiranud tapamajade võimet määrata klientidele oma hindu. See viide määrusele nr 2790/1999 ei ole aga käesolevas asjas asjakohane. Nimetatud määruse artikkel 3 jätab vertikaalkokkuleppeid lubavate grupierandite kohaldamisalast välja juhud, kui tarnija turuosa on suurem kui 30% asjaomasest turust. Komisjon aga märkis, ilma et hagejad oleksid sellele vastu väielnud, et hagejatest loomakasvatajate ühenduste toodang ületas oluliselt ülemmäära, milleks oli 30% Prantsuse veiselihaturust.
- 89 Mis puudutab hagejate väidet, et nad ei saanud kohustada oma liikmeid järgima kokkuleppes otsustatud miinimumhindu, siis on oluline tõdeda, et selleks, et ühendustevaheline kokkulepe kuuluks EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamisalasse, ei ole nõutav, et kõnealused ühendused saaksid kohustada oma liikmeid täitma nendele kokkuleppes seatud kohustusi (vt selle kohta Euroopa Kohtu 15. mai 1975. aasta otsus kohtuasjas 71/74: *Frubo vs. komisjon*, EKL 1975, lk 563, punktid 29–31). Lisaks sellele tuleb märkida, et viide eespool viidatud kohtuotsusele *Wouters jt ei ole antud juhul asjakohane*, sest faktilised asjaolud ja õiguslikud probleemid, mis tõstatati selle otsuse aluseks olnud kohtuasjas, mis puudutas juhtumit, kus kutseühendus reguleeris advokaadi kutseala teostamist ja korraldust, ei ole võrreldavad käesoleva asja faktiliste asjaolude ja õiguslike probleemidega.
- 90 Hagejad ei saa vaidlusaluse kokkuleppe õigustamiseks tugineda ka veiselihasektoris käesolevate asjaolude toimumise ajal valitsenud kriisile, mis hagejate sõnul puudutas eelkõige Prantsuse täiskasvanud veiste kasvatajaid. See asjaolu üksi ei saa viia järelduseni, et EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamise tingimused ei olnud täidetud (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus *Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon*, punkt 740). Igal juhul tuleb märkida, et nagu nähtub iseäranis vaidlustatud otsuse põhjendustest 10–15 ja 130, ei jätnud komisjon sektoris valitsenud kriisi oma hinnangus tähelepanuta. Pealegi võttis komisjon seda arvesse

trahvisumma kindlaksmääramisel, vähendades seda 60% võrra (vt vaidlustatud otsuse põhjendused 182–185).

- 91 Samuti tuleb tagasi lükata hagejate väide, mille kohaselt oli vaidlusalune kokkulepe riiklik reguleeriv akt, mis vastas Prantsusmaal traditsioonilisele valitsuse ja põllumajandusühenduste vahelise kooskõlastatud halduse tavale ja mida õigustas ametiasutuste poolt vastu võetud meetmete ebatõhusus. Selles osas tuleb esiteks meenutada, et EÜ artiklis 81 osutatud kokkulepete sõlmimise õiguslik raamistik ja sellele raamistikule erinevate riikide õiguskordades antud õiguslik määratlus ei mõjuta ühenduse konkurentsieeskirjade kohaldatavust (eespool viidatud kohtuotsus BNIC, punkt 17). Teiseks on oluline märkida, et kohtuistungil välistasid Prantsuse Vabariigi esindajad selle, et vaidlusalune kokkulepe võis kuuluda valitsuse ja põllumajandusühenduste vahelise ühise otsusetegemise alla, täpsustades et see ühine otsusetegemine väljendub selles, et põllumajandusühendused on esindatud riigi ja ühenduse nõuandeorganites. Kolmandaks tuleb tõdeda, et valitsuse meetmete väidetav ebapiisavus konkreetse sektori probleemide lahendamisel ei saa õigustada seda, et asjassepuutuvad eraettevõtjad seovad end konkurentsieeskirjadega vastuolus oleva tegevusega või et nad väidavad, et neil on pädevus, mis vastab riigi või ühenduse ametivõimude pädevusele, et asendada ametivõimude tegevus nende endi tegevusega.

- 92 Ka selles osas, mis puudutab Prantsuse põllumajandusministri rolli 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe sõlmimises, piisab tõdemusest, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei mõjuta asjaolu, et riigi ametivõimud olid teadlikud, lubasid või lausa innustasid ettevõtjate käitumist, igal juhul EÜ artikli 81 kohaldatavust (Esimese Astme Kohtu 29. juuni 1993. aasta otsus kohtuasjas T-7/92: *Asia Motor France jt vs. komisjon*, EKL 1993, lk II-669, punkt 71, ja eespool viidatud kohtuotsus *Tréfilunion vs. komisjon*, punkt 118).

93 Lõpetuseks tuleb tagasi lükata hagejate argument, mille kohaselt komisjon ei tõendanud, et vaidlusalune kokkulepe mõjutas importi või turuhinda. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamisel üleliigne võtta arvesse kokkuleppe konkreetset mõju, kui on ilmne, et selle eesmärk on takistada, piirata või kahjustada konkurentsitingimusi ühisturul. Sellest tulenevalt ei tule näidata tegelikku konkurentsivastast mõju, kui on tõendatud süüks pandava käitumise konkurentsivastane eesmärk (eespool viidatud kohtuotsus Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, punkt 741, Esimese Astme Kohtu 6. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas T-62/98: Volkswagen vs. komisjon, EKL 2000, lk II-2707, punkt 178). Nagu aga eelnevalt on märgitud, tõendas komisjon, et vaidlusaluse kokkuleppe eesmärgiks oli piirata konkurentsivabadust kõnealustel turgudel (vt eespool punktid 82–85). Komisjon ei olnud seega kohustatud uurima nende meetmete konkreetseid mõjusid konkurentsitingimustele ühisturul, iseäranis Prantsusmaal.

94 Kõike eelnevat arvesse võttes tuleb see etteheide tagasi lükata.

4. Ühingu tegevuse määratlemine

a) Poolte argumendid

95 Kohtuasja T-245/03 hagejad väidavad, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, kui ta piiras nende ühinemisvabadust, mida tunnustab 7. detsembril 2000 Nizzas välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (EÜT 2000, C 364, lk 1) artikli 12 lõige 1. Komisjon eiras eelkõige Prantsuse põllumajandustootjate ühingutele iseloomulikke haldusülesandeid. Samuti oli komisjon äärmiselt ebatäpne, kui ta nõudis karistatud ühendustelt, et need hoiduksid tulevikus igasugustest kokkulepe-

test, kooskõlastatud tegevusest või otsusest, millel võib olla sarnane eesmärk või tagajärg kui neile süüks pandud rikkumisel, samas kui kutseühingul palutakse korraldada oma liikmete vahelist kooskõlastatud tegevust nende ühiste huvide kaitseks.

- 96 Komisjon väidab, et asjaolu, et hagejad on ametiühingud, ei tähenda, et nende suhtes ei kohaldata konkurentsieeskirju, mis on õiguskorda puudutavad normid.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

- 97 EÜ artikli 3 lõike 1 punktide g ja j kohaselt hõlmab Euroopa Ühenduse tegevus nii süsteemi, mis tagab, et konkurentsi siseturul ei kahjustata, kui ka sotsiaalpoliitikat. EÜ artikli 137 lõike 1 punkt f sätestab, et Euroopa Ühendus toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid töötajate ning tööandjate huvide esindatuse ja kollektiivse kaitse valdkonnas, ning EÜ artikli 139 lõige 1 näeb ette, et tööturu osapoolte vaheline dialoog võib ühenduse tasandil tuua kaasa lepingusuhted. EÜ artikli 81 lõige 1 aga keelab kokkulepped, mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires. See artikkel on alussäte, mis on hädavajalik Euroopa Ühendusele pandud ülesannete täitmiseks, iseäranis siseturu toimimiseks (Euroopa Kohtu 1. juuni 1999. aasta otsus kohtuasjas C-126/97: Eco Swiss, EKL 1999, lk I-3055, punkt 36).

- 98 Euroopa Kohus otsustas, et kuigi on tõsi, et tööandjate ja töötajate organisatsioonide vahel sõlmitud kollektiivlepinguid iseloomustavad teatavad konkurentsi piiravad

tagajärjed, kahjustataks selliste kokkulepetega taotletavaid sotsiaalpoliitilisi eesmärke väga tugevalt, kui tööturu osapooled, otsides ühiselt tööhõive ja töötingimuste parandamise meetmeid, peaksid juhinduma EÜ artikli 81 lõikest 1. Asutamislepingu sätete tarvilikust ja ühetaolisest tõlgendamisest tuleneb niisiis, et tööturu osapoolte kollektiivsete läbirääkimiste raames sellistel eesmärkidel sõlmitud kokkuleppeid tuleb käsitleda nii, et nad oma olemuse ja eesmärgi tõttu ei kuulu asutamislepingu artikli 81 lõike 1 kohaldamisalasse (Euroopa Kohtu 21. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-67/96: Albany, EKL 1999, lk I-5751, punktid 59 ja 60). Seevastu leidis Euroopa Kohus, et viimati nimetatud säte on kohaldatav tootmisharudevahelistele kokkulepetele, mille on sõlminud tootjaid, ühistuid, töötajaid ja tööstusi avalik-õiguslikus asutuses esindavad organisatsioonid (Euroopa Kohtu eespool viidatud otsus BNIC, punktid 3 ja 16–20, ning 3. detsembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 136/86: BNIC, EKL 1987, lk 4789, punktid 3 ja 13).

99 Käesoleval juhul leiab Esimese Astme Kohus, et vaidlusaluse kokkuleppe iseloom ja eesmärk ei õigusta selle väljajätmist EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamisalast.

100 Esiteks tuleb tõdeda, et kõnealune kokkulepe ei ole kollektiivleping ning seda ei sõlmitud tööandjate ja töötajate organisatsioonide vahel. Loomakasvatajad ei olnud tapamajadega mitte mingisugustes töösuhetes, sest nad ei teostanud viimastele töid, ei olnud nende juhtimise all ega olnud osa nendest tapamajadest (vt selle kohta Euroopa Kohtu 16. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-22/98: Becu jt, EKL 1999, lk I-5665, punkt 26). Seevastu, nagu on juba leitud, võib loomakasvatajaid käsitleda ettevõtjatena EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses (vt eespool punkt 53). Vaidlusalune kokkulepe on seega tootmisharudevaheline kokkulepe, mille sõlmsid kaks veiselihasektori tootmisahela lüli. Teiseks ei puuduta kokkulepe meetmeid, mille eesmärk oleks tööhõive ja töötingimuste parandamine, vaid need olid mõeldud veiseliha impordi peatamiseks ja miinimumhindade kehtestamiseks teatavatele veiseliha kategooriatele. Nende meetmete eesmärk käesolevas asjas on aga piirata konkurentsi ühtsel turul (vt eespool punktid 82 ja 85).

- 101 Sellest järeldub, et kuigi kohtuasja T-245/03 hagejatel kui põllumajandustootjate ühingute ühendustel võib õiguspäraselt tõepoolest olla oma liikmete huvide kaitsmise roll, siis käesoleval juhul ei saa nad EÜ artikli 81 lõikega 1 vastuolus oleva konkreetse tegevuse õigustamiseks tugineda ühinemisevabadusele.
- 102 Samuti tuleb tagasi lükata hagejate väide, et, kohustades vaidlustatud otsuse artiklis 2 hagejaid hoiduma tulevikus kõikidest kokkulepetest, millel võib olla sama või sarnane eesmärk või tagajärg kui tuvastatud rikkumisel, kahjustas komisjon nende kui kutseühingute ülesannet viia lõpule kooskõlastatud tegevus oma kollektiivsete huvide kaitsmiseks. Kohustades hagejaid vältima süüks pandud käitumise kordamist või sarnaste meetmete vastuvõtmist, ei teinud komisjon muud kui väljendas vaidlustatud otsuse artiklis 1 esitatud õigusvastasuse tuvastamisest tulenevaid järeldusi hagejate käitumise kohta tulevikus (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 13. detsembri 2001. aasta otsust liidetud kohtuasjades T-45/98 ja T-47/98: Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vs. komisjon, EKL 2001, lk II-3757, punkt 311). Pealegi on see korraldus piisavalt täpne ja põhineb asjaoludel, mille alusel komisjon tuvastas karistatava käitumise õigusvastasuse, nii et on selge, et see korraldus ei hõlma hagejate üldist ühingutegevust.
- 103 Eelnevat arvesse võttes tuleb see etteheide tagasi lükata.
- 104 Sellest tulenevalt tuleb see väide tagasi lükata.

B — Teine väide, mis tugineb rikkumise ulatuse ja kestuse hindamisel tehtud ilmsele hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumisele

- 105 Hagejad vaidlustavad komisjoni poolt arvestatud rikkumise ulatuse ja kestuse. Esiteks väidavad nad, et 24. oktoobri kokkuleppe osa pealkirjaga „Import” kehtivus

lõppes Rungis'i protokolliga allakirjutamisega 31. oktoobril 2001. Teiseks eitavad nad seda, et 24. oktoobri 2001. aasta kirjalikku kokkulepet pikendati samasisulise suulise kokkuleppega.

1. Esialgsed küsimused

a) Kohalike kokkulepete arvessevõtmine

Poolte argumendid

¹⁰⁶ Hagejad väidavad, et komisjon ei saanud üleriigilistele ühendustele süüks pandud rikkumise kestuse kindlaksmääramisel põhineda veisekasvatajate ja tapamajade üksikute ühingute vahel kohalikul tasandil sõlmitud kokkulepetele. Nad meenutavad, et kokkuleppe kestuse tõendamiskohustus lasub komisjonil ja kuivõrd komisjon otsustas rikkumise ja selles osalemise tõendamisel põhineda otsestel dokumentaalsetel tõenditel, ei saa komisjon eeldada, et üks pool oli jätkuvalt kokkuleppega seotud pärast tema viimast tõendatud osalemist rakendusmeetmes (Esimese Astme Kohtu 15. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95: Cimenteries CBR jt vs. komisjon, EKL 2000, lk II-491, punktid 4281–4283).

¹⁰⁷ Hagejad märgivad, et need ei kirjutanud alla kõnealustele kohalikele kokkulepetele, sest need sõlmsid iseseisvad õiguslikud üksused, st departemangude põllumajandusühendused, departemangude JA-d või kohalikud ühinged. Need kohalikud kokkulepped, eriti alates 30. novembrist 2001 sõlmitud kokkulepped, on ainuüksi viimati nimetatud üksuste tegevuse tulemus ning sõltuvad nende võimest

saavutada miinimumhinna kohaldamine oma ostjatele. Hagejad viitavad selles osas FNB direktori käsikirjalistele märkustele 29. novembri 2001. aasta koosolekul („arutada oma hinnaskaalasisid piirkondlikult“). Asjaolu, et FNB edastas departemangude ühenduste palvel viimastele aluseks võetava hinnaskaala, ei saa seda järeldust kõigutada, sest see edastamine toimus mitte üleriigilise kokkuleppe kohaldamise raames, vaid nende ühenduste poolt läbi viidud kohalike läbirääkimiste raames. 11. detsembril 2001 saatis E. C. — üks FNB direktoritest — selle hinnaskaala ühele departemangu ühendusele, tuletades sellele selgelt meelde, et seda hinnaskaalat ei ole kokkuleppega pikendatud. Hagejad vaidlustavad lõpetuseks komisjoni väite, et kohalike kokkulepete tekst võeti peaaegu sõna-sõnalt üle üleriigilisest kokkuleppest.

- 108 Hagejad märgivad veel, et kõnealuste kohalike kokkulepete allkirjastajad ei osalenud komisjoni haldusmenetluses. Hagejad aga ei saa vastata nende eest ja nende asemel. Järelikult on asjaolu, et neid dokumente õiguslikust vaidlusest ei kõrvaldatud, vastuolus kaitseõigusega ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõikega 1.
- 109 Komisjon vastab, et ta võis rikkumise kestuse hindamisel võtta õiguspäraselt arvesse paljusid kohalikke kokkuleppeid, mis sõlmiti pärast 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe allkirjastamist. Need kohalikud kokkulepped olid vaidlusaluse kokkuleppe põhilisteks rakendusteks, iseäranis pärast kirjaliku kokkuleppe kehtivuse lõppemist. Peale selle leiti uurimise käigus hagejate juurest kõik neid kokkuleppeid puudutavad dokumendid, mis näitab seda, et üleriigilised ühendused jälgisid tähelepanelikult üleriigilise kokkuleppe kohalikku rakendamist.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 110 Hagejad väidavad sisuliselt, et komisjon ei saanud rikkumise kestuse kindlaksmääramiseks arvesse võtta kokkuleppeid, mida ei sõlminud nemad ise, vaid ühelt poolt

departemangude tasandi ühendused või kohalikud loomakasvatajate ühingud ja teiselt poolt tapamajad.

- 111 Ometigi ei vaidlustata seda, et kõnealused kohalikud loomakasvatajate ühendused või ühingud olid otseselt või kaudselt kohtuasja T-245/03 hagejate liikmed.
- 112 Oluline on aga märkida, et pärast 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe allkirjastamist kutsusid loomakasvatajate riiklikud ühendused oma liikmeid üles seda kokkulepet kohalikul tasandil rakendama. Kohtuasja T-245/03 hagejate 25. oktoobri 2001. aasta kirjas oma liikmetele, milles teatati kokkuleppe allkirjastamisest eelmisel päeval, on märgitud: „Igaüks meist peab nüüd väga hoolikalt jälgima kokkuleppe ranget kohaldamist kogu territooriumil. [...] Palume teil samuti võimalikult kiirelt saada allkiri nendelt ettevõtjatelt, kes ei ole veel kokkuleppele alla kirjutanud. Ettevõtjatega kokku lepitud kohustuste hulka kuulub ka riigisisese tarne eelistamine”. Samuti on kohtuasja T-245/03 hagejate 13. detsembri 2001. aasta kirjas oma liikmetele järgmine lõik: „[...]palume kogu FNSEA võrgustikul asuda tegutsema [...], et kontrollida igas tapamajas kehtestatavaid hindu, et tagada meie poolt eesmärgiks seatud minimaalsete toodanguhindade järgimist. Selleks palume teid võtta ühendust kõikide teie departemangu tapamajadega.” Kolmandaks näitab kiri, mille kohtuasja T-245/03 hagejad saatsid 8. novembril 2001 nende liikmeteks olevatele ühendustele, et viimased pidid edastama üleriigilistele ühendustele kogu teabe läbiviidud tegevuse kohta, et valmistada ette ühingu tegevuse strateegia jätk, ning see teave sisaldas muuhulgas „täpset ja üksikasjalikku loetelu nendest ettevõtjatest, kes ei ole ikka veel hinnaskaalale alla kirjutanud või kes on sellele alla kirjutanud, kuid ei kohalda seda”.
- 113 Seega nähtub toimikust, et kohtuasja T-245/03 hagejad innustasid oma liikmeid viima läbi konkreetset tegevust nende territooriumil tegutsevates tapamajades ning

osalema nõnda vaidlusaluse kokkuleppe rakendamises. Departemangude ühenduste ja kohalike ühingute tegevus kuulus seega üleriigiliste ühendustega ühise strateegia alla, mille eesmärk oli tagada üleriigilisel tasandil otsustatud meetmete tõhusus kogu Prantsusmaa territooriumil. Üks selle strateegia vahenditest oligi just kokkulepete sõlmimine loomakasvatajate kohalike ühingute ja tapamajade vahel.

- 114 Faksis, mille Alam-Normandia Fédération régionale des syndicats d'exploitants agricoles (FRSEA) saatis 9. novembril 2001 FNSEA-le ning milles vastati viimati nimetatud ühenduse 8. novembril 2001 saadetud küsimustikule, on märgitud: „Strateegiline tegevus palgaskaala kohaldamiseks: [...] Piirkondliku kokkuleppe ametlik allkirjastamine: Hinnaskaala tingimuste ja hindade järgimine FRSEA [Alam-Normandia] ja tapamajade vahel. Nad kõik kirjutasid alla kirjalikule kokkuleppele ja saatsid dokumendi meile tagasi”. Samuti saab lugeda faksist, mille Finistère'i FDSEA saatis 19. novembril 2001 FNB-le: „Mis puudutab [miinimum]hindade [...] skaalaga seotud tegevust, siis on tapamajadega sõlmitud suulised kokkulepped. Kirjalik kokkulepe ei ole meile veel tagasi saadetud ja me ei ole saanud veisekasvatajate kaebusi hinnaskaala eiramise kohta.” Kolmandaks on Isère'i FDSEA 13. novembril 2001 FNSEA-le ja FNB-le saadetud faksi lisas kohaliku kokkuleppe standardvorm, mille pealkiri on „Üleriigilise miinimumhin[dade] skaalat puudutava kokkuleppe kohaldamine” ja milles kohustatakse järgima hinnaskaalat ja impordi ajutist peatamist „kuni uute üleriigiliste läbirääkimisteni”.

- 115 Lisaks sellele ei õigustaks kokkulepete arvesse võtmata jätmist käesoleval juhul ka asjaolu, et need kohalikud kokkulepped sõlmiti tapamajadega, mitte neid üleriigilisel tasandil esindavate organisatsioonidega (sealhulgas FNICGV ja kohtuasja T-217/03 hageja). Selles osas leiab Esimese Astme Kohus, et veisekasvatajate ja tapamajade esindajate vahel sõlmitud riikliku kokkuleppe olemasolu oli otsustav tegur tapamajade vastupanu võitmisel, et nad nõustuksid sõlmima kohalikke kokkuleppeid, mis neile olid esitanud veisekasvatajate esindajad.

- 116 Lõpetuseks nähtub toimikust, et vastupidiselt hagejate väitele on kohalikes kokkulepetes tihti sisuliselt üle võetud üleriigilise kokkuleppe sisu. Tegelikult kujutasid kõnealused kohalikud kokkulepped endast tihti vaid üleriigilise kokkuleppe sõnasõnalist ülevõtmist (vt näiteks 31. oktoobril 2001 alla kirjutatud kokkulepe Loire'i FDSEA ja sama departemangu tapamajade vahel).
- 117 Eelnevat arvestades leiab Esimese Astme Kohus, et neid kohalikke kokkuleppeid ei saa pidada iseseisvate läbirääkimiste tulemuseks, mis ei ole seotud üleriigilise kokkuleppe kohaldamisega. Kohalikul tasandil sõlmitud kokkulepped kujutasid endast vaidlusaluse kokkuleppe pikendamist ja rakendamist.
- 118 Sellest tulenevalt leiab Esimese Astme Kohus, et komisjonil oli õigus võtta hagejatele süüks pandud rikkumise ulatuse ja kestuse hindamiseks arvesse neid kohalikke kokkuleppeid.
- 119 Peale selle tuleb tagasi lükata hagejate argument, mille kohaselt rikub kohalike kokkulepete arvesse võtmine nende kaitseõigust. Tuleb tõdeda, et kohalikke kokkuleppeid puudutavad dokumendid, millel komisjon oma vaidlustatud otsuses põhines ja mis leiti hagejate bürooruumides tehtud uurimiste käigus, kuulusid haldustoimikusse. Seega oli hagejatel võimalik komisjonis läbiviidud menetluse käigus koostada märkusi nende dokumentide kohta.

b) Toimiku dokumentide korraldamine, valik, viitamine ja tõlgendamine

Poolte argumendid

- 120 Hagejad väidavad, et komisjon moonutas vaidlustatud otsuses FNB direktori kabinetist leitud käsikirjalisi märkmeid, millele ta suurel määral toetus vaidlusaluse kokkuleppe ulatuse ja kestuse tõendamisel. Ta esitas hagejatele üksnes väljavõtteid, mis ta ise oli välja valinud, ei liigitanud neid väljavõtteid ajaliselt ega koondanud neid kokku, nii et need olid segamini teiste toimiku dokumentidega. Lisaks on need märkmed tihedalt täiskirjutatud paberilehtedel, nii et need on ebakorrapärased ja tihti loetamatud.
- 121 Lisaks vaidlustavad hagejad terve hulga vaidlustatud otsuses esitatud tsitaatide tõlgenduse täpsuse, leides, et need ei ole täielikud, on kontekstivälised või ekslikud, räägivad tegelikult komisjoni väidetele vastu, nende kuupäevad ei ole märgitud ja on võimatu tuvastada, kes osalesid koosolekul, millele nendes märkmetes viidatakse. Lõpuks väidavad nad, et toimiku dokumente tõlgendades pööras komisjon tõendamiskoormise ümber, sest ta eeldas hagejate eksimust ja võttis arvesse üksnes süüd, mitte aga süütust tõendavaid dokumente.
- 122 Komisjon märkis, et ta ei saa otsuse tekstis tervikuna tsiteerida kõiki dokumente, millele ta tugineb, ning märgib, et valiku tegemist saab kritiseerida vaid siis, kui selle tulemusena moonutatakse dokumente. Lisaks lükkab ta tagasi teised hagejate etteheited.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 123 Hagejad ei vaidlusta seda, et neil oli juurdepääs kõikidele komisjoni haldustoimikuisse kuuluvatele dokumentidele (välja arvatud üksnes kaks kirja komisjoni ja Prantsuse Vabariigi alalise esinduse Euroopa Liidu juures kirjavahetusest). Täpsemalt märkis komisjon, ilma et hagejad sellele vastu oleks vaieldnud, et hagejatel oli juurdepääs kõnealuste FNB direktori käsikirjaliste märkmeraamatute täielikule koopiale. Järelikult oli hagejatel võimalik tuvastada kõiki toimikus olevaid süütust tõendavaid tõendeid ja nende tugineda. Peale selle ei väida hagejad, et komisjon jättis haldustoimikust välja või ei lisanud sinna hagejate poolt tuvastatud või esitatud süütust tõendavaid dokumente.
- 124 Lisaks tuleb märkida sarnaselt hagejatega, et komisjon rajas vaidlustatud otsuses oma järeldused tihti väljavõtetele paljudest käsikirjalistest märkmetest, mis leiti ja kopeeriti hagejate ruumides tehtud kontrollide käigus. Nendel märkmetel ei ole suuremas osas ei allkirja ega kuupäeva ning nende sisu ei ole alati hästi loetav. Ometigi tuleb märkida, et kuupäeva või allkirja puudumine dokumendilt või asjaolu, et see on halvasti kirjutatud, ei võta sellelt dokumendilt kogu tõenduslikku jõudu, juhul kui selle päritolu, võimalikku kuupäeva ja sisu saab määrata piisava kindlusega (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-11/89: Shell vs. komisjon, EKL 1992, lk II-757, punkt 86).
- 125 Käesolevas asjas märkis komisjon vaidlustatud otsuses seda, kui dokumendil puudus kuupäev, ja esitas dokumendi sisu või konteksti alusel selle ligikaudse kuupäeva. Ka siis, kui mainitud olid vaid koosolekutel osalejate initsiaalid, järeldas komisjon üldiselt konteksti järgi, kes olid need isikud, kellele viidati. Lõpuks, selles osas, mis puudutab hagejate kriitikat käsikirjaliste märkmete korraldamise ja liigitamise kohta, selgitas komisjon, et toimiku dokumendid liigitati ajalisel järjestuses nende

väljastamise või leidmise kuupäeva järgi, uurimise tulemusena leitud dokumentide puhul nummerdati dokumendid koostatud loeteludes kasutatud järjekorra alusel.

- 126 Mis puudutab hagejate etteheiteid kindlate tõendusmaterjalide kasutamise ja tõlgendamise kohta vaidlustatud otsuses, siis neid uuritakse järgnevalt, kuivõrd need võivad seada kahtluse alla komisjoni järeldused rikkumise ulatuse ja kestuse kohta.

2. Hagejate süüdistamine importi puudutavas kokkuleppes

a) Poolte argumendid

- 127 Hagejad väidavad, et Rungis'i protokoll allkirjastamise tulemusena 31. oktoobril 2001 lõppes üleriigilise kokkuleppe impordi peatamist puudutava osa (mis hakkas kehtima 29. oktoobril 2001) kehtivus kõigest kaks päeva hiljem — 31. oktoobril 2001. Kokkuleppe osal pealkirjaga „Import” ei olnud seega aega toimida ning sellest tulenevalt ei saa seda neile süüks panna.

- 128 Hagejad väidavad, et komisjon moonutas käesoleva kohtuasja fakte ja tegi ilmse hindamisvea, kui ta leidis, et nimetatud Rungis'i protokoll sisaldas kokkulepet, mille eesmärk oli piirata impordimahtu. Selles sisalduv importijate ja eksportijate kohustus olla „solidaarsed” ei ole suunatud impordile ning kujutab endast vaid FNICGV poolt veisekasvatajate ühenduste palvel tehtud uut kinnitust selle kohta, et

ta jätkab tarnimist hinnaskaalas ette nähtud tingimustel. Pealegi märgib kohtuasja T-217/03 hageja, et kuna tema ei kirjutanud Rungis'i protokollile alla, siis igal juhul teda see „solidaarsuskohustus” ei puudutanud. Lisaks kinnitasid FNICGV presidendi avaldused protokollile allakirjutamise päeval, et osast pealkirjaga „Import” oli loobutud.

- 129 Samuti on hagejad seisukohal, et väites, et hinnaskaala ja impordi peatamise vahel on tingimata seos, ajab komisjon segamini selle, mida oleksid soovinud tootjad ja selle, millised olid tegelikud asjaolud pärast Rungis'i protokollile. Hagejad tulevad samuti meelde, et FNICGV liikmeteks olevate importivate tapamajade ja importivate hulgimüüjate seisukoht oli 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe impordi puudutava osa suhtes algusest peale väga kriitiline, ja väidavad, et asjaolu, et nimetatud ühendus selle osaga nõustus, oli üksnes sümbolne žest ning see ei saanud jätkuda.
- 130 Lisaks heidavad hagejad komisjonile ette seda, et viimane ei võtnud arvesse dokumente, mis näitasid, et impordi puudutavat kokkulepet ei olnud enam olemas. Nad viitavad esiteks kirjale, mille üleriigilised loomakasvatajate ühendused saatsid 8. novembril 2001 oma liikmetele ja millest nähtus, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe kohaldamine puudutas eranditult miinimumhindade skaala kohaldamist, sest seal ei ole tehtud mitte ühtegi vihjet mis tahes impordipiirangule. Hagejad mainivad teiseks 14. novembri 2001. aasta käsikirjalist märkust, mille kohaselt „kokkulepet on piiratud: täna jätkub import, surve[meetmeid] ei ole”.
- 131 Hagejad märgivad lisaks, et komisjon tuvastas vaid ühe kohaliku kokkuleppe, mis sõlmiti pärast Rungis'i protokollile allkirjastamist ja milles sisaldus punkt impordi peatamise kohta — selleks oli Isère'i departemangus koostatud kokkulepe. Alam-Normandia FRSEA-st pärinevad 9. novembri 2001. aasta dokumendid ja Finistère'i

FDSEA-st pärinevad 19. novembri 2001. aasta dokumendid on vaid aruanded, mis ei tõenda, et asjassepuutuvad kohalikud kokkulepped sisaldasid impordi peatamise kohustust. Teised komisjoni poolt viidatud kohalikud kokkulepped ei ole sõlmitud pärast Rungis'i protokollit. Näiteks Loire'is sõlmitud kokkuleppe kuupäev on 31. oktoober 2001.

132 Lõpetuseks väidavad hagejad, et kaubavahetuse mahu kõverate analüüs kinnitab, et impordi peatamise kehtivus ei pikenenud pärast 31. oktoobrit 2001. Nad selgitavad, et imporditud veiseliha mahu väidetavat langust 2001. aasta novembris ja detsembris saab selgitada impordi kuumahutude pideva kõikumisega ning selle konkreetse vähenemise ja väidetava kokkuleppe olemasolu vahel ei saa tuvastada mitte mingisugust põhjuslikku seost.

133 Komisjon väidab, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe osa „Import” ei muudetud pärast 31. oktoobrit 2001 Rungis'i protokolliga kehtetuks. Ta väidab, et selle protokollit eesmärgiks oli pehmendada liiga ranget impordi täieliku peatamise kohustust, kuid viidates „solidaarsusele” oli see suunatud soodsamate hindadega impordi piiramisele. Komisjoni kohaselt ei selgita hagejad, kuidas võiks miinimumhinna kokkuleppimine olla tulemuslik, kui samal ajal jätkub soodsama hinnaga import. Peale selle sisaldasid mitmed Rungis'i protokollit allakirjutamise päeval või pärast seda üleriigilise kokkuleppe alusel sõlmitud kokkulepped ikka impordi peatamise kohustust.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

134 Esiteks tuleb tagasi lükata hagejate väide, mille kohaselt juhul, kui osa pealkirjaga „Import” kaotati Rungis'i protokollit tulemusena, ei saa seda neile süüks panna.

Asjaolu, et rikkumine kestis väga vähe aega, ei saa seada kahtluse alla EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumise olemasolu.

135 Liiatigi leiab Esimese Astme Kohus, et miinimumhinna kehtestamise kokkuleppel oli toimimiseks vaja impordi kontrolli või piiramise meetmeid. Käesoleval juhul oli teistest liikmesriikidest, sealhulgas eriti Saksamaalt ja Madalmaadest pärinev liha odavam kui Prantsusmaal toodetud liha ning, võttes arvesse liigset pakkumist, sõltus hinnaskaala tõhusus tingimata sellest, et Prantsusmaal asuvaid tapamaju varustaksid Prantsuse veisekasvatajad. Vastasel juhul see hinnaskaala mitte ainult ei oleks leevendanud Prantsuse loomakasvatajate kriisi, vaid see oleks võinud seda vaid tõsisemaks muuta, kuivõrd tapamajad oleksid läinud üle teistest liikmesriikidest või isegi kolmandatest riikidest pärinevatele toodetele.

136 Igal juhul leiab Esimese Astme Kohus erinevalt sellest, mida väidavad hagejad, et 31. oktoobri 2001. aasta Rungis'i protokoll ei kaotanud täielikult 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppes sisalduvaid impordi peatamise meetmeid, kuigi neid selle protokolliga piirati, nagu komisjon vaidlustatud otsuses möönis.

137 Tuleb kohe tagasi lükata hagejate väide, mille kohaselt see protokoll ei puudutanud mitte impordi, vaid hinnaskaalat. Rungis'i protokoll pealkiri on nimelt „Kohtumine „Importliha””. Selles on märgitud, et „[i]mpordi-eksporti sektori Prantsuse ettevõtjad kohtusid tootjate ühendustega [...], kes olid alla kirjutanud 24. oktoobri 2001. aasta üleriigilisele tootmisharudevahelisele kokkuleppele”. Protokollis on viidatud importijatele-eksportijatele, seevastu ei ole tekstis mitte mingit viidet hinnaskaalale. Järelikult puudutas Rungis'i protokoll vaidlusaluse kokkuleppe osa pealkirjaga „Import”. FNICGV presidendi 31. oktoobri 2001. aasta teade oma liikmetele kinnitab seda järeldust (vt järgnev punkt 140).

138 Tuleb aga tõdeda, et Rungis'i protokollis on pärast paari sissejuhatavat kaalutlust muuhulgas järgmine lõik:

„Enneolematus kriisiolukorras, milles tootjad praegu viibivad, nõuavad loomakasvatajate esindajad importijatelt ja eksportijatelt tungivalt kriisi tõsiduse teadvustamist.

Vastuseks võtavad importijad ja eksportijad endale kohustuse olla solidaarsed.”

139 Arvestades käesoleva juhtumi asjaolusid, sealhulgas iseäranis seda, et täies ulatuses jõusse jäänud hinnaskaala tõhususe tagamiseks oli vaja kontrollida impordi, leiab Esimese Astme Kohus, et importijate ja eksportijate nõusoleku saanud „solidaarsuskohustust” tuleb mõista nii, nagu komisjon seda vaidlustatud otsuses analüüsis, st importijate ja eksportijate nõustumist piirata veiseliha impordi Prantsuse veisekasvatajate toodangu kasuks.

140 Seda järeldust ei kõiguta eespool viidatud sõnum, mille FNICGV president saatis 31. oktoobril 2001 oma liikmetele ja kus on kirjas: „Leidsime kompromissi [...], mis võimaldab importijatel oma tegevust jätkata ja tagada võimalikult hästi meie ettevõtjate poolt töödeldavate ja turustatavate toodete vaba liikumine.” Pidades silmas 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe selgeid tingimusi (st „ajutist impordi peatamise kohustust”), mida FNICGV president muide oma sõnumis meenutab, jääb see lõik kahemõtteliseks. FNICGV president teatab „kompromissist” ja viitab mitte kõnealuste toodete vaba liikumise täielikule teostamisele, vaid „võimalikult heale” teostamisele.

- 141 Eelnevat arvesse võttes leiab Esimese Astme Kohus, et Rungis'i protokoll ei kaotanud täielikult vaidlusaluse kokkuleppe osa pealkirjaga „Import”.
- 142 Seda järeldust ei lükka ümber kaks dokumenti, millele hagejad tuginesid, et tõendada, et kokkuleppe osa pealkirjaga „Import” ei olnud 2001. aasta novembris enam jõus.
- 143 Mis puudutab kohtuasja T-245/03 hagejate 8. novembri 2001. aasta kirja oma liikmetele, siis selle eesmärgiks oli „[k]aks nädalat pärast allakirjutamist ja üks nädal pärast miinimumhindade skaala kehtestamist [...] teha kokkuvõtte selle kokkuleppe kohaldamisest ja järgimisest departemangudes”. Nagu hagejad märgivad, viitab see kiri üksnes hinnaskaala kohaldamist puudutavatele meetmetele. Siiski ei piisa üksnes asjaolust, et see kiri ei maini importi puuduvat osa, selleks, et tõendada, et see osa oli kõrvale jäetud.
- 144 Mis puudutab FNSEA osakonnajuhi 14. novembri 2001. aasta käsikirjalistesse märkmetesse, siis nendes on tõepoolest märgitud, et „kokkulepet on piiratud: täna jätkub import, surve[meetmeid] ei ole”. Sellegipoolest tuleb märkida, et, nagu komisjon esile tõstis, nende märkmete kontekstist nähtub, et nende asjakohases osas on viidatud kohtuasja T-245/03 hagejate strateegia määratlemisele, et valmistada ette nende vastust komisjoni 9. novembri 2001. aasta teabenõudele (vt eespool punkt 13). Järelikult on tegemist dokumentidega, mis sisaldavad üksnes seisukohta, mida hagejad soovivad komisjonile teada anda. Nende käsikirjaliste märkuste tekstis on mitu viidet „Brüsselile”, „BXL-ile” või „konkurentsi peadirektoraadile”. Näiteks võib lugeda: „Konkurentsi peadirektoraat ☒ FNSEA tekst ennelõunaks” ning seejärel: „kooskõlastatud või ühine vastus”. Mõned neist käsikirjalistest lõikudest kinnitavad, et lõik, millele hagejad tuginesid, oli osa märkustest, mis kavatseti lisada komisjonile saadetavale vastusele. Oluline on näiteks tsiteerida järgmisi lõike, mis asuvad asjassepuutavas dokumendis kõnealuse väljavõtte läheduses: „Kaitse põhijooned” või

„tootjate kaitse”. Sellest tulenevalt tuleb järeldada, et väljavõtted, millele hagejad tuginesid, ei ole piisavalt objektiivsed ja usaldusväärsed selleks, et tunnustada nende tõenduslikku jõudu.

- 145 Lisaks sellele tuleb märkida, et mitu kohalikku kokkulepet, mis sisaldavad impordi peatamise punkti, sõlmiti Rungis'i protokollil allkirjastamise päeval või pärast seda. Näiteks näitab Loire'i FDSEA 31. oktoobri 2001. aasta teade, et sellel kuupäeval sõlmiti kokkulepe FDSEA, JA departemangu keskuse ja „departemangu lihasektori” vahel. Selles teates on märgitud, et „kõik kokkukutsutud ettevõtjad [...] kirjutasid kokkuleppele alla ja võtsid endale kohustuse seda kohaldada”. Lisas olev kokkulepe kordab aga peaaegu sõnasõnaliselt 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepet ja sisaldab „impordi ajutise peatamise kohustust”. Samuti nähtub toimikust, et Isère'i departemangus sõlmiti tapamajadega 2001. aasta novembris üleriigilise kokkuleppe alusel vähemalt kolm kohalikku kokkulepet, mis sisaldasid impordi ajutise peatamise kohustust „kuni uute üleriigiliste läbirääkimisteni”: enne 13. novembrit 2001 äriühinguga Provi, 13. novembril kontserniga Bigard ja 15. novembril äriühingutega Carrel ja Isère Viandes et salaisons.

- 146 Peale selle tuleb tagasi lükata hagejate kriitika selle vastu, et vaidlustatud otsuses kasutati Alam-Normandia FRSEA-st pärinevat 9. novembri 2001. aasta dokumenti ja Finistère'i FDSEA-st pärinevat 19. novembri 2001. aasta dokumenti. See kriitika põhineb asjaolul, et need dokumendid on üksnes aruanded, mis ei tõenda, et asjassepuutuvad kohalikud kokkulepped sisaldasid impordi peatamise kohustust. Esiteks on oluline märkida, et komisjon ei tsiteerinud 19. novembri 2001. aasta dokumenti mitte selleks, et tõendada impordi käsitleva osa olemasolu, vaid näitena hinnaskaala kohalikust kohaldamisest (vt vaidlustatud otsus, põhjendus 86 ja eespool punkt 114). Teiseks, mis puudutab 9. novembri 2001. aasta dokumenti, siis piisab sellest, kui tõdeda, et komisjon kasutas seda üksnes selleks, et tuua näidet kohalikul tasandil toimunud liha päritolu kontrollide kohta (vt vaidlustatud otsus,

põhjendus 80). Kõnealune dokument sisaldab tõepoolest järgmist lõiku: „Orne ja Calvados kontrollivad veoautodes oleva importliha päritolu: midagi uut pole teatada”.

147 Samuti tuleb tagasi lükata argumendid, mille hagejad rajavad veiseliha Prantsusmaale importimise mahu statistilisele analüüsile. Oluline on märkida, et kuigi komisjon tõepoolest tuvastas oma vaidlustatud otsuses, et olemasolev statistika näitas impordi tunduvalt vähenemist 2001. aasta novembris võrreldes 2001. aasta oktoobriga ning 2001. aasta detsembris võrreldes 2001. aasta novembriga, ja et impordi tase tõusis selgelt 2002. aasta jaanuaris (vaidlustatud otsus, põhjendus 78), järeldas ta siiski, et sellist impordi vähenemist ei saa kindlalt panna kokkuleppe arvele (vaidlustatud otsus, põhjendus 167). Kuna komisjon ei põhinenud impordi puudutava osa kestuse tõendamiseks nendel statistilistel andmetel, siis ei ole hagejate argumendid, millega nad vaidlustavad nende arvude tõlgendamise, asjakohased. Esimese Astme Kohus leiab igal juhul, et hagejate esitatud statistika ei võimalda järeldada, et impordi käsitlev kokkulepe ei kestnud edasi pärast 31. oktoobrit 2001.

148 Mis puudutab lisaks kohtuasja T-217/03 hageja argumenti, mille kohaselt teda ei puudutanud Rungis'i protokolliga kehtestatud solidaarsusekohustus, sest tema ei kirjutanud sellele protokollile alla, siis piisab sellest, kui märkida, et see protokoll ei sisaldanud uut kokkulepet ning vaid pehendas esialgset, 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppes sisalduvat punkti impordi peatamise kohta, millele kohtuasja T-217/03 hageja oli alla kirjutanud. Peale selle on oluline märkida, et Esimese Astme Kohtu küsimuse peale tunnistas kohtuasja T-217/03 hageja, et ei Rungis'i protokollil allkirjastamise käigus ega selle järel ei teavitanud ta oma liikmeid veiseliha impordipiirangute väidetavast kaotamisest. Ta õigustas end väitega, et tema liikmeid impordi suhtes kehtestatavad meetmed ei puudutanud. Ometigi tuleb meenutada, et vähemalt osa tema liikmetest importis veiseid Prantsusmaale, ehkki selle impordi kogus oli võrreldes üldise impordiga suhteliselt väike (vt eespool punkt 66).

149 Kõike eelnevat arvestades tuleb järeldada, et komisjon ei eksinud, kui ta leidis, et vaatamata Rungis'i protokollile, 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe osa pealkirjaga „Import” ei jätud alates 31. oktoobrist 2001 täielikult kõrvale.

3. Pärast 2001. aasta novembrikuu lõppu sõlmitud salajase suulise kokkuleppe omistamine hagejatele

a) Poolte argumendid

150 Hagejad väidavad, et komisjon järeldas ekslikult, et pooled pikendasid suusõnaliselt ja salaja 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe kehtivust pärast 30. novembrit 2001.

151 Nad meenutavad, et kokkuleppe pikendamine saab tuleneda üksnes kõikide poolte nõusolekut näitavatest tõenditest. Järelikult peaks komisjon käesolevas asjas tõendama tootjate ühenduste ja tapamajade ühenduste ühist tahet kokkulepet jätkata. Tapamajade esindajate, st FNICGV ja kohtuasja T-217/03 hageja selge huvi oli aga seda kokkulepet mitte jätkata pärast 2001. aasta novembri lõppu, pärast seda, kui komisjon oli neile teatanud, et ta leidis, et kõnealune kokkulepe rikkus EÜ artiklit 81. FNICGV teatas hagejate sõnul 30. novembril 2001 oma liikmetele, et kokkulepet ei pikendata.

152 Peale selle märgivad hagejad, et asjaolust, et kokkuleppe uuendamist kavatseti või arutati, ei piisa tõendamiseks, et seda tegelikult pikendati. Nad väidavad samuti, et komisjon ei saanud oma väiteid rajada üksnes loomakasvatajate ühenduste

ühepoolsetest avaldustest pärinevatele tõenditele, mis sisaldasid ainuüksi ühingute nõudmisi. Kuna komisjonil lasus tõendamiskoormis, oli ta hagejate sõnul kohustatud esitama tapamajadelt pärinevaid tõendeid, mis kinnitaksid nende nõusolekut hinnaskaala säilitamisele üleriigilisel tasandil pärast 30. novembrit 2001.

- 153 Hagejad vaidlustavad järeldused, mis komisjon tegi FNB direktori käsikirjalistest märkmetest 29. novembri ja 5. detsembri 2001. aasta kohtumiste kohta. Nende sõnul nähtub nendest dokumentidest, et kõnealuste kohtumiste käigus teatasid loomakasvatajate esindajad, et alates 2001. aasta detsembrist üritavad nad edaspidi saavutada ühenduse tegevuse kaudu seda, et kohapealsed tapamajad kohaldaksid hinnaskaalas ette nähtud hindu. Hagejad vaidlustavad samuti komisjoni argumendi, mille kohaselt kokkuleppe väidetav salajane jätkumine hõlmas ka importi: nad märgivad, et mitte üheski 29. novembri ja 5. detsembri 2001. aasta kohtumisi puudutavas dokumendis, millele komisjon viitas, ei ole mitte mingil moel mainitud importi.
- 154 Lisaks märgivad hagejad, et komisjon üritab tõendada suulise kokkuleppe olemasolu selle salajase iseloomuga. Kuigi väljendit „salajane” on mainitud FNB esindaja märkmikus, lükkab selle tegelikkuses ümber teavitustöö, mida loomakasvatajate ühendused tegid oma ühingute nõudmistega. Hagejad märgivad, et salajase kokkuleppe sõlmimiseks ei olnud käesolevas kontekstis mitte mingisugust huvi, sest allakirjutanud ühenduste presidendid ei oleks saanud seda edastada kõikidele oma liikmetele.
- 155 Mis puudutab väidetavaid pärast 30. novembrit 2001 sõlmitud kohalikke kokkuleppeid, siis tuvastas komisjon neist vaid ühe, st FDSEA, Sarthe'i departemangu JA ning kontserni Socopa vahel 18. detsembril 2001 sõlmitud kokkuleppe. Vaid selle ainsa kokkuleppe põhjal tegi komisjon järelduse, mille kohaselt rikkumist pikendati pärast 30. novembrit 2001. Hagejad kinnitavad lisaks, et komisjonil ei

olnud selle kokkuleppe teksti, kuna sellele viitavad dokumendid mainivad vaid kokkulepet hinnaskaala kohta, mis erines seega 24. oktoobri 2001. aasta üleriigilisest kokkuleppest. Lisaks sellele ei olnud komisjoni poolt tuvastatud väidetavates „pikendatud kokkulepetes” viiteid kuupäeva, allakirjutanute või asjassepuutuva piirkonna kohta.

156 Lisaks sellele väidab kohtuasja T-217/03 hageja, et kuna komisjon ei esitanud ühtegi tapamajade kirjalikku dokumenti või tapamaju puudutavat dokumenti, siis oleks ta pidanud tõendama vaidlusaluse kokkuleppe rakendamist pärast 30. novembrit 2001 turuhindade loetelude põhjal, mis tõendaksid hinnaskaalast kinnipidamist. Kuigi komisjon üritas näidata 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe olemasolu riigi tasandil tehtud hinnaloeteludega, mis vastasid selle kokkuleppe kohaldamise kolmele esimesele nädalale, siis seevastu ei esitanud ta mitte mingisuguseid arvandmeid selle kokkuleppe väidetava jätkumise kohta.

157 Lõpuks märgivad hagejad, et komisjon teatas neile 26. novembri 2001. aasta kirjaga, et vaid 24. oktoobri 2001. aasta kirjaliku kokkuleppe pikendamine võib põhjustada sanktsioone. Nad järeldavad, et määrates neile karistusi, tõendamata suulise kokkuleppe olemasolu, mis väidetavalt seda kirjalikku kokkulepet pikendas, ei teinud komisjon mitte ainult ilmset hindamisviga ja rikkus õigusnormi, vaid ei täitnud nende suhtes ka oma lubadusi, mis tähendab õiguspärase ootuse põhimõtte rikkumist.

158 Komisjon väidab, et kokkulepe EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses ei sõltu mitte mingisugusest vorminõudest, nii et keelatud kokkuleppeks võib väga hästi olla kirjutamata kokkulepe. Ta märgib, et 2001. aasta novembrikuu teise poole jooksul kavatsesid hagejad veel kokkulepet kirjalikult pikendada, ja kinnitab, et pärast kirjaliku pikendamise võimaluse kõrvalejätmist leppisid pooled kahe kohtumise käigus 29. novembril ja 5. detsembril 2001 kokku kokkuleppe salajases pikendamises. Komisjon märgib peale selle, et mitmed dokumendid tõendavad, et kokkulepe

jätkus pärast 30. novembrit 2001, ning väidab, et sellest tulenevalt ei olnud vajalik esitada tõendeid ka kokkuleppe mõjude kohta. Lõpetuseks vaidlustab komisjon selle, kuidas hagejad tõlgendasid tema 26. novembri 2001. aasta kirja, ja väidab, et igal juhul ei ole see küsimus asjakohane, kuna kokkulepet uuendati.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

159 Tuleb meenutada, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppes oli aegumistähtjaks ette nähtud 2001. aasta novembri lõpp. Ometigi nähtub vaidlustatud otsusest, et 19. novembril 2001, st mõni päev pärast komisjoni teabenõude kättesaamist, teatas FNICGV president FNSEA presidendile, et ta oli „kohustatud tooma kokkuleppe kohaldamise ajavahemiku lõpukuupäeva ettepoole, st käesolevale päevale” (vaidlustatud otsus, põhjendus 54). Ometigi ei nähtu toimikust, et teised allakirjutanud pooled töid kokkuleppe kehtivusaja lõpukuupäeva tegelikult ettepoole. Lisaks ei vaidlуста hagejad mitte seda, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepe kaotas kehtivuse 30. novembril 2001, vaid asjaolu, et seda kokkulepet pikendati suuliselt ja salaja pärast seda viimast kuupäeva. Seega peab Esimese Astme Kohtu analüüs piirduma selle viimase küsimusega.

160 Selle kohta tuleb märkida, et nagu komisjon kohtuistungil kinnitas, vaidlustatud otsuses on kõnealust rikkumist iseloomustatud kokkuleppena, mis on sõlmitud ühelt poolt loomakasvatavate ühenduste ja teiselt poolt tapamajade ühenduste vahel. Seetõttu, nagu hagejad väidavad, pidi komisjon selleks, et tõendada väidetava suulise kokkuleppe olemasolu, mis oleks pikendanud või uuendanud 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepet, tõendama, et selle kokkuleppega ühinesid nii loomakasvatavate kui ka tapamajade esindajad.

- 161 Seevastu tuleb tagasi lükata hagejate argumendid, mille kohaselt komisjon ei saanud põhineda üksnes loomakasvatajatelt pärinevatel tõendusmaterjalidel ja pidi esitama ka tapamajadest pärinevaid tõendeid. Komisjon ei pidanud esitama otse tapamajade esindajatelt pärinevaid tõendeid juhul, kui muud toimiku dokumendid kinnitasid piisavalt nende osalemist kokkuleppes (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus *Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon*, punkt 512).
- 162 Tuleb aga märkida, et selleks, et tõendada 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe pikendamist pärast 2001. aasta novembri lõppu, tugines komisjon vaidlustatud otsuses hulgale dokumentidele: esiteks dokumentidele, mis näitasid, et kokkuleppe uuendamine oli kavas, sealhulgas hilisemal kuupäeval kui FNICGV selle 19. novembril 2001 väidetavalt lõpetas (vaidlustatud otsuse põhjendused 46–53); teiseks dokumentidele, milles on viidatud kõikide poolte vahel 29. novembril ja 5. detsembril 2001 toimunud kohtumistel sõlmitud kokkuleppele, millega kaasnes kohustus seda mitte avalikuks teha (vaidlustatud otsuse põhjendused 57–70), ja kolmandaks tõenditele, mis näitasid kokkuleppe rakendamist pärast 2001. aasta novembri lõppu (vaidlustatud otsuse põhjendused 78–95).
- 163 Järelikult tuleb tõendusmaterjale, millele komisjon tugines, järgnevalt uurida etteheidete alusel, mis hagejad nende kohta esitasid.

Kokkuleppe pikendamise ettevalmistamine

- 164 Vaidlustatud otsuses märkis komisjon, et 2001. aasta novembri teisel poolel kavatsesid pooled vaidlusalust kokkulepet kirjalikult pikendada (vaidlustatud otsuse põhjendused 48–53). Komisjon põhines eelkõige FNB direktori käsikirjalistel märkmetel ja 28. novembri 2001. aasta e-kirjal, mille üks Bretagne' FRSEA esindaja saatis FNB-le.

- 165 Esiteks on oluline märkida, et nimetatud käsikirjalistes märkmetes on viidatud töökohtumisele, mis toimus komisjoni väitel ajavahemikus 22. kuni 27. november 2001 ning millel osales FNICGV president L.S. Kõnealustest märkmetest nähtub, et arutati „Tootmisharu kokkuleppe” tulevikku nii selles osas, mis puudutab kokkuleppe osa pealkirjaga „Hinnad” kui ka osa pealkirjaga „Import”. Nende arutelude käigus keeldus FNICGV „kirjaliku kokkuleppe jätkamisest”. Märkmetes on samuti kavatsatud „arutada õiguspärasust”. Uuriti aga võimalust „kokkulepet edasi arendada”.
- 166 Teiseks tuleb märkida, et eespool nimetatud 28. novembri 2001. aasta e-kirjas on märgitud: „Hinnaskaala jätkumine järgnevatel nädalatel: kõik tapamajade esindajad, kellega kohtuti, teatasid, et nad on valmis hinnaskaalat säilitama, kui kõik ettevõtjad lubavad seda samal ajal teha”. See löik näitab siiski üksnes teatud tapamajade valmisolekut säilitada hinnameetmeid juhul, kui sõlmitakse sellekohane kokkulepe.
- 167 Seega tuleb järeldada, et kuigi komisjonil oli õigus neid dokumente kasutada, et näidata, et hagejad kavatsesid 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepet pikendada ja arutasid seda, ei tõenda need dokumendid üksi, et see pikendamine tõepoolest toimus.

Kokkuleppe pikendamine 29. novembri ja 5. detsembri kohtumiste käigus

- 168 Komisjon väidab, et pärast kokkuleppe kirjaliku pikendamise ideest loobumist leppisid pooled 29. novembril ja 5. detsembril 2001 toimunud kohtumistel kokku selle salajases pikendamises (vaidlustatud otsuse põhjendused 57–70).

— 29. novembri 2001. aasta kohtumine

169 29. novembri 2001. aasta kohtumise osas alustab komisjon vaidlustatud otsuses (põhjendused 57–60) FNB direktori käsikirjaliste märkmete uurimisega. Need märkmed viitavad sõnaselgelt „neljapäeva, 29. novembri kohtumisele”. Nagu pealkirjast nähtub, on märkmete esimene osa pühendatud hagejate vastuse ettevalmistamisele komisjoni 9. novembri 2001. aasta teabenõudele. Sellest osast võib muuhulgas lugeda: „Import jätkus[.] Hinnakokkuleppes täielikult kinni ei peeta [.] Kokkulepe, raskused ☒ korraldada hinnaskaalade läbirääkimisi piirkondlikult” ja iseäranis: „olgu, nõustume sellega, et kokkulepet ei pikendada”. Samuti on ülal paremal pool olevas kastis märgitud: „Väline teave? + kokkulepet enam ei ole? ...+ hinnakokkulepe”. Nende lõikude konteksti arvestades leiab Esimese Astme Kohus, et need näitavad üksnes seisukoha määratlemist, mida hagejad kavatsesid komisjoni ees kaitsta. Sellest tulenevalt ei tõenda need väljavõtted vastupidiselt hagejate väidetele seda, et otsustati lõpetada vaidlusaluste meetmete kohaldamine.

170 Järgnevalt võib lugeda: „Ei saa pikendada antud kujul, arvestades selle taunitavat iseloomu[.] Peab jätkama survet sekkumishinna kohaldamiseks (st tegelikult hinnaskaala kohaldamist)[.] Vältida arutut suhtlust.” Sellest lõigust nähtub, et loomakasvatajate ühendused kavatsesid jätkata miinimumhinna kohaldamist, kuid seekord ametlikult ühingute nõudmise kujul. Märkmetes on kirjas: „Rääkida sihthinnast. Piirkondlikud hinnaskaalad?” Samuti on märkmetes järgmine lõik: „saata kiri FNICGV-le — FNCBV-le [.] FNB[:] võtame teadmiseks KOM[.] kokkulepet ei tule, kuid jätkame oma ühingutega seotud eesmärgi”. Lõpuks võib samuti lugeda: „KOMM. Pressiteade[.] Hinnaskaala = EMÜ vastane, seega lõpetame, kuid tegutseme hindade soovitamise nimel[.] meie, veisekasvatajad[.] ühingute eesmärgid”.

171 Peale selle sisaldavad need käsikirjalised märkmed lõike, millest nähtub vastupidiselt sellele, mida väidavad hagejad, et strateegia, mille eesmärgiks oli jätkata

miinimumhinna järgimise tagamist, sai tapamajade esindajate nõusoleku. Mitu korda on mainitud „LS-i”, mille kohta komisjon tuvastas, ilma et hagejad sellele vastu vaidleksid, et sellega viidatakse FNICGV presidendile. Näiteks:

- „Allkirjastatud kokkulepe: me ei saa seda jätkata (LS)[.] LS = nõus järgima kõrvaldamisele kehtestatud hinda”. Nende märkuste all on esitatud teatud veiseliha kategooriate hinnakiri, millele on joon ümber tõmmatud ning märgitud „OK, nõus”;
- „Taotlushind”, „soovitushind”, „sihthind”[,] „tasuv hind”, „veisekasvataja siht-hind”, „veisekasvataja eesmärk” LS = ma ei kirjuta midagi/tel”.

172 Samuti on nendes lõikudes mitmel korral mainitud initsiaale „FT”, mis ilmselt viitavad kohtuasja T-217/03 hageja presidendile.

173 Lõpetuseks tuleb tõdeda, et selle dokumendi viimasel leheküljel („Kokkuvõte”) on kirjas: „Hea lõpptulemus, ühehääline(.) „kokkulepe” „veisekasvataja sihtlinna” järgimise kohta (suuline/tel)”.

174 Kõike eelnevat arvesse võttes leiab Esimese Astme Kohus, et vastupidiselt hagejate väidetele võib 29. novembri 2001. aasta kohtumist puudutavaid märkmeid tõlgendada nii, et tapamajade esindajad andsid oma nõusoleku vaidlusaluste meetmete kohaldamise pikendamisele. Seega tuleb tagasi lükata argument, mille kohaselt need dokumendid näitavad vaid loomakasvatajate ühenduste tahet jätkata

nende meetmete kohaldamist üksnes ühingu tegevuse raames, ilma et oleks olemas kokkulepet tapamajadega ja väljaspool seda. Sellele argumendile räägib vastu nendesamade märkmete sisu.

175 Lisaks, nagu nähtub vaidlustatud otsusest (vt põhjendus 63), kinnitab mitu muud dokumenti seda, et hagejad leppisid kõnealusel 29. novembri 2001. aasta kohtumisel suuliselt kokku vaidlusaluse kokkuleppe pikendamises.

176 Esiteks teatas FNB asepresident G.H. 4. detsembril 2001. aastal *Vendée Agricole*’ile antud intervjuus, mida saab lugeda FNSEA veebilehelt: „Eelmisel nädalal rõhutasime selle hinnaskaala tähtsust hindade langemise peatamiseks. Ettevõtjad teavad selle mõju, kuid tahavad samal ajal järgida Brüsseli soovitusi. Nüüdsest peale ei räägi me enam tootmisharude vahelisest kokkuleppest hinnaskaala kohta, vaid miinimumhindadega seotud eesmärgist. Toetame endiselt ühingu hinnaskaala mõistet!” FNB asepresident lisas: „Selle „uue” kokkuleppe kohta ei ole kirjalikke dokumente. Ainult sõnad. Kuid nende ulatus on äärmiselt suur. Ka ettevõtjate esindajad riigi tasandil edastasid suuliselt meie arutelude sisu”. Lõpuks, viidates mitmele Vendée tapamajale, märgib ta: „Me küsime neilt, kas nad said oma riigi tasandi struktuuride käest juhised [eelmisel nädalal arutatud hindade kohta], mis on meie omadega identsed”.

177 Teiseks on vaidlustatud otsuse põhjenduses 64 viidatud Vendée ühenduse 5. detsembril 2001. aasta teatisele. Selles teatises on märgitud: „veiselihasektori poolt eelmisel nädalal kinnitatud suulise kokkuleppe kohaldamise alustamine kohapeal võtab aega [...]. Kogu sektor pidi andma teavet selle „kokkuleppe” kohta nädala alguses.” Olles maininud meelevaldajate ja ühe tapamaja vahelist arutelu, on dokumendis täpsustatud: „Tapamaja juhid rääkisid [FNICGV presidendiga]. Viimane kinnitas eelmise nädala arutelusid.”

— 5. detsembri 2001. aasta kohtumine

- 178 5. detsembri 2001. aasta kohtumise osas, mis toimus riikliku veiselihapäeva puhul, tuleb kõigepealt uurida (nagu seda on tehtud ka vaidlustatud otsuse põhjenduses 66) 6. detsembri 2001. aasta e-kirja, mille Bretagne' FRSEA esindaja saatis oma piirkonna FDSEA presidentidele. Selles e-kirjas, mis viitab „eilsele kohtumisele”, on märgitud järgmist:

„Miinimumhindade osas teatasid FNICGV ja FNCBV üleriigiliste struktuuride presidendid, et nad on teadlikud vajadusest hoida turuhindu ning teha see selgeks ka oma liikmetele. Siiski ei ole meil selle kohta mingit kirjalikku kokkulepet ja hindade hoidmine sõltub meie võimest avaldada sektoris piisavalt survet. Seetõttu soovitan teil kohe selle nädala lõpus võtta ühendust [...] teie departemangu tapamajadega, et saada kinnitust nende võetud kohustusele hoida hindu olemasoleval ja uuendatud alusel, ja hoiatada neid ühingu tegevusest, mida me võime hakata teostama alates järgmisest nädalast juhul, kui seda kohustust ei täideta.”

- 179 Seejärel on vaidlustatud otsuse põhjenduses 67 arvesse võetud FNPL-i 10. detsembril 2001 faksiga saadetud teatist, mis samuti viitab riiklikule veiselihapäevale ja mis „kinnitas hinnaskaala jätkumist”. Selles teatises on märgitud, et „tapamajade esindajad ([FT ja LS]) võtsid teadmiseks hinnaskaala suulise pikendamise”.

- 180 Lõpuks on vaidlustatud otsuse põhjendustes 68 ja 69 viidatud FNB direktori käsikirjaliste märkmete muudele lõikudele, pealkirja all „Veiselihapäev — 5. detsember 2001”. Nendes märkmetes on järgmised lõigud: „ärme ütle enam „impordi vastu”, lähme toitlustusasutustesse”, „viga = kirjutati impordi peatamine, kuid saime Brüsseli ja COPA käest vastu sõrmi. Ilma seda üles kirjutamata jätkame „soovitushindadega” või hindadega, millest allapoole me ei taha, et hinnad

[langeksid]”. Samuti, kohe pärast kohtuasja T-217/03 hageja ja FNICGV presidentidele omistatud märkuseid, on kirjas: „me ei saa enam kirjutada, vaid jätkata”. FNICGV president märkis peale selle: „jätkame [endale võetud kohustust], mis puudutab spetsiaalset ostuhinda” ja „meie ettevõtjatele [...] mitteametlikult saadetud teade, hinnaskaala jätkub”. Lõpuks märkis kohtuasja T-217/03 hageja president selle kohta: „Jah, olgu, aga kõik peavad seda kohaldama”. Mis puudutab viimast märkust, siis erinevalt sellest, mida väidab kohtuasja T-217/03 hageja, ei muuda viide selle kohta, et „kõik peavad seda kohaldama”, hinnaskaala kohaldamist võimatuks ega võta kõnealuselt avalduselt tõenduslikku väärtust.

Kokkuleppe rakendamine pärast 2001. aasta novembri lõppu

- 181 Peale selle on vaidlustatud otsuses viiteid mitmele kohalikul tasandil läbiviidud tegevusele, mis kinnitavad kokkuleppe kehtestamise jätkumist pärast 30. novembrit 2001 (vaidlustatud otsuse põhjendused 92–94).
- 182 Täpsemalt, Vendée FDSEA 18. detsembri 2001. aasta märgukirjast nähtub, et (Socopa kontserni) tapamaja nõustus pärast tema rajatiste ümberpiiramist kohaldama miinimumhinna skaalat lehmade osas kuni 11. jaanuarini 2002.
- 183 Samuti sisaldab toimik kahte eksemplari dokumendist, mille pealkiri on „25. oktoobri 2001. aasta kokkulepe (pikendatud)”, kus on järgmine märkus: „Allkirjastanud ja kohaldatavaks tunnistanud FNSEA, FNB, FNICGV ja FNCBV/SICA”. Nagu hagejad märgivad, ei ole nendel dokumentidel kuupäeva. Komisjon tuvastas siiski vaidlustatud otsuse põhjenduses 94, et tegemist on „FDSEA 79” 13. detsembri 2001. aasta faksiga ja dokumendiga, mille Deux-Sèvres’i FDSEA saatis samal päeval ühele tapamajale.

- 184 Lõpuks, dokumendis, mille Maine-et-Loire'i FDSEA esindaja saatis 11. detsembril 2001 FNB direktorile ja mille pealkiri oli „Kontrollid Maine-et-Loire'i tapamajades”, on märgitud: „kõrvalekaldeid ei ole täheldatud — hinnaskaalat kohaldatakse — importi ei toimu”.

Järeldused

- 185 Kõike eelnevat arvestades tuleb järeldada, et komisjon tõendas vaidlustatud otsuses õiguslikult piisavalt, et hagejad jätkasid vaidlustatud kokkuleppe kohaldamist suuliselt ja salaja pärast 2001. aasta novembri lõppu, vaatamata komisjoni 26. novembri 2001. aasta kirjadele, milles neile teatati, et see kokkulepe näitas ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise olemasolu.
- 186 Seda järeldust ei lükka ümber hagejate argumendid, mille kohaselt võtaks kokkuleppe salajane jätkumine sellelt igasuguse tõhususe. Oluline on märkida, et toimikus on tõepoolest mitu viidet hagejate soovile mitte avalikult paljastada loomakasvatajate ja tapamajade esindajate vahelise hinnakohustise olemasolu pärast kirjaliku kokkuleppe kehtivuse lõppemist. Esimese Astme Kohus leiab aga, et salajane iseloom ei muutnud kokkulepet täiesti ebatõhusaks, eriti kuna loomakasvatajate ühendused jätkasid avalikult hinnaskaala nõudmist, kuigi näiliselt ühingu nõudmise kujul, ja saatsid neid hindu jätkuvalt oma liikmetele. Samuti saab toimiku alusel järeldada, et ka tapamajade esindajad teatasid sellest suuliselt teatud tapamajadele (vt eespool punkt 177).
- 187 Lisaks sellele leiab Esimese Astme Kohus, et kokkuleppe pikendamist ei saa ümber lükata üksnes FNICGV 30. novembri 2001. aasta teatise alusel, milles on märgitud, et „24. oktoobril 2001 sõlmitud tapaloomade sisseostu miinimumhindade skaalat ei

pikendata” ja „selline oli [eelmisel päeval] Pariisis kokkuleppe allkirjastajate juuresolekul toimunud kohtumise tulemus”. Esimese Astme Kohus leiab, et see avaldus oli osa FNICGV avaliku suhtluse strateegiast, eelkõige pärast seda, kui komisjon hoiatas nimetatud ühendust võimalusest, et teda karistatakse vaidlusaluste kokkulepete eest. Igal juhul, nagu eespool on märgitud, näitavad sellest kuupäevast hilisemad dokumendid FNICGV presidendi osalust kokkuleppe uuendamises.

188 Lõpetuseks, kuna komisjon tõendas dokumentaalsete tõenditega kokkuleppe jätkumist, ei olnud ta erinevalt hagejate seisukohast kohustatud tõendama seda jätkumist uurimisega, kuidas kokkulepe mõjutas kõnealusel ajavahemikul kehtestatud hindu.

189 Järelikult tuleb sedastada, et komisjon leidis vaidlustatud otsuses õigesti, et rikkumise kestuseks oli ajavahemik 24. oktoober 2001–11. jaanuar 2002.

190 Sellest tulenevalt tuleb see väide tervikuna tagasi lükata.

C — Kolmas väide, mis tugineb määruses nr 26 ette nähtud erandi kohaldamata jätmisele

1. Poolte argumendid

191 Hagejad väidavad, et komisjon rikkus määrust nr 26 ja tegi ilmseid hindamisvigu ning rikkus õigusnormi, kui ta keeldus määramast vaidlusalusele kokkuleppele

erandit EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamisest, mis on ette nähtud nimetatud määruse artiklis 2 teatavate tegevuste jaoks, mis on seotud põllumajandustoodete tootmise ja turustamisega. Nad väidavad, et kõnealune kokkulepe oli vajalik ühise põllumajanduspoliitika eesmärkide teostamiseks.

192 Hagejad väidavad seega, et nagu vaidlustatud otsuses on tunnustatud, oli vaidlusaluse kokkuleppe eesmärgiks tagada veisekasvatajatele minimaalne elatustase. Nad märgivad peale selle, et samuti saavutati turgude stabiliseerimise eesmärk, kuna kõnealune kokkulepe kehtestas hinnakujuendusmehhanismi, mis aitas kaasa olemasolevate häirete lõpetamisele ja võimaldas loomakasvatajatel realiseerida oma toodangut tasuvate hindadega ning seega tulla kriisiga toime ilma turult kadumata. Kokkulepe ei ohustanud tootlikkuse tõstmise, varude ja mõistlike tarbijahindade tagamise eesmärke, mille suhtes ta oli neutraalne.

193 Hagejad leiavad, et käesoleval juhul pidi komisjon üritama neid erinevaid eesmärke ühildada (Euroopa Kohtu 24. oktoobri 1973. aasta otsus kohtuasjas 5/73: Balkan-Import-Export, EKL 1973, lk 1091, punkt 24, ja 17. detsembri 1981. aasta otsus liidetud kohtuasjades 197/80–200/80, 243/80, 245/80 ja 247/80: Ludwigshafener Walzmühle jt vs. nõukogu ja komisjon, EKL 1981, lk 3211, punkt 41). Eelkõige erakordse kriisi tõttu veiselihasektoris oleks komisjon pidanud seadma esikohale turgude stabiliseerimise ja põllumajandusega tegelevale rahvastikuosale rahuldava elatustaseme kindlustamise eesmärgid. Seega oleks komisjon pidanud nentima, et kõikide EÜ artikli 33 lõikes 1 sätestatud eesmärkide kaalumise võimaldas järeldada, et tuli kohaldada määruses nr 26 ette nähtud erandit.

194 Kohtuasja T-245/03 hagejad kritiseerivad lisaks vaidlustatud otsuse põhjendustes 146 ja 147 esitatud komisjoni argumenti, mille kohaselt määruse nr 26 artikliga 2 ette nähtud erandi kohaldamata jätmiseks piisab asjaolust, et määruses nr 1254/1999 ei

olnud vastuvõetud meetmeid ette nähtud. Kohtuasja T-217/03 hageja omakorda väidab, et komisjon tegi ilmse hindamisvea ja rikkus õigusnormi, kui ta leidis, et kokkulepe ei kuulunud ühise turukorraldusega ette nähtud eesmärkide alla. Ta väidab eelkõige, et kokkulepe vastas määruse nr 1254/1999 põhjendustes 2 ja 31 ning artikli 38 lõikes 1 seatud eesmärkidele.

195 Lõpuks väidavad hagejad, et komisjon tegi ilmse hindamisvea ja rikkus õigusnormi selle tõttu, et ta leidis, et vaidlusalune kokkulepe oli ebaproportsionaalne. Pealegi ei põhjendanud komisjon seda järeldust ega selgitanud, millised muud meetmed kui kokkuleppes ette nähtud meetmed oleks võimaldanud peatada hindade järsku langemist.

196 Komisjon väidab, et määruse nr 26 artikliga 2 ette nähtud erandit tuleb tõlgendada ja kohaldada kitsendavalt. Käesolevas asjas võiks vaidlusalune kokkulepe parimal juhul sobida üheainsa eesmärgi saavutamiseks viiest EÜ artikliga 33 kehtestatud eesmärgist (eesmärk tagada põllumajandusega tegelevale rahvastikuosale rahuldav elatustase) ning ei oleks selgelt seotud nelja ülejäänuga. Pealegi läheks ta veiseliha sektori ühise turukorralduse raamidest väljapoole ja oleks igal juhul ebaproportsionaalne soovitud eesmärkide saavutamiseks. Lõpptulemusena ei saa kõnealust erandit kokkuleppe suhtes kohaldada.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

197 Kõigepealt tuleb märkida, et tõhusa konkurentsi säilitamine põllumajandustoodete turul kuulub ühise põllumajanduspoliitika eesmärkide hulka. Kuigi EÜ artikkel 36 andis nõukogule ülesandeks määrata kindlaks, millises ulatuses on ühenduse konkurentsieeskirjad kohaldatavad põllumajandustoodete tootmisele ja nendega kauplemisele, et võtta arvesse nende toodete turu erilist olukorda, kehtestab see säte

siiski ühenduse konkurentsieeskirjade kohaldatavuse põhimõtte põllumajandussektoris (Euroopa Kohtu 9. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-137/00: Milk Marque ja National Farmers' Union, EKL 2003, lk I-7975, punktid 57 ja 58).

- 198 Määruse nr 26 artikli 1 kohaselt kohaldatakse EÜ artikli [81] lõiget 1 kõikide selles sättes osutatud kokkulepete, otsuste ja tegevuste suhtes, mis on seotud EÜ asutamislepingu [I] lisas loetletud toodete, sealhulgas eelkõige elusloomade ja liha ning söödavate rupside tootmise või nendega kauplemisega, kui sama määruse artiklist 2 ei tulene teisiti. Viimati nimetatud säte näeb ette, et EÜ artikli [81] lõiget 1 ei kohaldata selliste kokkulepete, otsuste ja tegevuste suhtes, mida on vaja EÜ artiklis [33] sätestatud ühise põllumajanduspoliitika eesmärkide saavutamiseks.
- 199 Mis puudutab erandit EÜ artikli 81 lõike 1 üldise kohaldamise eeskirjast, siis määruse nr 26 artiklit 2 tuleb tõlgendada kitsendavalt (Euroopa Kohtu 12. detsembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-399/93: Oude Luttikhuis jt, EKL 1995, lk I-4515, punkt 23; Esimese Astme Kohtu 14. mai 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-70/92 ja T-71/92: Florimex ja VGB vs. komisjon, EKL 1997, lk II-693, punkt 152). Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et määruse nr 26 artikli 2 lõike 1 esimest lauset, milles on ette nähtud nimetatud erand, kohaldatakse vaid siis, kui kõnesolev kokkulepe soodustab kõikide artikli 33 eesmärkide saavutamist (eespool viidatud kohtuotsus Oude Luttikhuis jt, punkt 25, ning eespool viidatud kohtuotsus Florimex ja VGB vs. komisjon, punkt 153; vt selle kohta ka eespool viidatud kohtuotsus Frubo vs. komisjon, punktid 25–27). Esimese Astme Kohus on siiski märkinud, et nende mõnikord erisuunaliste eesmärkide vahelise konflikti puhul võib komisjon proovida neid ühildada (eespool viidatud kohtuotsus Florimex ja VGB vs. komisjon, punkt 153). Lõpuks, nagu nähtub määruse nr 26 artikli 2 lõike 1 esimese lause tekstist endast, peab kõnesolevat kokkulepet olema „vaja” nende eesmärkide saavutamiseks (eespool viidatud kohtuotsus Oude Luttikhuis jt, punkt 25; vt selle kohta ka eespool viidatud kohtuotsus Florimex ja VGB vs. komisjon, punktid 171 ja 185).

200 EÜ artikli 33 lõike 1 kohaselt on ühise põllumajanduspoliitika eesmärgid:

- „a) tõsta põllumajanduse tootlikkust tehnilise progressi edendamise ning põllumajandusliku tootmise ratsionaalse arengu tagamise ja tootmistegurite, eelkõige tööjõu optimaalse kasutamise teel;

- b) selle kaudu kindlustada põllumajandusega tegeleva rahvastikuosa rahuldav elatustase, eelkõige põllumajandusega tegelevate inimeste isikutulu suurendamise teel;

- c) stabiliseerida turud;

- d) tagada varude kättesaadavus;

- e) tagada mõistlikud tarbijahinnad.”

201 Hagejad väidavad sisuliselt, et vaidlusalune kokkulepe oli vajalik kahe nimetatud eesmärgi saavutamiseks, st kindlustada põllumajandusega tegeleva rahvastikuosa rahuldav elatustase ja turgude stabiliseerimine, ning oli neutraalne ülejäänud kolme eesmärgi osas, mida kokkulepe seega ei kahjustanud.

- 202 Nagu hagejad märgivad, oli vaidlusaluse kokkuleppe peaesmärgiks aidata veisekasvatatajaid Prantsusmaal käesolevate kohtuasjade asjaolude toimumise ajal sektoris valitsenud kriisiolukorra kontekstis. Seega võib nentida, et selle eesmärk oli tagada põllumajandusega tegeleva rahvastikuosa rahuldav elatustase, vastavalt EÜ artikli 33 lõike 1 punktile b.
- 203 Esimese Astme Kohus leiab seevastu, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe eesmärk ei olnud EÜ artikli 33 lõike 1 punktis c ette nähtud turgude stabiliseerimine ning ei saa nentida, et seda kokkulepet oli vaja nimetatud eesmärgi jaoks. Nagu vaidlustatud otsuses on märgitud, põhines veiselihasektoris ajavahemikul 2000–2001 valitsenud kriis pakkumise ja nõudluse vahelisel suurel tasakaalustamatusel, mille põhjustas eelkõige tarbimise oluline vähenemine uute hullu lehma tõve ning suu- ja sõrataudi juhtumite avastamise tõttu tekkinud usalduskriisi tulemusena (vt vaidlustatud otsuse põhjendused 12, 13 ja 142). Seega oli turgude stabiliseerimiseks vaja ennekõike meetmeid selleks, et vähendada selgelt ülemäära pakkumise mahtu ja innustada loomaliha tarbimist, mis oli oluliselt langenud.
- 204 Vaidlusaluses kokkuleppes aga ei olnud neid meetmeid ette nähtud. Lisaks ei olnud mitte ainult ebatõenäoline, et selles kehtestatud miinimumhinnad oleksid aidanud turge stabiliseerida, vaid need võisid olla lausa selle eesmärgiga vastuolus, kuna need võisid tähendada hindade tõusu, mis võis tarbimist veelgi vähendada ja suurendada nõnda pakkumise ja nõudluse vahelist erinevust. Hinnaskaala kehtestamine tähendas peale selle veel hindade kunstlikku kindlaksmääramist, mis on vastuolus nii nende loomuliku kujunemisega turul kui ka avaliku võimu toetus- ja sekkumismehhanismidega. Pealegi sai olla tegemist üksnes puhtalt lühiajalise meetmega, mis ei oleks saanud kõnealustel turgudel tekitada keskpikki või pikaajalisi mõjusid. Lisaks võis veiseliha impordi piiramine Prantsusmaal kindlasti põhjustada ühendusesisese veiselihakaubanduse moonutamist ning kahjustada seega kõnealuseid turge mitmes liikmesriigis.

205 Samuti ei saa kokkulepet, mis piirab soodsama hinnaga toodete importi ja kehtestab miinimumhinnad, pidada neutraalseks seoses EÜ artikli 33 lõike 1 punktis e sätestatud eesmärgiga tagada mõistlikud tarbijahinnad. Nagu komisjon märgib vaidlustatud otsuse põhjenduses 144, ilma et hagejad sellele vastu vaidleksid, võis impordi peatamise tulemuseks eriti toitlustussektori puhul, kus kasutatakse suures ulatuses importliha, tõenäoliselt olla hinnatõus. Pealegi, vaatamata sellele, et hinnaskaala hinnad määrati kindlaks tapamajja sisseostul, võisid need samuti kanduda üle tarbijatele.

206 Eelnevat arvestades tuleb järeldada, et vaidlusalust kokkulepet saab pidada vajalikuks üksnes seoses eesmärgiga kindlustada põllumajandusega tegeleva rahvastikuosa rahuldav elatustase. Seevastu võib see kokkulepe kahjustada vähemalt mõistlike tarbijahindade kehtestamist. Lõpuks ei puudutanud see turgude stabiliseerimist, varude kättesaadavuse tagamist ega põllumajanduse tootlikkuse tõstmist — veelgi enam, seda ei olnud nimetatud eesmärkide jaoks vaja. Seega, arvestades eespool punktis 199 viidatud kohtupraktikat, leiab Esimese Astme Kohus, et komisjon ei eksinud, kui ta sedastas, et nende erinevate eesmärkide kaalumine ei võimaldanud järeldada, et määruse nr 26 artikli 2 lõike 1 esimeses lauses ette nähtud erand oli käesoleval juhul kohaldatav.

207 Lisaks tuleb lükata tagasi etteheited, mis on suunatud vaidlustatud otsuse põhjendustes 146 ja 147 esitatud järelduse vastu, mille kohaselt vaidlustatud kokkulepe ei kuulu veiselihasektori ühise turukorralduse reguleerimiseks ette nähtud meetmete hulka, mille seas on iseäranis määrus nr 1254/1999. Vastupidiselt sellele, mida väidavad kohtuasja T-245/03 hagejad, ei järeldanud komisjon, et sellest asjaolust üksi piisas määrusel nr 26 põhineva erandi kohaldatavuse välistamiseks, vaid üksnes võttis — õigustatult — seda asjaolu arvesse selleks, et toetada oma järeldust, mille kohaselt ei olnud kõnealune kokkulepe vajalik ühise põllumajanduspoliitika eesmärkide saavutamiseks (vt selle kohta eespool viidatud kohtuasi Florimex ja VGB vs. komisjon, punktid 148–151). Samuti tuleb tagasi lükata kohtuasja T-217/03 hageja argument, mille kohaselt kuulus kokkulepe nimetatud

määruse eesmärkide hulka. Nimelt on hageja loetletud sätetes (st nimetatud määruse põhjendused 2 ja 31 ning artikli 38 lõige 1) ühenduse institutsioonidele üksnes ette nähtud võimalus võtta turuhäirete puhul meetmeid (vt selle kohta nimetatud määruse artikkel 43) ja nad ei õigusta mitte kuidagi impordi piiramise ja miinimumhindade kehtestamise eraõiguslikku kokkulepet.

208 Vaidlusaluste meetmete proportsionaalsust puudutavate argumentide osas tuleb lõpuks tagasi lükata põhjendamiskohustuse rikkumisel põhinev etteheide. Komisjon põhjendas vaidlustatud otsuse põhjenduses 148 õiguslikult piisavalt oma järeldust, mille kohaselt olid hindade kindlaksmääramine ja impordi peatamine tõsised konkurentsipiirangud ning neid ei saanud pidada proportsionaalseks kokkuleppes soovitud eesmärkidega. Vastupidiselt hagejate väidetele ei tulnud komisjonil näidata, milliseid meetmeid oleksid hagejad võinud võtta selleks, et nende kokkulepe oleks olnud kooskõlas määruse nr 26 artikliga 2. Samuti ei saa nõustuda etteheitega, mille kohaselt komisjon eksis, kui ta võttis kõnealuse sättega ette nähtud erandi kohaldatavuse uurimisel arvesse kokkuleppes kehtestatud meetmete ebaproportsionaalset iseloomu. Kohtupraktikast nähtub, et selle erandi kohaldamiseks saab meetmeid pidada ühise põllumajanduspoliitika eesmärkide saavutamiseks vajalikeks üksnes juhul, kui need on proportsionaalsed (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus *Florimex* ja *VGB vs. komisjon*, punkt 177). Seevastu käesolevas asjas, isegi pidades silmas põllumajandusturgude eripära ja asjaolude toimumise ajal veiselihasektoris valitsenud kriisi, ei saa impordi piiramist ja hindade kindlaksmääramist käsitleda seatud eesmärkidega proportsionaalsete meetmetena, arvestades seda, et need on oma olemuselt tõsised konkurentsioiguse rikkumised.

209 Kõigest eeltoodust tulenevalt tuleb see väide tagasi lükata.

D — *Neljas väide, mis tugineb kaitseõiguse rikkumisele*

1. Poolte argumendid

- 210 Hagejad väidavad, et vastuväiteteatis, mis kujutab endast kaitseõiguse järgimise aluspõhimõtte kohaldamist, peab sisaldama piisavalt selgelt, olgugi kokkuvõtlikult sõnastatud ülevaadet vastuväidetest, võimaldamaks huvitatud isikutel saada tegelikult teada, millist käitumist neile ette heidetakse, et nad saaksid end tõhusalt kaitsta enne, kui komisjon võtab vastu lõpliku otsuse (Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-352/94: *Mo och Domsjö vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-1989, punkt 63).
- 211 Käesolevas asjas heidavad hagejad komisjonile kõigepealt ette seda, et viimane ei maininud oma vastuväiteteatises, et selleks, et määrata kindlaks teiste ühenduste trahve peale FNSEA, võttis ta arvesse nende liikmete poolt makstud aasta liikmemaksude summat. Teiseks väidavad hagejad, et komisjon ei märkinud oma vastuväiteteatises mitte mingil viisil seda, et ta arvutab trahve nendega otseselt või kaudselt seotud liikmete käibe alusel. Seega ei andnud komisjon neile teada faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, millel vaidlustatud otsus rajaneb, sealhulgas iseäranis põhilisi trahvide arvutamise tegureid, ning hagejad ei saanud seega esitada selle kohta oma märkusi.
- 212 Hagejad märgivad, et Euroopa Kohus otsustas, et vastuväiteteatis, mis piirdub sellega, et nimetab rikkumise toimepanijana kollektiivset üksust, ei võimalda äriühingutel, kes selle üksuse moodustavad, saada piisavalt teavet selle kohta, et rikkumise tuvastamisel kehtestatakse neile trahve üksikult, ning see ei ole piisav

selleks, et hoiatada asjassepuutuvaid äriühinguid asjaolu kohta, et kohaldatavate trahvide summa määratakse kindlaks vastavalt iga äriühingu osalusele tegevuses, mis moodustas väidetava rikkumise (Euroopa Kohtu 16. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-395/96 P ja C-396/96 P: *Compagnie maritime belge transports jt vs. komisjon*, EKL 2000, lk I-1365, punktid 144–146).

- 213 Lõpuks väidavad hagejad, et asjaolust, et komisjon saatis 10. jaanuaril 2003 kirja, milles ta nõudis neilt finantsteavet, ei piisa kaitseõiguse järgimise kindlustamiseks. Kuna see kiri saadeti pärast seda, kui hagejad olid juba oma märkused esitanud ning pärast nende ärakuulamise kuupäeva, ei olnud neil võimalik end kõnesolevate punktide osas kaitsta. Pealegi ei näidanud see nõue kuidagi komisjoni kavatsusi.
- 214 Komisjon märgib, et vastavalt kohtupraktikale tuli tal märkida oma vastuväiteteatistes üksnes seda, et ta kavatseb uurida, kas asjaomastele ettevõtjatele tuleb trahvi määrata, ja tuua esile peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis võivad trahvi kaasa tuua (Euroopa Kohtu 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: *Musique diffusion française jt vs. komisjon*. EKL 1983, lk 1825, punkt 21).
- 215 Komisjoni arvates ei saanud hagejad mitte teada, et arvesse võetakse nende liikmete liikmemakse, ning neil olid kõik võimalused esitada vastuväiteteatist arvestades oma märkused. Neil oli samuti võimalus esitada seisukoht oma liikmete käibe küsimuses, sest 10. jaanuaril 2003 saatis komisjon neile sellekohase teabenõude (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 23).
- 216 Komisjon väidab lõpuks, et eespool viidatud kohtuotsus *Compagnie maritime belge transports jt vs. komisjon*, millele hagejad tuginesid, ei ole asjakohane. Käesoleval

juhul nähtus vastuväiteteatisest väga selgelt, et komisjon kavatses määrata trahve hagejatele, kes olid selle teatise adressaadid, ja mitte vahendajatest ühingutele või üksikutele põllumajandustootjatele. Arvestades kohtupraktikat, milles on arvesse võetud ühenduste liikmeid, oleksid hagejad väga hästi võinud seda riski endale teadvustada ning end selles küsimuses haldusmenetluse käigus kaitsta.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

²¹⁷ Igas menetluses, mis võib kaasa tuua karistuse, eriti trahvi määramise, on kaitseõigus ühenduse õiguse aluspõhimõte, mida tuleb järgida ka haldusmenetluse tüüpi menetluses (Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-308/94: *Cascades vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-925, punkt 39). Selle põhimõtte kohaselt on vastuväiteteatis oluline menetluslik tagatis. Vastuväiteteatis peab selgelt esitama kõik olulised asjaolud, millele komisjon selles menetlusstaadiumis tugineb (eespool viidatud kohtuotsus *Compagnie maritime belge transports jt vs. komisjon*, punkt 142).

²¹⁸ Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt täidab komisjon oma kohustust kinni pidada ettevõtjate õigusest olla ära kuulatud niipea, kui ta märgib vastuväiteteatises otseselt, et ta kavatses uurida, kas asjaomastele ettevõtjatele võib trahve määrata, ja mainib peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis võivad trahvi kaasa tuua, nagu näiteks väidetava rikkumise raskusaste ja kestus ning asjaolu, et rikkumine pandi toime tahtlikult või hooletusest. Nii käitudes annab komisjon neile ettevõtjatele piisavalt teavet enda kaitsmiseks mitte üksnes rikkumise tuvastamise, vaid ka neile trahvi määramise asjaolu eest (eespool viidatud kohtuotsused *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 21, ja *ABB Asea Brown Boveri vs. komisjon*, punkt 78).

- 219 Hagejad väidavad, et komisjon oleks pidanud oma vastuväiteteatistes mainima, et ta kavatses teiste ühenduste kui FNSEA trahvisumma kindlaksmääramiseks võtta arvesse nende aasta liikmemakse, ja et ta kavatses trahve arvutada hagejate liikmete käivate alusel.
- 220 Selle kohta on oluline märkida esiteks, et vaidlustatud otsuses lähtus komisjon trahvide põhisumma arvutamisel hagejate poolt kogutud liikmemaksudest (vaidlustatud otsuse põhjendused 169 ja 170). Olles rikkumise raskust arvestades määranud peamisele põllumajandusühendusele (FNSEA) põhitrahviks 20 miljonit eurot, kasutas komisjon iga teise ühenduse poolt aastas saadud liikmemaksude summa ja FNSEA liikmemaksude summa suhet objektiivse kriteeriumina erinevate põllumajandusühenduste suhtelise tähtsuse ja seega nende isikliku vastutuse osakaalu kohta rikkumise ettevalmistamises. Nõnda määrati trahvisummadeks üks viiendik (FNPL), üks kümnendik (FNB ja FNCBV) ja üks kahekümnendik (JA) FNSEA-le kehtestatud summast.
- 221 Teiseks tuleb märkida, et komisjon — nagu ta Esimese Astme Kohtus ka möönis — lähtus kontrollimisel, kas määratud trahvid ei ületanud määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 kehtestatud 10% ülempiiri, hagejate üksikliikmete käibest.
- 222 Euroopa Kohus on aga otsustanud, et andmete edastamine kavandatavate trahvide taseme kohta enne, kui ettevõtjad on saanud nende vastu esitatud etteheidete kohta omapoolseid märkusi esitada, oleks komisjoni otsuse sobimatu ennetamine (eespool viidatud kohtuotsused *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 21, ja *ABB Asea Brown Boveri vs. komisjon*, punkt 66). Veelgi enam, kui vastuväiteteatistes

mainitaks küsimust, kas trahv, mida võidakse lõppotsusega määrata, järgib 10% ülempiiri, tähendaks ka see kõnealuse otsuse sobimatut ennetamist.

223 Liiatigi, vastupidiselt sellele, mida väidavad hagejad, ei ole eespool viidatud kohtuotsus *Compagnie maritime belge transports jt vs. komisjon* käesolevas asjas asjakohane. Selle kohtuotsuse punktides 143–146 sedastas Euroopa Kohus, et komisjon peab vastuväiteteatises üheselt märkima isikud, kellele võidakse trahve määrata, ja otsustas, et vastuväiteteatis, mis piirdub sellega, et nimetab rikkumise toimepanijana kollektiivset üksust, ei võimalda äriühingutel, kes selle üksuse moodustavad, saada piisavalt teavet selle kohta, et rikkumise tuvastamisel kehtestatakse neile trahve üksikult, ning see ei ole piisav selleks, et hoiatada asjassepuutuvaid äriühinguid asjaolu kohta, et kohaldatavate trahvide summa määratakse kindlaks vastavalt iga äriühingu osalusele tegevuses, mis moodustas väidetava rikkumise. Käesolevate asjade puhul aga ei määranud komisjon karistusi hagejate otsestele või kaudsetele liikmetele, vaid hagejatele endile, nende endi vastutuse ulatuses rikkumises (vaidlustatud otsuse põhjendus 169 ja artiklid 1 ja 3), nagu ta teatas vastuväiteteatises. Rikkumise toime pannud ettevõtjate ühenduse liikmete käibe arvesse võtmine ei tähenda sugugi, et viimastele määrati trahv (Esimese Astme Kohtu 23. veebruari 1994. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-39/92 ja T-40/92: *CB ja Europay vs. komisjon*, EKL 1994, lk II-49, punkt 139).

224 Eelnevat arvestades tuleb järeldada, et komisjon ei ole rikkunud hagejate kaitseõigust sellega, et ta jättis vastuväiteteatises mainimata, et ta kavatseb lähtuda hagejate kogutud aasta liikmemaksude summast ning hagejate liikmete käibest trahvide põhisumma arvutamisel ja määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud 10% ülempiiri kontrollimisel.

225 Sellest tulenevalt tuleb see väide tagasi lükata.

E — Viies väide, mis tugineb põhjendamiskohustuse rikkumisele

1. Poolte argumendid

- 226 Hagejad meenutavad, et kaevatav otsus peab olema põhjendatud nii, et see võimaldab ühenduse kohtul teostada järelevalvet võetud meetme seaduslikkuse üle ja et huvitatud isik saaks tutvuda põhjendustega, et kaitsta oma õigusi ja kontrollida, kas otsus on põhjendatud või mitte (Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-310/94: Gruber + Weber vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1043, punkt 40).
- 227 Nad väidavad, et vaidlustatud otsuses ei ole ühtegi viidet käibe summade kohta, millest komisjon lähtus trahvide kindlaksmääramisel, ega ka kontrollimise kohta, kas määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud 10% ülempiiri ei ületatud. Seega ei maininud komisjon, et ta oli otsustanud arvutada kõnealuse ülempiiri hagejate liikmete käivete kogusumma alusel, ega täpsustanud, milliseid liikmeid see puudutas. Käesolevas asjas aga tuli esitada äärmiselt täpne põhjendus, kuna komisjon käsitles esimest korda põllumajandustootjate ühinguid puudutatavat asja ning kuna ta kavatses teha erandeid ettevõtjate ühenduse liikme käibe arvessevõtmise piiratud tingimustest. Komisjoni 10. jaanuari 2003. aasta teabenõue ei saa igal juhul kompenseerida seda põhjenduse puudumist. Lõpuks tähendab põhjendamiskohustuse rikkumine kohtuasja T-217/03 hageja sõnul seda, et tuleb tühistada vaidlustatud otsus, mitte ainult trahve puudutav osa.
- 228 Prantsuse Vabariik märgib, et vaidlustatud otsus ei täida EÜ artiklist 253 tulenevat põhjendamiskohustust. Selgitused, mida komisjon üritab esimest korda anda kostja vastuses, ei saa seda olukorda parandada (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 26. veebruari 2002. aasta otsus kohtuasjas T-323/99: INMA ja Itainvest vs. komisjon, EKL 2002, lk II-545, punkt 76).

- 229 Komisjon väidab kõigepealt, et selle väite alusel ei saa tühistada vaidlustatud otsust tervikuna, vaid üksnes selle otsuse artiklit 3, kuna väidetav ebapiisav põhjendamine puudutab trahvimäärasid ega mõjuta ei tegelikke asjaolusid ega nende õiguslikku määratlust. Igal juhul järgis komisjon enda sõnul käesolevas asjas põhjendamiskohustust täiel määral.
- 230 Komisjon märgib, et põhjendamiskohustus on täidetud juhul, kui ta mainib asjaolusid, mida ta võttis arvesse rikkumise raskusastme ja kestuse mõõtmiseks trahvisumma arvutamisel (Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsused kohtuasjas C-282/98 P: *Enso Española vs. komisjon*, EKL 2000, lk I-9817, punktid 40 ja 41, ja kohtuasjas C-297/98 P: *SCA Holding vs. komisjon*, EKL 2000, lk I-10101, punktid 56–65; Esimese Astme Kohtu 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-220/00: *Cheil Jedang vs. komisjon*, EKL 2003, lk II-2473, punkt 218). Seega ei ole komisjon kohustatud mainima oma otsuses arvesse võetud käivet ega seda, kui suure protsendi sellest moodustas trahv, kuna küsimus, kas 10% ülempiir ületati või mitte, ei kuulunud otsuse põhjenduse alla. 10% ülempiir on maksimaalne õiguslik piir, mille ulatuses võib trahvi määrata, ning see ei kuulu võetud meetme põhjenduste hulka.
- 231 Komisjon väidab samuti, et põhjendamiskohustust tuleb samuti hinnata seoses selle kontekstiga, ning meenutab, et ta märkis selgelt, et ta põhineb suuniste sätetel, mille punkti 5 alapunkt c lubab määrata ettevõtjate ühendusele trahv, mis on samaväärne üksikute trahvide kogusummaga, mis oleks määratud selle ühenduse igale liikmele. Hagejad ei saanud mitte teada trahvi arvutamist suunavaid põhimõtteid, iseäranis asjaolu, et komisjon võtab arvesse nende liikmete käivet, et kontrollida, kas 10% ülempiiri ei ületatud. Vaidlustatud otsusest tervikuna nähtub, et hagejad panid rikkumise toime mitte nende endi jaoks, vaid oma liikmete kasuks.
- 232 Komisjon märkis samuti, et 10. jaanuaril 2003 küsis ta igalt hagejalt nende liikmete käibeid. Kohtuasja T-217/03 hageja saatis komisjonile selle teabe 27. jaanuari

2003. aasta kirjaga. Arvud, mis kõnealune ühendus esitas, näitavad komisjoni sõnul, et oldi väga kaugel 10% ülempiirini jõudmisest. Kohtuasja T-245/03 hagejad soovisid teatada komisjonile, et nad ei saanud seda teavet esitada. Seoses selle keeldumisega oleks komisjon võinud määruse nr 17 artikli 11 lõike 5 alusel võtta vastu otsuse, millega ta oleks nõudnud nende andmete esitamist ja millega oleks vajaduse korral kaasnenum karistusmaksed või trahvid, kuid komisjon piirdus sellega, et hindas olemasolevaid andmeid arvestades, et ei olnud mitte mingisugust riski, et trahv ulatuks ülempiirini 10% hagejate liikmete käibest.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

²³³ Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab EÜ artikliga 253 nõutud põhjendustest selgelt ja üheselt selguma akti andnud institutsiooni arutluskäik, mis võimaldab huvitatud isikutel võetud meetme põhjuseid mõista ja pädeval kohtuasutusel järelevalvet teostada. Põhjendamisnõuet tuleb hinnata seoses antud juhtumi asjaoludega, nimelt akti sisu, esitatud põhjenduste olemuse ja huviga, mis võib olla akti adressaatidel või teistel otseselt ja isiklikult aktiga seotud isikutel selgituste saamiseks. Ei ole nõutud, et põhjendused täpsustaksid kõiki asjakohaseid faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, kuna otsuse põhjenduste vastavust EÜ artikli 253 nõuetele tuleb hinnata mitte ainult selle sõnastust, vaid ka konteksti ja asjaomase valdkonna õiguslikku regulatsiooni silmas pidades (eespool viidatud kohtuotsus Cheil Jedang vs. komisjon, punkt 216; Esimese Astme Kohtu 25. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-38/02: Groupe Danone vs. komisjon, EKL 2005, lk II-4407, punkt 96).

²³⁴ Käesoleval juhul heidavad hagejad komisjonile ette asjaolu, et viimane ei põhjendanud vaidlustatud otsuses sõnaselgelt, et määratud trahvid ei ületanud

määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud ülempiiri, st 10% nende käibest, ning ei esitanud põhjusi, miks ta võis selle ülempiiri kontrollimiseks lähtuda nende liikmete käivetest.

235 Tuleb märkida, et vaidlustatud otsuse ükski põhjendus ei ole tõepoolest pühendatud uurimisele, kas järgiti trahvide suhtes kehtivat ülempiiri, st 10% käibest. Samuti ei märkinud komisjon kõnealuses otsuses, et selle ülempiiri kontrollimise jaoks tuli käesoleval juhul arvesse võtta hagejate üksikliikmete käibeid, ega ka põhjendanud seda võimalust.

236 Komisjon leiab siiski, et ülempiiri, st 10% käibest, järgimine kujutab endast vaid trahvi maksimaalset õiguslikku piirmäära ning ei kuulu otsuse põhjenduste alla.

237 Tuleb aga märkida, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud piirmäär 10% käibest puudutab selle ettevõtja või ühenduse käivet, kes on rikkumise toime pannud ja kes saab otsuse adreassaadina kontrollida, kas seda piirmäära järgiti. Sellistel asjaoludel ei nõuta mingit eraldi põhjendust kõnealuse ülempiiri kohaldamise kohta. Kui aga komisjon kaldub kõrvale oma tavapärasest lähenemisviisist ja võtab trahvi määramisel arvesse muud käivet kui trahvi määramise otsuse adreassaadi oma, nagu näiteks karistatud ühenduse liikmete käibeid, peab komisjon oma sellekohast otsust kindlasti eraldi põhjendama, et otsuse adreassaat saaks kontrollida, et trahvi arvutamisel järgiti 10% ülempiiri.

238 Seega, kui komisjon määrab trahvi üksikule ettevõtjale, kes on rikkumise toime pannud, ei tule tal eriliste asjaolude puudumisel tõepoolest tingimata sõnaselgelt põhjendada ülempiiri, st 10% kõnealuse ettevõtja käibest, järgimist. See ettevõtja peab teadma nii selle õigusliku piirmäära olemasolu kui ka oma käibe konkreetset summat ning seega võib ta isegi juhul, kui karistuse määramise otsuses puudub vastav põhjendus, hinnata, kas talle määratud trahv ületas 10% ülempiiri või mitte.

239 Seevastu juhul, kui komisjon määrab karistuse ettevõtjate ühendusele ja kontrollib õigusliku ülempiiri, s.o 10% käibest, järgimist selle ühenduse kõikide või osade liikmete käibe summa alusel, peab ta seda oma otsuses sõnaselgelt märkima ning esitama põhjused, mis õigustavad liikmete käibe arvesse võtmist. Selliste põhjenduste puudumisel ei saaks huvitatud isikud teada, millega seda otsust õigustati, ning nad ei saaks õigesti kontrollida, kas antud juhul järgiti õiguslikku ülempiiri.

240 Seda järeldust ei lükka ümber kohtupraktika, millele komisjon eespool punktis 230 tugines, ning mille kohaselt piisab selles osas, mis puudutab põhjendamiskohustuse ulatust ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise eest määratud trahvisumma arvutamise puhul, kui komisjon mainib oma otsuses asjaolusid, mida ta võttis arvesse suuniseid järgides ning mille abil ta sai mõõta rikkumise raskusastet ja kestust. See kohtupraktika puudutab üksnes trahvisumma kindlaksmääramise küsimust, mitte küsimust, kas lõpuks määratud karistus ei ületanud ülempiiri, s.o 10% karistatud ettevõtja või ühenduse käibest.

241 Sellest tulenevalt tuleb järeldada, et käesoleval juhul oleks komisjon pidanud vaidlustatud otsuses märkima, et ta võttis kontrollimisel, kas määratud trahvid

järgisid õiguslikku 10% ülempiiri, aluseks hagejate üksikliikmete käibed — täpsustades vajaduse korral, kas tegemist oli kõikide liikmete või teatud liikmete rühmaga. Samuti oleks komisjon pidanud märkima, millised asjaolud lubasid tal võtta selleks arvesse hagejate liikmete käivete kogusummat.

242 Lisaks ei saa komisjon tugineda asjaolule, et ta mainis vaidlustatud otsuse põhjenduses 164, et ta kavatseb põhineda suunistele. See üldine viide on tehtud trahvisumma kindlaksmääramist käsitlevas osas ning selle eesmärk on üksnes meenutada kriteeriumeid, mis reguleerivad rikkumise raskusastme hindamist. Lisaks sellele tuleb märkida, et komisjon ei teinud vaidlustatud otsuses ühtegi viidet suuniste punkti 5 alapunktile c, mis puudutab võimalust võtta arvesse ettevõtjate ühenduse liikmete käibeid.

243 Samuti ei saa komisjon tugineda hagejatele 10. jaanuaril 2003 saadetud kirjadele, milles ta nõudis, et nad esitaksid talle oma liikmete käibed. Isegi kui arvata, et nende nõuete põhjal oleksid hagejad võinud mõista, et vaidlustatud otsuses on 10% ülempiiri arvutamisel võetud arvesse nende liikmete käibeid, siis need nõuded ei saa ikkagi kompenseerida sellekohaste põhjenduste puudumist vaidlustatud otsuses, iseäranis asjaolu, et puudusid täielikult viited põhjustele, miks neid arve võis kasutada arvutamiseks, kas kõnealust ülempiiri ei ületatud.

244 Lõpetuseks, mis puudutab asjaolu, et kohtuasja T-245/03 hagejad ei esitanud komisjonile oma liikmete käibeid, siis ka see asjaolu ei saa vabastada komisjoni kohustusest esitada vaidlustatud otsuse põhjendavas osas põhjused, miks ta pidas vajalikuks lähtuda kõnealuste liikmete käivetest, ja põhjused, miks ta leidis käesoleval juhul, et 10% ülempiiri ei ületatud.

245 Eelnevat arvestades tuleb järeldada, et komisjon rikkus EÜ artiklis 253 kehtestatud põhjendamiskohustust.

II — *Trahvi tühistamise või vähendamise nõuded*

246 Hagejad esitavad oma nõuete, mis puudutavad neile vaidlustatud otsusega määratud trahvide tühistamist või vähendamist, toetuseks kuus väidet. Esimene väide tugineb suuniste õigusvastasusele. Teine väide tugineb proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele, ilmsele hindamisveale ja õigusnormi rikkumisele rikkumise raskusastme kindlaksmääramisel. Kolmas väide tugineb hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumisele ning proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele seoses raskendavate ja kergendavate asjaolude arvessevõtmisega. Neljas väide tugineb määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumisele trahvisummade kindlaksmääramisel. Viies väide tugineb mitmekordset karistamist keelava põhimõtte rikkumisele. Kuues väide tugineb proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele ja ilmsele hindamisveale suuniste punkti 5 alapunktis b ette nähtud asjaolude arvesse võtmisel.

A — *Esimene väide, mis tugineb suuniste õigusvastasusele*

1. Poolte argumendid

247 Kohtuasja T-245/03 hagejad väidavad esiteks, et suunistes rikuvad proportsionaalsuse põhimõtet. Nad märgivad, et kokkulepete või tegevustega turu toimimisele avaldatud mõju hindamine on esmatähtis asjaolu rikkumise raskusastme kindlaksmääramiseks. Komisjon aga ei võta väga raske rikkumise määratlemiseks mitte

mingil viisil arvesse selle mõjusid, vaid üksnes selle olemust ja asjassepuutuva geograafilise turu ulatust. Liiatigi, kui suuniste punkti 1 A kohaselt oleks rikkumine kvalifitseeritud väga raskeks, siis kehtestataks sellele trahv minimaalse algsummaga 20 miljonit eurot, mis oleks suvaline ja omavoliline. Pealegi ei võimaldaks see miinimumsumma komisjonil arvesse võtta asjassepuutuva üksuse tähtsust, suurust ja olemust või kasu, mis ta sai sellest rikkumisest.

248 Hagejad väidavad teiseks, et suunised rikuvad määruse nr 17 artikli 15 lõiget 2. Nad märgivad esiteks, et suuniste punkt 1 A võimaldab komisjonil kehtestada trahvi põhisummaks suurema summa kui üks miljon eurot või 10% karistatud ettevõtja käibest. Hagejad väidavad aga, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2, mis kehtestab, et komisjon peab trahvi põhisumma kindlaksmääramise etapis võtma arvesse rikkumise raskusastme ja kestuse kriteeriume, ei luba, et see põhisumma — nagu muide ka trahvi lõppsumma — ületaks kõnealust ülempiiri. Hagejad väidavad teiseks, et suuniste punkt 1 B võtab rikkumise kestuse kriteeriumit arvesse üksnes trahvisumma suurendamiseks, mille tulemusena käsitleb komisjon ühtemoodi rikkumist, mis kestis mõni päev, ja rikkumist, mis kestis peaaegu aasta.

249 Komisjon märgib esiteks, et ainsad määruse nr 17 artiklis 15 sõnaselgelt mainitud kriteeriumid on rikkumise raskusaste ja kestus ning peale iga ettevõtja käivet puudutava ülempiiri järgimise nõude ei piira ega täpsusta see säte muul viisil komisjoni hindamisruumi trahvisummade kindlaksmääramisel. Lisaks, arvestades seda, et väga rasked rikkumised on tegevused, mille eesmärk ise on ilmselgelt vastuolus siseturu põhimõtetega, ning selleks, et tagada trahvide hoiatav iseloom, ei ole mitte kuidagi ebaoproportsionaalne võtta lähtepunktiks 20 miljonit eurot. Igal juhul, vastupidiselt hagejate väidetele, on väga raskete rikkumiste kategooria sees võimalik muuta summat väiksemaks kui 20 miljonit eurot. Komisjon väidab teiseks, et trahvi ülempiiri määramine peab toimuma selle lõppsumma alusel, enne trahvi vähendamise kohaldamist, ning asjaolu, et rikkumise lühiajalisus ei ole trahvi

vähendav tegur, vaid lihtsalt neutraalne tegur, ei riku määruse nr 17 artikli 15 lõiget 2.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

²⁵⁰ Kõigepealt tuleb märkida, et kuigi suunised ei ole vaidlusaluse otsuse, mis põhineb määrusel nr 17, õiguslikuks aluseks, määravad nad siiski üldiselt ja abstraktselt meetodid, mida komisjon võttis trahvisummade määramisel aluseks. Sellest tulenevalt on vaidlustatud üksikotsuse ja üldakti, milleks on suunised, vahel otsene seos. Kuna hagejad ei saanud nõuda suuniste tühistamist, võib nende suuniste kohta esitada õigusvastasuse väite (Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-23/99: LR AF 1998 vs. komisjon, EKL 2002, lk II-1705, punktid 274 ja 276, ja 29. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-64/02: Heubach vs. komisjon, EKL 2005, lk II-5137, punkt 35).

²⁵¹ Hagejad väidavad esiteks, et suunised rikuvad proportsionaalsuse põhimõtet, kuna need ei võta väga raskete rikkumiste kategooria kindlaksmääramisel arvesse asjassepuutuvate kokkulepete või tegevuste mõjusid.

²⁵² Selles osas tuleb meenutada, et suuniste punkt 1 A sätestab, et väga rasked rikkumised on muuhulgas „horisontaalsed piirangud, näiteks „hinnakartellid” ja turujagamiskvoodid või muud meetmed, mis ohustavad ühisturu nõuetekohast toimimist, näiteks riikide turgude eraldamine üksteisest”. Väljakujunenud kohtu-

praktika näitab aga, et kokkulepped, mis puudutavad hindu või turgude üksteisest eraldamist, on oma olemuselt väga rasked rikkumised (Esimese Astme Kohtu 11. detsembri 2003. aasta otsused kohtuasjas T-65/99: *Strintzis Lines Shipping vs. komisjon*, EKL 2003, lk II-5433, punkt 168, ja kohtuasjas T-66/99: *Minoan Lines vs. komisjon*, EKL 2003, lk II-5515, punkt 280, ning 27. juuli 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-49/02–T-51/02: *Brasserie Nationale vs. komisjon*, EKL 2005, lk II-3033, punktid 173 ja 174). Sellest tulenevalt leiab Esimese Astme Kohus, et komisjon ei rikkunud proportsionaalsuse põhimõtet sellega, et ta kehtestas suunistes, et sedalaadi rikkumisi tuleb käsitleda väga raskete rikkumistena. Igal juhul näeb suuniste punkti 1 A esimene lõik ette, et rikkumise raskuse hindamisel tuleb arvesse võtta selle tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta. Järelikult tuleb komisjonil teatud kindlatel asjaoludel võtta arvesse kõnesoleva rikkumise mõjusid, et seda kvalifitseerida väga raskeks või mitte.

253 Mis puudutab järgnevalt nende väga raskete rikkumiste eest ette nähtud 20 miljoni eurose algsumma väidetavalt suvalist ja omavolilist olemust, siis tuleb kõigepealt meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on komisjonil kaalutusõigus trahvisummade kindlaksmääramisel, et juhtida ettevõtjate käitumist konkurentsieeskirjade järgimise suunas (eespool viidatud kohtuotsus *Cheil Jedang vs. komisjon*, punkt 76). Samuti tuleb märkida, et kuna suunistes ette nähtud lähtesummad on üksnes „võimalikud”, siis on komisjonil täielik vabadus määrata lähtesummaks väiksem summa kui 20 miljonit eurot. Kuna suunistes ette nähtud kindlaksmääratud summad on seega üksnes soovituslikud, ei saa iseenesest olla tegu proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisega (eespool viidatud kohtuotsus *Heubach vs. komisjon*, punktid 40 ja 44).

254 Hagejad väidavad teiseks, et suuniste punktis 1 A kehtestatud trahvide arvutamise meetod on vastuolus määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2, kuna see näeb ette võimaluse määrata kindlaks trahvi põhisumma, mis on suurem kui üks miljon eurot või 10% karistatud ettevõtja käibest.

- 255 Selle väitega ei saa aga nõustuda. Sätestades, et komisjon võib määrata trahvi, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtja eelneva aasta käibest, nõuab määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 üksnes seda, et ettevõtjale lõplikult määratud trahvi tuleb vähendada juhul, kui see ületab 10% tema käibest, sõltumata vahepealsetest arvutustest, mille eesmärgiks oli võtta arvesse rikkumise raskusastet ja kestust. Sellest tulenevalt ei keela määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 komisjonil arvutuste käigus viidata vahepealsele summale, mis ületab 10% asjassepuutuva ettevõtja käibest, niivõrd kui lõplik trahvisumma ei ületa seda ülempiiri (eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998 vs. komisjon, punktid 287 ja 288). See järeldus kehtib ka ühe miljoni euro suuruse maksimumsumma kohta.
- 256 Hagejad väidavad lisaks, et suuniste punkt 1 B rikub määruse nr 17 artikli 15 lõiget 2, kuivõrd see võtab rikkumise kestuse kriteeriumi arvesse üksnes trahvisumma suurendamiseks.
- 257 On oluline meenutada, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 sätestab, et trahvisumma kindlaksmääramiseks tuleb lisaks rikkumise raskusastmele võtta arvesse ka selle kestust. Suuniste punkt 1 B näeb selle kohta ette, et rikkumise kestus võib kaasa tuua raskusastme alusel määratud trahvisumma suurendamise. Seega on suunistes eristatud lühiajalised rikkumised (üldiselt vähem kui üks aasta kestnud rikkumised), mille puhul lisasummat ei määrata, keskmise kestusega rikkumised (üldiselt kestusega üks kuni viis aastat), mille puhul võib lisasumma ulatuda kuni 50 protsendini rikkumise raskusastme eest määratud summast, ja lõpuks pikaajalised rikkumised (üldiselt kestusega üle viie aasta), mille puhul on ette nähtud iga aasta kohta lisasumma 10% rikkumise raskusastme eest määratud summast. Seega ei võta suunistes arvesse rikkumise väga lühikest kestust, selleks et vähendada esialgselt määratud trahvisummat.

- 258 Asjaolu, et rikkumine oli lühiajaline, ei mõjuta aga mitte mingil viisil selle raskusastet, mis tuleneb rikkumise olemusest. Seega leidis komisjon suuniste punkti 1 B esimese lõigu esimeses taandes õigesti, et rikkumise väga lühike kestus, st juhul, kui rikkumine kestis vähem kui aasta, õigustab üksnes seda, et rikkumise raskusastme alusel määratud trahvi ei suurendata (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 19. märtsi 2003. aasta otsus kohtuasjas T-213/00: CMA CGM jt vs. komisjon, EKL 2003, lk II-913, punkt 283).
- 259 Peale selle tuleb märkida, et vastavalt selgelt väljakujunenud kohtupraktikale ei lähe suunised välja määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 määratletud karistuste õiguslikust raamistikust. Suunistes esitatud trahvisummade arvutamise üldmeetod põhineb kahel määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 mainitud kriteeriumil, milleks on rikkumise raskusaste ja selle kestus, ja järgib iga ettevõtja käibega seotud ülempiiri, mis on kehtestatud samas sättes (eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998 vs. komisjon, punktid 231 ja 232; Esimese Astme Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01: Tokai Carbon jt vs. komisjon, EKL 2004, lk II-1181, punktid 189 ja 190; eespool viidatud kohtuotsus Heubach vs. komisjon, punkt 37).
- 260 Kõike eelnevat arvestades tuleb see väide tagasi lükata.

B — *Teine väide, mis tugineb proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele, ilmsele hindamisveale ja õigusnormi rikkumisele seoses rikkumise raskusastme kindlaksmääramisega.*

1. Poolte argumendid

- 261 Hagejad väidavad, et komisjon ei oleks pidanud kvalifitseerima rikkumist mitte „väga raskeks”, vaid „raskeks”. Nad kordavad, et komisjon ei saanud neile süüks panna

kokkuleppe osa pealkirjaga „Import” ning vaidlustavad osa „Hinnad” kestuse. Lisaks heidavad nad komisjonile ette seda, et viimane ei võtnud arvesse vaidlusaluste meetmete nõrka mõju turu toimimisele. Etteheidetud asjaolud ei põhjastanud veiseliha sektoris mitte mingisuguseid kahjusid, kuna kokkuleppel ei olnud mingit mõju hindadele ega impordile. Tapamajad ei väitnud mitte kunagi, et hinnaskaala kokkulepe tekitas neile kahjusid, ning pealegi ei olnud sellel hinnaskaalal mingit mõju tarbijahinnale. Komisjon aga ei uurinud ei kõnealuse majandussektori tähtsust ega kokkuleppe tegelikku mõju. Hagejate väitel aga ei saanud komisjon piirduda mainimisega, et oli võimatu piisavalt täpselt hinnata kokkuleppele omistatavaid tegelikke mõjusid. Hagejad väidavad samuti, et komisjon ei võtnud arvesse kogu käesoleva juhtumi õiguslikku ja majanduslikku konteksti, iseäranis sektoris valitsenud kriisi ja selle lahendamiseks võetud ühenduse meetmete ebatõhusust. Lõpuks väidavad nad, et rikkumine oli vertikaalse, mitte horisontaalse kokkuleppe tulemus.

262 Komisjon väidab, et rikkumise olemust ja kõnealuse turu geograafilist ulatust arvestades oli rikkumine kahtlemata väga raske.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

263 Kõigepealt tuleb meenutada, et eelnevalt on otsustatud, et komisjon ei eksinud selles osas, mis puudutab vaidlusaluse kokkuleppe kestuse ja ulatuse kindlaksmääramist. Seega tuleb tagasi lükata selle kokkuleppe raskusastme määratlemist puudutav kriitika, mis põhineb kokkuleppe kestuse ja ulatuse ekslikul arvestamisel.

264 Edasi tuleb märkida, et kõnealused rikkumised, st veiseliha impordi peatamine või piiramine ja miinimumhindade skaala kehtestamine, on eriti rasked. Nagu komisjon õigusega märgib suuniste punkti 1 A kolmandas taandes, on tegevused, mille

eesmärgiks on riikide turgude üksteisest eraldamine, põhimõtteliselt väga rasked rikkumised. Samuti kujutasid hindade kindlaksmääramise meetmed käesoleval juhul endast väga rasket rikkumist. Nimelt oli vaidlusaluse kokkuleppe selle osa eesmärgiks kehtestada miinimumhinnad teatavatele veiseliha kategooriatele, eesmärgiga muuta need kohustuslikuks kõikidele kõnealusel turul tegutsevatele ettevõtjatele (vt eespool punkt 85). Seda järeldust ei lükka ümber hagejate argument, mille kohaselt oli vaidlusalune kokkulepe vertikaalne kokkulepe. Sellega seoses tuleb meenutada, et kõnealuse kokkuleppe koostasid ühendused, mis esindasid väga suurt hulka Prantsuse veisekasvatajaid ja tapamaju, mis on kaks veiselihasektori tootmisahela lüli (vt eespool punkt 88). Pealegi puudutasid karistatud rikkumised peamist veiselihaturgu Euroopas, mis pealegi ulatusid impordi piiramise tõttu väljapoole riigi territooriumit. Lisaks ei ole vaidlustatud seda, et 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppele alla kirjutatud ühendused olid peamised ühendused veisekasvatuse ja tapamajade sektoris Prantsusmaal.

265 Mis puudutab kokkuleppe mõjude arvessevõtmist, siis Esimese Astme Kohus leiab, et käesoleval juhul hindas komisjon õigesti suuniste punkti 1 A, mis mainib rikkumisega turule avaldatud tegeliku mõju arvessevõtmist selle rikkumise raskusastme hindamisel üksnes juhul, kui seda mõju saab mõõta. Selle kohta tuleb märkida, et komisjon uuris vaidlustatud otsuses veiseliha Prantsusmaale importimise suundumusi ja erinevate veiseliha kategooriate keskmisi hindu pärast vaidlusalust kokkulepet, leides siiski, et tal ei olnud võimalik hinnata selle kokkuleppe tegelikke mõjusid ühendusesisesele kaubavahetusele ja hindadele (vaidlustatud otsuse põhjendused 78, 81 ja 167). Lõpuks tuleb märkida käesoleva juhtumi majanduslikku konteksti puudutavate argumentide kohta, et komisjon võttis seda konteksti vaidlustatud otsuses arvesse, iseäranis suuniste punkti 5 alapunkti b kohaldamiseks (vt allpool punktid 350–361). Igal juhul on seda küsimust edaspidi üksikasjalikumalt uuritud.

266 Kõike eelnevat arvesse võttes leiab Esimese Astme Kohus, et käesolevas asjas oli rikkumise kvalifitseerimine „väga raskeks” õigustatud.

267 Sellest tulenevalt tuleb see väide tagasi lükata.

C — Kolmas väide, mis tugineb hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumisele ning proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele raskendavate ja kergendavate asjaolude arvessevõtmisel

268 Hagejad ei nõustu trahvisummade suurendamisega, mida tehti teatavate komisjoni tuvastatud raskendavate asjaolude alusel, st kokkuleppe salajase jätkamise ja vägivaldiga tarvitamise alusel. Lisaks nõuab kohtuasja T-217/03 hageja mitmete kergendavate asjaolude arvessevõtmist. Hagejad leiavad, et neid raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid arvesse võttes tegi komisjon hindamisvigu ja rikkus õigusnormi ning proportsionaalsuse põhimõtet.

1. Raskendav asjaolu, mis puudutab kokkuleppe salajast jätkamist

a) Poolte argumendid

269 Hagejad eitavad 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe salajast jätkamist ja vaidlustavad seega asjaolu, et trahvisummat suurendati selle alusel 20%.

270 Komisjon väidab, et kokkulepet jätkati salaja ja kirjutamata kujul pärast 24. oktoobri 2001. aasta kirjaliku kokkuleppe lõpukuupäeva.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

271 Tuleb märkida, et 26. novembril 2001 saatis komisjon hagejatele hoiatuskirja, teatades, et temale teadaolevad asjaolud, sealhulgas 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe sõlmimine, viitasid ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumisele, mille hagejad peavad lõpetama. Hagejad vastasid komisjonile, et kõnealune kokkulepe lõppeb 30. novembril 2001 ja seda ei pikendata (vt eespool punkt 15). Esimese Astme Kohus aga leidis, et vastupidiselt sellele, mida väidavad hagejad, jätkasid nad salaja oma kokkulepet pärast 30. novembrit 2001, hoolimata komisjoni hoiatusest ja vastupidiselt sellele, mida nad komisjonile olid kinnitanud (vt eespool punkt 185). Sellistel asjaoludel leiab Esimese Astme Kohus, et komisjonil oli õigus seda rikkumise jätkamist hagejatele raskendava asjaoluna ette heita (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998 vs. komisjon, punkt 324) ja suurendada seega trahvisummasid 20%.

272 Seega tuleb see etteheide tagasi lükata.

2. Raskendav asjaolu, mis puudutab vägivalda tarvitamist

a) Poolte argumendid

273 Kohtuasja T-245/03 hagejad vaidlustavad FNSEA-le, FNB-le ja JA-le määratud trahvide suurendamist 30% võrra põhjusel, et nende liikmed tarvitasid väidetavalt vägivalda selleks, et tapamajad kirjutaksid alla 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppele, ja selleks, et pärast kontrollida selle kohaldamist.

- 274 Nad märgivad, et enne 24. oktoobrit 2001 oli kohaliku tegevuse peamiseks eesmärgiks saavutada teatud hulga meetmete kehtestamine Prantsuse valitsuse poolt ning teavitada avalikku arvamust, et kriisi tagajärjel kannatasid üksnes veisekasvatajad. Just seoses meelegeitliku olukorraga põhjustaski üks nendest tegevustest 15. oktoobril 2001 äärmiselt raskeid vägivallajuhtumeid. Siiski ei kutsunud FNSEA üles tapamajade ümberpiiramisele ning veelgi vähem vägivallategudele.
- 275 Need tegevused muutusid märksa tõsisemaks, iseäranis 23. oktoobril 2001 Lääne-Prantsusmaal. Äärmiselt pingelises õhkkonnas kutsuti Prantsuse põllumajandusministeeriumi algatusel kiireloomuliselt kokku hagejad ja tapamajade ühendused. Hagejad järeldavad sellest, et veisekasvatajate üleriigilised ühendused ei kasutanud vägivalda, et saada tapamajadelt allkiri 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppele, vaid just tänu sellele kokkuleppele alla kirjutamisele sai vägivald kohapeal lõppeda. Pärast 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe allkirjastamist oli olukord piirkonniti erinev, kuna paljude kohalike või departemangude tasandi ühingute esindajad ei käitunud ühtemoodi. Igal juhul toimus tegevus, mida võidi teatavates departemangudes läbi viia, ühingutegevuse raames, mida teostasid kohalikud või departemangude tasandi ühinged ja mida ei saa seega omistada hagejatele.
- 276 Hagejad väidavad lõpetuseks, et komisjonil tuleb järgida karistuse isiklikkuse põhimõtet (Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-279/98 P: *Cascades vs. komisjon*, EKL 2000, lk I-9693, punktid 78 ja 79) ja sellest tulenevalt saab ta tegude vägivaldsust arvestada raskendava asjaoluna üksnes juhul, kui ta saab konkreetselt tõendada iga asjassepuutuva kolme ühenduse kohta, et nad tõepoolest innustasid oma liikmeid sellistele tegudele.
- 277 Komisjon märkis, et hagejad ei vaidle vastu ei vägivallategude toimumisele ega ka sellele, et neid saatsid korda nende kaudsed liikmed. Neid tegusid saab hagejatele süüks panna, kuivõrd nad toetasid ühingute kaasamist ja neid teavitati tihti

üleriigilise kokkuleppe kohaldamise tagamiseks korraldatud ja elluviidud, vahel hagejate endi üleskutsel toimunud tegevuste tulemustest. Seega leidis komisjon õigesti, et need tegevused kujutavad endast hagejate jaoks raskendavat asjaolu.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

278 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 173 on märgitud, et kohtuasja T-245/03 hagejate liikmeteks olevad põllumajandustootjad kasutasid vägivalda, et sundida tapamajade ühendusi 24. oktoobri 2001. aasta kokkulepet vastu võtma ning nad kasutasid füüsilist jõudu kokkuleppe kohaldamise kontrollimise vahendite kehtestamiseks, näiteks liha päritolu ebaseaduslikku kontrollimist.

279 Toimikust nähtub, et loomakasvatavate rühmad viisid Prantsusmaal läbi mitmeid ettevõtmisi, iseäranis tapamajade juures, eesmärgiga sundida neid järgima veiste minimaalset ostuhinda ja takistada veiseliha importi. Toimik näitab samuti, et teatavate kõnealuste ettevõtmiste raames kasutati vägivalda, st tapamajade ümberpiiramist, liha hävitamist, ettevõtete rüüstamist ja ebaseaduslikke kontrolle.

280 Kohtuasja T-245/03 hagejad möönavad, et sellised juhtumid leidsid aset. Ometigi ei nõustu nad sellega, et neid tegusid saab neile süüks panna, sest neid ei pannud toime mitte hagejate otsesed liikmed, vaid kohalike või departemangu tasandi ühingute liikmed. Nad kinnitavad lisaks, et nad ei kutsunud mitte kunagi üles sellistele vägivallategudele.

- 281 Selle kohta tuleb kõigepealt märkida, et kohtuasja T-245/03 hagejatel, sealhulgas iseäranis FNSEA-I, FNB-I ja JA-I oli otsustav roll ühingute tegevuse, mille eesmärk oli nõuda teatavatele veiseliha kategooriatele kehtestatud minimaalse kokkuostuhinna järgimist ja veiseliha Prantsusmaale importimise peatamist, määratlemises ja korraldamises. Seda tegevust viisid ellu iseäranis mitmed põllumajandustootjate ühingud ning ühendused, kes on hagejate otsesed või kaudsed liikmed, ning loomakasvatajate rühmad, kelle osas ei eitata, et nad olid tihti kõnealuste põllumajandustootjate ühingute liikmed.
- 282 Seega näitab 16. oktoobril 2001 FNSEA, FNB, JA ja FNPL-i esindajate vahel peetud koordineerimiskoosoleku protokoll, et FNB tegi ettepaneku „kehtestada erinevate tapaloomade kategooriate eest tootjale makstava hinna skaala”. Samuti on märgitud, et ühingu strateegia, mis esitati selleks, et võimaldada seda hinnaskaalat kehtestada, nõudis eelkõige „liha päritolu kontrollimist, eriti [toitlustusasutuste sektoris]” ja kõikide tootjate kaasamist selle eesmärgi saavutamisse, st keelduda müümast alla selle hinna ja/või teatada nendest, kes ostavad odavamalt”. Nimetatud protokoll viitab lõpuks vajadusele „kaasata võrgustik sellesse uude strateegiasse”. Ka FNB 19. oktoobri 2001. aasta teatis veiseliha tootmisharudele kutsub üles „jätkama ja intensiivistama veiseliha tootmisharude kaasatust FNB büroo poolt määratletud eesmärkidesse, et saavutada tapaloomade miinimumhindade skaala”. Seega on märgitud, et „esmatähtis on ühingute tugev kaasatus selle eesmärgi saavutamisse” ning selle eesmärgiks peab olema „ettevõtjate ühinemine selle põhimõttega”, täpsustades, et „kõikide tootjate ühine ja koordineeritud tegevus on hädavajalik”.
- 283 Pärast 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe allakirjutamist on kohtuasja T-245/03 hagejate poolt 25. oktoobril 2001 nende liikmetele saadetud ühises teatises märgitud: „igaüks meist peab nüüd olema väga tähelepanelik, et seda kokkulepet kohaldataks rangelt kogu territooriumil”. Lisaks sellele nõutakse 13. detsembri 2001. aasta ühises teatises, et „kõik FNSEA võrgustiku [liikmed] asuksid tegutsema, [...] et kontrollida igas tapamajas kohaldatavaid hindu” ning selleks „võtta ühendust iga [nende] departemangus asuva tapamajaga”.

284 Eelnevast tuleb järeldada, et kohalike ühingute tegevus kohapeal kuulus hagejate poolt korraldatud strateegia alla. Lisaks näitavad mitmed toimiku dokumendid, et osad kõnesolevad vägivallateod leidsid aset just nende tegevuste raames.

285 Näiteks annab 17. oktoobri 2001. aasta ajaleheartikkel teada Fougères'is asuva tapamaja külmutuskappide rüüstamisest, mille käigus loomakasvatavad lõhkusid külmutuskappe raudkangidega ja põletasid veiserümpasid. Artiklis on märgitud, et „[v]ihased loomakasvatavad vastasid üleriigilisele üleskutsele, mida vahendasid FDSEA ja [JA]”. Samuti on artiklis märgitud järgmist:

„Mayenne'i FDSEA president mõistab hukka välismaise liha impordi. Tema taga põlevad hiiglasuures lõkkes tules veiserümpad ja pappkastide hunnikud. „Leidsime selle, mida otsisime. Siin ladustatud liha on pärit Madalmaades, Austrias, Saksamaal või Itaalias tapetud veistelt””.

286 Samuti annab 25. oktoobri 2001. aasta ajaleheartikkel teada veiseliha töötlemise tehaste, tapamajade ja hankekeskuste ümberpiiramisest Prantsuse põllumajandustootjate ühingute poolt eelnevatel päevadel. Olles märkinud, et kõnealuste ühingute juhid kinnitasid, et vaatamata ümberpiiramise lõpetamisele „jäävad nende liikmed tegutsemisvalmis, kavandades ettevõtjate tegevuskohtade „külastusi”, et kontrollida, kas nad järgivad embargot”, on artiklis esitatud järgnev FNSEA presidendi avaldus, mille viimane tegi väljaspool pressikonverentsi: „Me kohtume nendega. Kui nad ei saa aru, siis meil on vahendeid, mis neid veenavad”. Artiklis on lisaks märgitud, et „Prantsuse loomakasvatavad kutsusid [...] prantslasi üles boikoteerima välismaist loomaliha, ähvardades lisaks karistada ettevõtjaid, kes seda ostavad pärast 29. oktoobrit”.

287 Lõpuks kinnitas FNB president 4. detsembri 2001. aasta intervjuus, et hinnaskaala kohaldamiseks on vaja „kaasata kohapealsed loomakasvatajad”, kinnitades, et kui tapamajade poolt pakutud hinnad ei vasta kokkulepitud hindadele, siis piiravad loomakasvatajad kõnealusel tapamajad ümber.

288 Lisaks tuleb tagasi lükata hagejate väide, mille kohaselt üleriigilised loomakasvatajate ühendused ei kasutanud vägivalda 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppe allkirjastamiseks, kuna see allkirjastamine pigem võimaldas lõpetada vägivalda kohapeal. Esiteks näeb kõnealune kokkulepe sõnaselgelt ette, et tapamajade ühendused sõlmisid selle „vastutasuks tapamajade ümberpiiramise lõpetamise eest”. Teiseks, kuna need tegevused toimusid sageli kohtuasja T-245/03 hagejate algatatud ühingutegevuse raames, siis viimased ei saa õigustada selle kokkuleppe sõlmimist vajadusega taastada kõnealuse tegevusega häiritud avalik kord.

289 Sellistel tingimustel leiab Esimese Astme Kohus, et komisjonil oli õigus, kui ta pidas vägivalda kasutamist FNSEA, FNB ja JA puhul raskendavaks asjaoluks ning suurendas neile määratud trahve 30% võrra.

290 Sellest tulenevalt tuleb see etteheide tagasi lükata.

3. Kergendavate asjaolude arvestamata jätmine

a) Poolte argumendid

291 Kohtuasja T-217/03 hageja väidab, et komisjon ei võtnud arvesse kõiki suunistes ette nähtud kergendavaid asjaolusid. Ta viitab iseäranis asjaolule, et kokkulepe ei

mõjutanud turgu, ning et rikkumine lõpetati kohe pärast komisjoni sekkumist. Ta mainib ka, et tema roll rikkumises oli puhtalt passiivne, vaatamata tema esindajate avaldustele. Nende asjaolude tõttu peaks komisjon ta trahvist vabastama.

292 Komisjon vastab, et hageja argumendid on faktiliselt ja õiguslikult põhjendamata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

293 Esiteks on oluline tõdeda, et argument, mille kohaselt hageja lõpetas rikkumise kohe pärast komisjoni sekkumist, on faktiliselt põhjendamata. Nimelt sedastati, et vastupidiselt hagejate väidetele jätkasid nad oma kokkulepet pärast 30. novembrit 2001, vaatamata komisjoni 26. novembri 2001. aasta hoiatusele ja vastupidiselt kinnitustele, mida hagejad komisjonile olid andnud (vt eespool punkt 271).

294 Teiseks tuleb märkida, et kohtuasja T-217/03 hageja presidendi avaldused räägivad vastu nimetatud hageja väitele, mille kohaselt oli tal rikkumises puhtalt passiivne roll. 9. novembril 2001 FNSEA presidendile saadetud kirjas kinnitab kohtuasja T-217/03 hageja president järgmist: „[Kohtuasja T-217/03 hageja] võttis aktiivselt osa 24. oktoobri läbirääkimistest, mille tulemuseks oli veiseliha miinimumhindade skaala kokkuleppimine. Kuigi arutelu oli raske, [...] edenes see üsna kiiresti miinimumhindade skaala põhimõtte osas, ja ma arvan, et aitasin oma ühendusega sellele tugevalt kaasa.” Igal juhul vähendas komisjon hageja trahvisummat 60% võrra, võttes arvesse kahte kergendavat asjaolu, mis olid seotud Prantsuse põllumajandusministri jõulise sekkumisega kokkuleppe sõlmimise toetuseks ning

hageja liikmete hoonete ebaseadusliku ümberpiiramisega. Teatud määral aga põhjendab neid kergendavaid asjaolusid see, et hagejal ei olnud rikkumises ülekaalukat või väga aktiivset osa, kuna tema osalus rikkumises on vähemalt osaliselt seletatav juhtumi eriliste asjaoludega.

295 Kolmandaks ei saa komisjonile ette heita seda, et ta ei võtnud käesolevas asjas arvesse kergendavat asjaolu, mis põhines sellel, et vaidlusalune kokkulepe ei mõjutanud väidetavalt turgusid. Esimese Astme Kohus leiab, et vastupidiselt hageja väitele ei nähtu toimikust, et vaidlusalune kokkulepe ei mõjutanud kõnealuseid turge. Täpsemalt ei tähenda asjaolu, et komisjon ei saanud hinnata kokkuleppe tegelikke mõjusid hindadele ja ühendusesisesele kaubavahetusele (vaidlustatud otsuse põhjendus 167), et sellel ei olnud mitte mingisugust mõju. Igal juhul tuleb märkida, et rikkumisest tulenevate mõjude arvessevõtmine peab vajaduse korral toimuma rikkumise raskusastme määratlemiseks teostatava turule avaldatud mõju hindamise raames, aga mitte seoses iga ettevõtja enda käitumise hindamisega raskendavate ja kergendavate asjaolude määratlemiseks (eespool viidatud kohtuotsus Cheil Jedang vs. komisjon, punkt 189).

296 Sellest tuleneb, et käesolevas asjas võis komisjon õiguspäraselt sedastada, et kohtuasja T-217/03 hageja puhul ei pea arvesse võtma ühtegi nimetatud kergendavat asjaolu.

297 Järelikult tuleb see etteheide tagasi lükata.

298 Sellest tulenevalt tuleb see väide tervikuna tagasi lükata.

D — Neljas väide, mis tugineb määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumisele trahvisummade kindlaksmääramisel

1. Poolte argumendid

299 Kohtuasja T-245/03 hagejad väidavad alustuseks, et määruse nr 17 artikli 15 lõikest 2 nähtub, et komisjon ei saa määrata ettevõtjate ühendusele, kellel puudub käive, trahvisummat üle ühe miljoni euro. Seda sätet peaks tõlgendama kitsalt, arvestades sellega ette nähtud sanktsioonide peaaegu eranditult karistavat iseloomu.

300 Kohtuasja T-217/03 hageja väidab omalt poolt, et ülempiiri 10% käibest kohaldatakse kõikidele trahvisummadele, isegi kui need on väiksemad kui üks miljon eurot. Lubada trahvi, mis ületab seda ülempiiri, on vastuolus võrdsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetega ja seab väikeettevõtjad süstemaatiliselt raskesse olukorda.

301 Hagejad väidavad, et vaidlustatud otsusega määratud trahvid ületavad ülempiiri ehk 10% nende käibest. Kohtuasja T-217/03 hageja laekumised olid 2002. aastal kokku 1 726 864 eurot, seega moodustas 480 000 euro suurune trahv tema käibest enam kui 25%. Kohtuasja T-245/03 hagejate osas moodustasid neile määratud trahvid vastavalt 200% FNSEA, 240% FNB, 80% FNPL-i ja 200% JA kogutud aasta liikmemaksudest.

- 302 Hagejad väidavad selle kohta, et nimetatud ülempiiri järgimise arvutamisel ei saa võtta arvesse hagejate otseste või kaudsete liikmete käivet.
- 303 Hagejate sõnul tuleneb kohtupraktikast, et trahvi 10-protsendilise ülempiiri arvutamisel võib lähtuda ettevõtjate ühenduste liikmete käibest üksnes juhul, kui asjaomane ühendus saab põhikirja järgi võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi (Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-298/98 P: Finnboard vs. komisjon, EKL 2000, lk I-10157, punkt 66; Esimese Astme Kohtu eespool viidatud otsus CB ja Europay vs. komisjon, punkt 136, 21. veebruari 1995. aasta otsus kohtuasjas T-29/92: SPO jt vs. komisjon, EKL 1995, lk II-289, punkt 385, eespool viidatud otsus SCK ja FNK vs. komisjon, punkt 252, ja 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-338/94: Finnboard vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1617, punkt 270). Seega peab liikmete käivet arvesse võtma üksnes juhul, kui vaidlusalune kokkulepe kuulus asjassepuutuva ühenduse põhikirja eesmärgi alla või kui see põhikiri lubas võtta neile siduvaid kohustusi (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu presidendi 4. juuni 1996. aasta määrus kohtuasjas T-18/96 R: SCK ja FNK vs. komisjon, EKL 1996, lk II-407, punktid 33 ja 34).
- 304 Hagejad aga väidavad, et nad ei saa võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi. Kohtuasja T-217/03 hageja väidab, et tal on pelgalt volitus ühendada oma liikmeid, kaitsta neid ametialaselt ning esindada neid ametiasutuste ja tootmisharusiseste organisatsioonide juures, ning ta ei ole ühendus, mis tegeleb oma liikmete kaubanduslike huvidega või sõlmib nende nimel kokkuleppeid. Samuti kinnitavad kohtuasja T-245/03 hagejad, et mitte ükski õigusnorm ega nende põhikirjade säte ei anna neile volitust sõlmida oma liikmete nimel kokkuleppeid. Seda vähem saavad nad võtta siduvaid kohustusi oma „liikmete liikmetega ühinenud liikmetele”, st füüsilistest isikutest loomakasvatajatele, kes on kohalike ühingute liikmed.
- 305 Kohtuasja T-245/03 hagejad väidavad lõpuks, et isegi kui neil oleks põhikirja järgi olnud pädevus võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi, ei saanud komisjon igal

juhul käesolevas asjas trahvisumma arutamiseks rakendada nende liikmete käivete kogusumma meetodit. Nimelt ei ole hagejad sõltumatud ühendused, vaid neil on ühiseid liikmeid. Sellest tulenevalt oleks iga ühenduse puhul pidanud arvesse võtma vaid nende loomakasvatajate sissetulekute kogusummat, kes on üksnes antud ühenduse liige.

306 Komisjon väidab kõigepealt, et argumendid, mille kohaselt ta ei saa määrata ühendusele, kellel puudub käive, trahvisummat üle ühe miljoni euro, põhinevad määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ekslikul tõlgendamisel.

307 Ta väidab lisaks, et selle sätte kohaselt tuleb tal kontrollida ülempiiri, st 10% käibest, järgimist vaid juhul, kui ta määrab üle ühe miljoni euro suuruse trahvi (eespool viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 119). Kuna aga kohtuasja T-217/03 hagejale määrati 480 000 euro suurune trahv, siis ei saanud komisjon kõnealust ülempiiri selle hageja puhul eirata.

308 Komisjon märgib, et suuniste punkti 5 alapunkt c näeb ette juhul, kui ettevõtjate ühendustega seotud juhtumite puhul selgub, et on võimatu määrata eraldi trahve ühendusse kuuluvatele üksikutele ettevõtjatele, määratakse kõnealusele ühendusele üldtrahv, mis on samaväärne üksikute trahvide kogusummaga, mis oleks määratud selle ettevõtjate ühenduse igale liikmele. Kui piirduda üksnes kõnealuse ühenduse eelarvega, ei võtaks see mitte kuidagi arvesse kokkuleppe poolte tegelikku kaalu.

- 309 Komisjon vaidleb vastu tõlgendusele, mille hagejad esitasid eespool punktis 303 viidatud kohtupraktika kohta. Ta märgib, et selle kohtupraktika kohaselt võib 10% ülempiiri arvutada lähtuvalt ettevõtjate ühenduse käibest „vähemalt siis, kui asjassepuutuv ühendus saab põhikirja järgi võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi”. Komisjon väidab, et väljend „vähemalt siis” ei ole väljendi „tingimusel, et” sünonüüm, vaid pigem väljendite „vähemalt” ja „igal juhul” sünonüüm. See kohtupraktika ei välista, et ühenduse liikmete käivete arvessevõtmist võiksid õigustada muud erilised asjaolud. Seega märgib komisjon, et käesolevates asjades sõlmisid üleriigilised ühendused kokkuleppe oma liikmete kasu eesmärgil. Hagejad ei tegele majandustegevusega ja sellest tulenevalt on puhtalt kaubanduslik kokkulepe majanduslikult huvipakkuv üksnes ühenduste liikmetele. Ühenduste ja nende liikmete huvid segunevad täielikult, kuna hagejatel ei ole mitte mingisugust isiklikku huvi kokkuleppe sõlmimiseks.
- 310 Igal juhul märgib komisjon, et hagejatel oli käesolevas asjas võimalik võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi eespool viidatud kohtupraktika tähenduses. Ta märgib, et ühenduse põhikiri ei pea seda pädevust tingimata mainima, kuna see võib tuleneda erinevate sätete koostoimest. Samuti ei kätke liikmetele siduvate kohustuste võtmise nõue endas pädevust neid õiguslikult siduda. Igal juhul nähtub hagejate põhikirjade uurimisest, et nad saavad võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi.
- 311 Komisjon väidab, et kui arvutuse aluseks võtta hagejate üksikliikmete käibed, siis ei ületanud antud juhul määratud trahvid 10% ülempiiri. Esiteks, mis puudutab kohtuasja T-217/03 hagejat, siis tema 27. jaanuari 2003. aasta kirjas esitatud hinnangutest nähtub, et trahvisumma oli võrreldes tema liikmete käibega täiesti marginaalne. Teiseks märgib komisjon kohtuasja T-245/03 hagejate osas, et võttes arvesse FNSEA esitatud andmeid tema liikmete arvu kohta, saaks trahvide

kogusumma jagamisel liikmeteks olevate põllumajandustootjate arvuga tulemuseks 48,68 eurot liikme kohta. Järelikult piisab keskmisest aastakäibest 500 eurot liikme kohta selleks, et vältida ülempiirini jõudmist. Samuti oli veiselihasektori käive 2002. aastal ligikaudu 4,4 miljardit eurot ning kuna FNSEA andmetel esindab ta 70% Prantsuse põllumajandustootjatest, pidi tema liikmete käive olema ligikaudu 3 miljardit eurot. Trahvide kogusumma saavutaks aga ülempiiri, st 10% FNSEA veisekasvatavate käibest, üksnes juhul, kui viimaste käive oleks vähem kui 160 miljonit eurot, st siis, kui nad moodustaksid 3,5% veisekasvatussektorist. Arvutus ei muutuks isegi siis, kui võtta arvesse veisekasvatavate kuulumist mitmesse ühendusse. Jagades FNSEA trahvi tema 270 000 liikme vahel, kes ei kuulu JA-sse, oleks tulemus 44,44 eurot põllumajandustootja kohta.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

312 Määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 näeb ette, et komisjon võib määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 1000–1 000 000 eurot või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest.

313 Vastupidiselt sellele, mida väidavad kohtuasja T-245/03 hagejad, ei keela nimetatud säte komisjonil määrata ühendustele, kellel väidetavalt puudub käive, trahve, mis on suuremad kui üks miljon eurot. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tähendab asjaolu, et artikli 15 lõikes 2 kasutati üldmõistet „rikkumine”, et selle sättega ette nähtud ülempiire kohaldatakse ühtmoodi nii ettevõtjate ühenduste kokkulepetele, kooskõlastatud tegevusele kui ka otsustele, kuna nimetatud mõiste hõlmab

ühtmoodi nii ettevõtjate ühenduste kokkuleppeid, kooskõlastatud tegevust kui ka otsuseid (vt eespool viidatud 14. mai 1998. aasta kohtuotsus *Finnboard vs. komisjon*, punkt 270 ja seal viidatud kohtupraktika). Nagu ka järgnevalt täpsustatakse, võib komisjon siis, kui ettevõtjate ühendus ise ei tegele majandustegevusega või kui tema käibe ei näita mõju, mida see ühendus võib turule avaldada, võtta teatud tingimustel arvesse selle ühenduse liikmete käibeid, et arvutada maksimaalne trahvisumma, mida sellele ühendusele võib määrata.

314 Küsimuse kohta, kas ülempiir 10% käibest puudutab üksnes trahve, mille summa on suurem kui 1 000 000 eurot, tuleb märkida samamoodi, nagu seda tegi Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuses *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kohaselt puudutab ainus otsene viide ettevõtja käibele sellise trahvi ülempiiri, mis on suurem kui 1 000 000 eurot (kohtuotsuse punkt 119). Ometigi on oluline märkida, et suunised sätestavad punkti 5 alapunktis a, et punktides 1–3 ette nähtud skeemi järgi teostatud trahvi arvutamise lõpptulemus ei saa kooskõlas määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 „ühelgi juhul” ületada 10% ettevõtjate ülemaailmsest käibest. Kuna aga komisjon on kohustatud järgima suuniseid, siis tuleb järeldada, et ülempiiri, st 10% käibest, peab käesolevas asjas järgima isegi selles osas, mis puudutab selliste trahvide kindlaksmääramist, mille summa on väiksem kui 1 000 000 eurot, nagu seda on kohtuasja T-217/03 hagejale ja JA-le määratud trahvid (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 15. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03: *Tokai Carbon jt vs. komisjon*, EKL 2005, lk II-10*, punkt 388).

315 Pooled on aga üksmeelel, et käeoleval juhul ületavad hagejatele määratud trahvid 10% nende käivetest, juhul kui käibe all mõistetakse nende laekumiste kogusummat, sealhulgas eelkõige nende liikmete poolt makstud liikmemakse ja neile antud toetusi. Siiski tõusetub küsimus, kas, nagu komisjon väidab, võib selle ülempiiri järgimist käesolevas asjas arvutada hagejate liikmete käivete alusel.

- 316 Tuleb meenutada, et suuniste punkti 5 alapunktis c on ette nähtud, et ettevõtjate ühendustega seotud juhtumite puhul tuleks otsuseid võimaluste piires suunata ja trahvid määrata üksikutele ettevõtjatele, kes kuuluvad ettevõtjate ühendusse. Juhul aga, kui see ei ole võimalik (nt kui sidusettevõtjaid on mitu tuhat), tuleks määrata ettevõtjate ühendusele üldtrahv, mis on samaväärne üksikute trahvide kogusummaga, mis oleks määratud ettevõtjate ühenduse igale liikmele.
- 317 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale tuleb 10% käibe ülempiiri arvutamisel lähtuda iga kokkuleppes või kooskõlastatud tegevuses osalenud ettevõtja käibest või ettevõtjate ühenduse kõigi liikmete kogukäibest vähemalt siis, kui ühendus saab põhikirja järgi võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi. Võimalus lähtuda mainitud eesmärgil ettevõtjate ühenduse liikmete kogukäibest on põhjendatud, kuna trahvisumma määramisel võib muu hulgas arvestada seda, kuidas ettevõtja võis turgu mõjutada, mis on olemas eeskätt tema suurusest ja majanduslikust jõust, mis võib väljenduda käibes, ning trahvi vajalikku hoiatavat mõju. See, kuidas ettevõtjate ühendus võis turgu mõjutada, ei sõltu mitte tema enda käibest, mis ei reeda tema suurust ega majanduslikku jõudu, vaid pigem liikmete käibest, mis väljendab ühenduse suurust ja majanduslikku jõudu (eespool viidatud kohtuotsused CB ja *Europay vs. komisjon*, punktid 136 ja 137, *SPO jt vs. komisjon*, punkt 385, ja 14. mai 1998. aasta kohtuotsus *Finnboard vs. komisjon*, punkt 270).
- 318 Ometi ei välista kõnealune kohtupraktika võimalust, et teatavatel juhtudel võib lähtuda ühenduse liikmete käibest ka juhul, kui ühendusel ei ole formaalselt õigust võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi, sest põhikiri ei võimalda seda. Vastasel juhul oleks ohustatud komisjoni pädevus määrata kõnesolevate rikkumiste eest kohase suurusega trahve, kuna ühendusi, kellel on väga väike käive, kuid kes ühendavad suurt hulka ettevõtjaid, kellel kokku on suur käive, ilma et need ühendused saaksid neile ettevõtjatele formaalselt võtta siduvaid kohustusi, saaks karistada üksnes väga väikeste trahvidega, isegi kui nende toimepandud rikkumised võivad kõnesolevaid turge märkimisväärselt mõjutada. Lisaks oleks see asjaolu

vastuolus vajadusega kindlustada ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumiste eest määratavate karistuste hoiatav mõju.

319 Sellest tulenevalt leiab Esimese Astme Kohus, et lisaks põhikirjale, mis võimaldab ühendusel võtta oma liikmetele siduvaid kohustusi, võib esineda muid erilisi asjaolusid, mille puhul on põhjendatud lähtuda asjaomase ühenduse liikmete käivate kogusummast. See puudutab eeskätt juhtumeid, kus ühenduse poolt toime pandud rikkumine on seotud tema liikmete tegevusega ning kus ühendus osaleb konkurentsivastases tegevuses koostöös oma liikmetega nende otsese kasu eesmärgil, kusjuures ühendusel endal puuduvad liikmete huvidest sõltumatud objektiivsed huvid. Kuigi teatavatel juhtudel võib komisjon lisaks asjaomase ühenduse karistamisele määrata trahvi igale liikmele eraldi, on see siiski keeruline, isegi võimatu, kui liikmeid on väga palju.

320 Käesoleval juhul tuleb esiteks märkida, et hagejate peamine ülesanne on kaitsta ja esindada üksikliikmete, nimelt põllumajandustootjate, ühistute ja tapamajade huve. Nii on kohtuasja T-245/03 hagejate puhul FNSEA eesmärk esindada ja kaitsta põllumajandustootjate huve ja selleks korraldab, koordineerib ja ühtlustab ta üksikute ühingute liikmeteks olevate põllumajandustootjate kõiki ametihuve (põhikirja artikkel 8), FNB eesmärk on kõikide veisekasvatajate ühishuvide korraldamine, esindamine ja kaitsmine (tema põhikirja artikkel 7), FNPL-i ülesanne on koordineerida, organiseerida, esindada ja kaitsta kõikide piima- ja piimatoodete tootjate huve (tema põhikirja artikkel 6) ning JA ülesandeks on eeskätt esindada

noori põllumajandustootjaid ja kaitsta nende huve (tema põhikirja artikkel 6). Mis puutub kohtuasja T-217/03 hagejasse, siis tema põhikirja artikli 2 lõike 1 kohaselt on tema ülesanne eelkõige kindlustada oma liikmete, sealhulgas loomakasvatajate ühistute ja nende tütarettvõtjate, kes tegelevad loomade tapmisega, ühendatus ja ametihuvide kaitsmine.

321 Teiseks ei puudutanud vaidlusalune kokkulepe mitte hagejate endi, vaid nende üksikliikmete tegevust. Asjassepuutuvad ühendused ise ei müü, osta ega impordi veiseliha. Seega ei puuduta neid otseselt ei impordi peatamine ega miinimumhindade skaala kehtestamine. Vaidlusaluses kokkuleppes kehtestatud meetmed puudutasid üksnes hagejate üksikliikmeid, kes olid peale selle ka need, kes pidid neid meetmeid rakendama.

322 Kolmandaks sõlmiti vaidlusalune kokkulepe hagejate üksikliikmete otsese kasu eesmärgil. Esiteks, põllumajandustootjate ühenduste osas oli kokkuleppe eesmärk võimaldada nende liikmetel — veisekasvatajatel — oma toodangut realiseerida ja saada tasuvaid hindu, et tulla toime kõnealuse kohtuasja asjaolude toimumise ajal sektoris valitsenud kriisiga. Teiseks, tapamajade ühenduste osas tuleb märkida, et kuigi vastuvõetud meetmed, st miinimumhindade kehtestamine ja impordi peatamine või piiramine, võivad tunduda potentsiaalselt vastuolus olevatena tapamajade huvidega, kuivõrd need võivad põhjustada nende tegevuskulude suurenemist, oli vaidlusaluse kokkuleppe sõlmimise eesmärk kõnealuse asja pingelistes tingimustes ikkagi võimaldada neil ettevõtjatel oma tegevust uuesti alustada ja vähendada teatud määral seda tegevust ähvardavaid ohte. Kõnealune kokkulepe näeb nimelt sõnaselgelt ette, et tapamajade ühendused sõlmisid kokkuleppe „vastutasuks tapamajade ümberpiiramise lõpetamise eest”.

- 323 Neljandaks on oluline märkida, et vaidlusalust kokkulepet rakendati muu hulgas departemangude ühenduste ja kohalike põllumajandustootjate ühingute — st kohtuasja T-245/03 hagejate liikmete — ja tapamajade vahel sõlmitud kohalike kokkulepetega (vt eespool punktid 112–115). Peale selle kontrolliti kokkuleppe tingimuste järgimist ja kohaldamist tihti loomakasvatajate rühmade konkreetsete tegevustega.
- 324 Sellistes tingimustes leiab Esimese Astme Kohus, et käesoleva juhtumi asjaolud õigustasid lähtumist hagejate üksikliikmete käibest määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvi 10% ülempiiri arvutamisel. Nimelt näitavad üksnes üksikliikmete käibed käesolevas asjas adekvaatselt hagejate majanduslikku jõudu ja seega mõju, mida nad võisid kõnealusele turule avaldada.
- 325 Võimalus lähtuda hagejate üksikliikmete käibest peab käesoleval juhul siiski piirduma üksnes nende liikmetega, kes tegutsesid turgudel, mida vaidlustatud otsusega karistatud rikkumised mõjutasid, st veisekasvatajatega, ja tapamajade ning lihatöötlemise ettevõtjatega. Tuleb märkida, et, peale FNB ja vähemal määral FNPL-i oli vaid väikesel osal hagejate otsesest või kaudsetest liikmetest huvisid veisekasvatuse sektoris (kohtuasja T-245/03 hagejate puhul) või tapamajade sektoris (kohtuasja T-217/03 hageja puhul). Kokkulepe ei puudutanud hagejate liikmeid, kes ei tegutsenud veiselihaturul, seda ei sõlmitud nende kasu eesmärgil ning need liikmed tõenäoliselt ei osalenud vaidlusaluste meetmete rakendamises. Sellest tulenevalt ei saa nende käivet käesolevas asjas kasutada trahvi 10% ülempiiri arvutamisel.
- 326 Eelnevaid kaalutlusi arvestades tulebki uurida, kas vaidlustatud otsusega hagejatele määratud trahvid ületasid määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud ülempiiri 10% käibest.

327 Kohtuasja T-217/03 hageja osas nähtub tema 27. jaanuaril 2003 komisjonile saadetud kirjas esitatud hinnangutest, et talle määratud trahv moodustas 0,05–0,2% tema liikmeteks olevate tapamajade ja lihatööstuse ettevõtjate ühistute 2002. aasta käibest, sõltuvalt sellest, kas võtta arvesse ettevõtjaid, kes on ühtlasi nii hageja kui ka sektori suuri tööstusettevõtjaid ühendava kutseühingu Syndical national de l'industrie des viandes (SNIV) liikmed.

328 Kohtuasja T-245/03 hagejate osas ei ole Esimese Astme Kohtul täpseid andmeid nende liikmeteks olevate veisekasvatajate käivete kohta. Vastuseks kõigepealt haldusmenetluse käigus komisjoni poolt esitatud palvele ning seejärel käesolevas kohtuasjas Esimese Astme Kohtu poolt esitatud palvele väitsid hagejad, et neil ei ole võimalik isegi mitte ligikaudselt esitada oma liikmeteks olevate veisekasvatajate käibeid. Hagejad ei suutnud ka teatada Esimese Astme Kohtule FNSEA ja JA üksikliikmeteks olevate veisekasvatajate arvu ning väitsid, et FNB-l ja FNPL-il puuduvad tegelikult üksikliikmed.

329 Kohtuasja T-245/03 hagejad märkisid siiski, et Prantsusmaal oli 2002. aastal täiskasvanud veiste sektoris tootmisega seotud käive 4,552 miljardit eurot ning täiskasvanud veiste tapmisega seotud käive 3,430 miljardit eurot. Kui võtta arvesse väiksemat eeltoodud arvu, tuleb järeldada, et hagejatele määratud trahvid ei ületa ülempiiri, st 10% nende liikmeteks olevate loomakasvatajate käibest, kui need moodustasid FNSEA puhul vähemalt 3,5%, FNB puhul 0,42%, JA puhul 0,18% ja FNPL-i puhul 0,42% nimetatud üldkäibest. Ükski hageja aga ei vaidle vastu sellele, et nende liikmete käive moodustab olulise osa täiskasvanud veiste tapmisega seotud

käibest Prantsusmaal. Selles kohta meenutab Esimese Astme Kohus, et vastuseks ajutisi meetmeid kohaldava kohtuniku küsimusele möönsid kohtuasja T-245/03 hagejad võimalust, et FNSEA liikmed võisid moodustada ligikaudu 50% 240 000 põllumajandustootjast, kellel on Prantsusmaal enam kui viis täiskasvanud veist (Esimese Astme Kohtu presidendi 21. jaanuari 2004. aasta määrus kohtuasjas T-245/03 R: FNSEA jt vs. komisjon, EKL 2004, lk II-271, punkt 89).

330 Esimese Astme Kohus peab sellistes tingimustes piisavalt tõendatuks, et kohtuasja T-245/03 hagejatele määratud trahvid ei ületa ülempiiri, st 10% nende liikmete käibest.

331 Seda järeldust ei lükka ümber hagejate väide, et kuna neil on ühed ja samad liikmed, oleks komisjon pidanud võtma iga ühenduse puhul arvesse üksnes nende loomakasvatajate sissetulekute kogusummat, kes on vaid selle ühenduse liikmed. Nagu hagejad märgivad, on kõik FNB, FNPL-i ja JA otsesed ja kaudsed liikmed samal ajal tõepoolest FNSEA kaudsed liikmed. Ometigi piisab ülempiiri, st 10% käibest, järgimise kontrollimiseks käesoleval juhul sellest, et kohtuasja T-245/03 neljale hagejale määratud trahvide kogusumma jääks allapoole 10% nende loomakasvatajate käibest, kes on FNSEA — ühenduse, mille liikmed on kolm ülejäänud hagejat — üksikliikmed. Selleks aga, et see ülempiir ei oleks käesoleval juhul ületatud, piisab, et FNSEA üksikliikmeteks olevate loomakasvatajate käive moodustaks vähemalt 4,52% käibest, mis on seotud täiskasvanud veiste tapmisega Prantsusmaal. Eespool nimetatud põhjustel leiab Esimese Astme Kohus, et käesolevas asjas on see nii.

- 332 Samuti ei saa kohtuasja T-245/03 hagejad tugineda sellele, et FNB-I ja FNPL-il ei ole tegelikult üksikliikmeid, kuivõrd ükski põllumajandustootja ei liitu nendega ei otseselt ega ka kaudselt. Oluline on märkida, et need ühendused koguvad liikmemakse departemangude ühendustelt (vastavalt departemangu loomade koguarvule ja sellele, mitu liitrit piima seal toodeti). Need departemangude ühendused ühendavad kohalikke ühinguid, mille liikmeteks on loomakasvatajad. Sellest tulenevalt võib veisekasvatajaid ülempiiri 10% käibest arvutamisel pidada FNB ja FNPL-i üksikliikmeteks, niisamuti nagu neid peetakse FNSEA üksikliikmeteks.
- 333 Kõike eelnevat arvesse võttes järeldeb Esimese Astme Kohus, et hagejatele vaidlustatud otsuses määratud trahvid ei ületa ülempiiri ehk 10% hagejate liikmete käivetest.
- 334 Sellest tulenevalt tuleb see väide tagasi lükata.

E — Viies väide, mis tugineb mitmekordse karistamise keelu põhimõtte rikkumisele

1. Poolte argumendid

- 335 Hagejad märgivad, et mitmekordse karistamise keelu ehk *non bis in idem* põhimõte takistab seda, et üht isikut võiks karistada mitu korda ühe teo eest. Seda Euroopa

inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 7 artiklis 4 sisalduvat põhimõtet kohaldatakse ühenduse konkurentsioiguses pidevalt (Euroopa Kohtu 14. detsembri 1972. aasta otsus kohtuasjas 7/72: Boehringer Mannheim vs. komisjon, EKL 1972, lk 1281, punkt 3) ja see on ühenduse õiguse aluspõhimõte (Euroopa Kohtu 15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, EKL 2002, lk I-8375, punkt 59).

336 Hagejad väidavad, et vaidlustatud otsusega karistati ühtesid ja samu isikuid mitu korda sama rikkumise eest, kuivõrd FNB, JA ja FNPL on FNSEA liikmed. Füüsilistest isikutest veisekasvatajad, kes kuuluvad kohalikul tasandil kohalikesse ühingutesse, võisid olla kaudselt FNSEA ja FNB ning samuti FNPL-i liikmed (juhul, kui nad omavad lüpsilehmi) ning ka JA liikmed (kui nad on vähem kui 35-aastased). Samuti on osad kohtuasja T-217/03 hageja liikmed ühtlasi FNSEA liikmed. Sellest tulenevalt oli nendele isikutele kaudselt määratud mitu trahvi, kuigi komisjon saab neile kaudselt ette heita vaid ühte ja sama tegu. Hagejad vaidlustavad komisjoni argumendi, mille kohaselt *non bis in idem* põhimõte antud asjas ei kohaldu, kuna tegemist on vaid üheainsa menetlusega. Paralleelsed menetlused, mis komisjon hagejate vastu algatas, töid käesoleval juhul kaasa neile määratud karistuste kordumise. Peale selle ei saa nimetaud põhimõtte kohaldamist piirata juhtumitega, kus mitu konkurentsivaldkonna ametiasutust kutsuvad ettevõtjaid sama rikkumise eest kostjana menetlusse.

337 Lisaks märgivad kohtuasja T-245/03 hagejad, et komisjon lähtus trahvide põhisumma kindlaksmääramisel FNSEA kogutud aasta liikmemaksu ja iga ülejäänud asjassepuutuva ühenduse kogutud aasta liikmemaksu suhtarvust. Kasutatud suhtarvud on aga ebatäpsed, kuna FNB ja FNPL maksid ühe osa nende poolt kogutud aasta liikmemaksudest FNSEA-le tagasi (st FNB puhul 2001. aastal ligikaudu 10%, mis võrdub 60 979 euroga, ja FNPL-i puhul 15%, mis võrdub 181 670 euroga). Kasutatud suhtarve tuleb seega vastavalt vähendada.

338 Prantsuse Vabariik märgib, et ei saa vastu vaielda asjaolule, et käesoleval juhul on füüsilised isikud erinevate ühenduste liikmed, juba üksnes teatud ühenduste FNSEA-sse kuulumise tõttu, ning et seega määrati nendele isikutele kahekordsed trahvid konkurentsioiguse ühe ja sama rikkumise eest. Selle tulemusena määrati neile ülemäärane trahv ning rikuti proportsionaalsuse põhimõtet.

339 Komisjon märgib, et ühenduse kohtupraktikas kohaldatakse *non bis in idem* põhimõtet juhtumite suhtes, kus ühenduse tasandil konkurentsieeskirjade rikkumise eest karistatud ettevõtjat (või ettevõtjat, keda võidakse selle eest karistada), karistati (või võidakse karistada) ka teises menetluses, kolmandas riigis või liikmesriigis (vt selle kohta Euroopa Kohtu 13. veebruari 1969. aasta otsus kohtuasjas 14/68: Wilhelm jt, EKL 1969, lk 1, ja eespool viidatud kohtuotsus Boehringer Mannheim vs. komisjon). Komisjoni väitel ei piisa selle põhimõtte kohaldamise põhjendamiseks pelgalt identsetest asjaoludest, sest ka pooled peavad olema samad. Käesoleval juhul algatati menetlus iga ühenduse vastu tema enda osaluse eest rikkumises, kuna iga ühendus oli kokkuleppe tõhususe jaoks vajalik mõju tõttu, mis ta ise turule avaldas. Asjaolu, et teatud isikud olid mitme kõnealuse ühenduse liikmed, ei muuda asjaolu, et iga hageja osales kokkuleppes. Lõpuks, mitmele samasid liikmeid sisaldavale ühendusele määratud trahvide proportsionaalsus on kindlustatud ülempiiriga 10% käibest, kuid see ei saa tähendada nende liikmete süüst vabastamist.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

340 Vastavalt kohtupraktikale on *non bis in idem* põhimõtte ühenduse õiguse üldpõhimõtte, mida ühenduse kohtud järgivad. Ühenduse konkurentsioiguse valdkonnas välistab kõnealune põhimõtte selle, et komisjon karistab ettevõtjat teist korda või kutsub teda teist korda kostjana menetlusse seoses konkurentsivastase tegevusega, mille eest teda on juba karistatud või seoses millega ta on õigeks

mõistetud komisjoni eelmise otsusega, mis ei kuulu vaidlustamisele (Esimese Astme Kohtu 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-224/00: Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, EKL 2003, lk II-2597, punktid 85 ja 86, ja eespool viidatud 29. aprilli 2004. aasta kohtuotsus Tokai Carbon jt vs. komisjon, punktid 130 ja 131). *Non bis in idem* põhimõtet kohaldatakse, kui on täidetud kolm tingimust: asjaolud on samad, õigusrikkumise toime pannud isik on sama ja kaitstav õigushüve on sama. Niisiis ei saa vastavalt kõnealusele põhimõttele karistada sama isikut mitu korda sama ebaseadusliku teo eest sama õigushüve kaitsmise eesmärgil (Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt vs. komisjon, EKL 2004, lk I-123, punkt 338).

341 Käesoleval juhul karistas komisjon hagejaid lähtuvalt iga kõnealuse ühenduse isikliku osaluse ja vastutuse ulatusest rikkumises (vt vaidlustatud otsuse põhjendus 169 ja artiklid 1 ja 3). Kõik hagejad osalesid vaidlustatud otsusega karistatud rikkumistes, kuigi nende osatähtsus ja kaasatus olid erinevad. Nimelt kirjutasid kõik hagejad alla 24. oktoobri 2001. aasta kokkuleppele. Seega sai komisjon õigustatult trahvida iga üksikut kõnealuses kokkuleppes osalenud ühendust vastavalt igaühe osale kokkuleppe allkirjastamisel ja rakendamisel ning igaühe puhul esinenud kergendavatele ja raskendavatele asjaoludele.

342 Kõnealust järeldust ei kummuta vastupidiselt kohtuasja T-245/03 hagejate väidetele ka asjaolu, et FNB, FNPL ja JA on FNSEA liikmed. Tegelikult on mainitud ühendused sõltumatud juriidilised isikud, neil on eraldi eelarved ning nende eesmärgid ei pruugi alati kattuda. Sellest tulenevalt korraldavad nad ühenduse tegevust neile omaste huvide kaitseks (vt eespool punkt 320). Tõsiasi, et käesolevas asjas koordineerisid kõnealused ühendused ühiste eesmärkide nimel suurel määral nii endi kui ka oma liikmete tegevust, ei vähenda üksiku ühenduse vastutust rikkumise toimepanemise eest.

343 Enamgi veel, vastupidiselt hagejate väitele ei karistatud vaidlustatud otsusega nende otseseid ega kaudseid üksikliikmeid. Kui 10% ülempiiri arvutamisel võetakse aluseks ettevõtjate ühenduste liikmete käibed, siis ei tähenda see veel neile trahvi määramist ega isegi seda, et kõnealune ühendus on kohustatud kandma selle trahvi tasumise kohustuse üle oma üksikliikmetele (eespool viidatud kohtuotsus CB ja Europay vs. komisjon, punkt 139). Kuna vaidlustatud otsuses ei karistatud üksikisikutest põllumajandustootjaid, kes on kohtuasja T-245/03 hagejate kaudsed liikmed, siis ei saa järeldada, et asjaolu, et FNB, FNPL-i ja JA üksikliikmed on ühtlasi FNSEA liikmed, takistab komisjonil karistada eraldi iga kõnealust ühendust. Veelgi vähem on asjakohane see, et osad kohtuasja T-217/03 hageja liikmed on ka FNSEA liikmed.

344 Järelikult ei ole käesolevas asjas õigusrikkumise toime pannud isikud samad, kuna vaidlustatud otsusega ei karistatud samu üksuseid või isikuid mitu korda sama teo eest. Seega ei ole rikutud *non bis in idem* põhimõtet. Täpselt samuti ei ole käesoleval juhul rikutud ka proportsionaalse karistuse põhimõtet, kuna vastupidiselt Prantsuse Vabariigi väitele ei trahvitud ei hagejate otseseid ega kaudseid liikmeid kaks korda ühe ja sama rikkumise eest.

345 Lisaks tuleb tagasi lükata kohtuasja T-245/03 hagejate argumendid, mille kohaselt komisjon arvutas trahvide põhisumma kindlaksmääramisel ekslikult FNSEA kogutud aasta liikmemaksu ja FNB-le ning FNPL-ile makstud liikmemaksude suhtarvu. Vastupidiselt hagejate väidetele ei olnud komisjon kohustatud kohandama FNB ja FNPL-i summasid, lahutades nendest summadest liikmemaksud, mis nimetatud ühendused maksid FNSEA-le. Kuna nende liikmemaksude summat võeti

arvesse iga ühenduse suhtelise tähtsuse objektiivse näitajana, siis oli komisjonil õigus sedastada, et asjassepuutuvateks näitajateks olid iga ühenduse liikmemaksu kogusummad, mis väljendavad iga hageja esindavuse astet.

346 Sellest tulenevalt tuleb see väide tagasi lükata.

F — Kuues väide, mis tugineb ilmsele hindamisveale suuniste punkti 5 alapunktis b ette nähtud asjaolude arvesse võtmisel

1. Poolte argumendid

347 Kohtuasja T-217/03 hageja väidab, et komisjoni poolt veiselihasektori kriisiga seotud eriliste asjaolude arvesse võtmiseks suuniste punkti 5 alapunkti b alusel tehtud 60-protsendilist vähendamist tuli kohaldada trahvi põhisumma suhtes, mitte selle summa suhtes, mis saadi pärast põhisumma suurendamisi ja vähendamisi vastavalt raskendavatele ja kergendavatele asjaoludele. Ei ole mitte mingit põhjust teha erandit suuniste punktis 2 esitatud trahvisumma kindlaksmääramise põhimõttest, mille kohaselt arvutatakse välja põhisumma ning seejärel vähendatakse või suurendatakse seda teatud protsendi võrra. Teise võimalusena väidab hageja, et komisjon oleks majanduskeskkonda pidanud arvesse võtma kergendava asjaoluna, nagu ta on teinud teiste juhtumite puhul.

348 Kohtuasja T-245/03 hagejad omakorda väidavad, et suuniste punkti 5 alapunkti b kohaldades ei teinud komisjon kohaseid järeldusi järgnevatest vaidlustatud otsuses esitatud asjaoludest (vt põhjendused 181 ja 184): esiteks, hagejatel puudus tulu saamise eesmärk; teiseks, asjassepuutuva põllumajandustootega seotud eripärad; kolmandaks, asjaolu, et komisjon karistas esmakordselt kokkulepet, mille sõlmisid

ainuüksi ühendused ning mis puudutas põllumajanduslikku põhitoodet, hõlmates kahte tootmisahela lüli; neljandaks, erakordse kriisiolukorraga seotud erilised asjaolud. Hagejad märgivad selle kohta, et Ühendkuningriigi konkurentsialased ametiasutused ei määranud oma 3. veebruari 2003. aasta otsuses trahve hinnakokkuleppe sõlminud Põhja-Iirimaa veiselihatootjate ühendusele, võttes arvesse selle kokkuleppe konteksti, mida samuti iseloomustas hullu lehma kriis ning suu- ja sõrataudi epideemia. Hagejad märgivad, et käesoleval juhul ei kohandanud komisjon nende asjaolude põhjal trahve kohaselt, kuna lõppsummad olid endiselt ülemäära suured.

- 349 Komisjon väidab, et kohtuasja T-217/03 hageja väide suuniste punkti 5 alapunktis b ette nähtud asjaoludega seotud vähendamise arvutamise meetodi kohta eirab suuniste sõnastust ja sisu. Etteheide, mille kohaselt majanduskeskkonda oleks pidanud arvestama kergendava asjaoluna, kujutab endast uut väidet ning on seega vastuvõetamatu. Mis puudutab kohtuasja T-245/03 hagejate argumente, siis komisjon märgib, et tema praktikas puudub otsus, mis oleks võrdväärne käesolevas asjas otsustatud trahvi 60-protsendilise vähendamisega.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

- 350 Suuniste punkti 5 alapunktis b on sätestatud:

„Sõltuvalt asjaoludest tuleks pärast eespool kirjeldatud arvutuste tegemist arvesse võtta selliseid objektiivseid tegureid nagu näiteks majanduskeskkonna eripära, rikkujate saadud majanduslik või rahaline kasu [...], asjaomaste ettevõtjate tunnusjooned ja nende tegelik maksevõime vastavates ühiskondlikes oludes, ning trahvisummasid tuleks vastavalt kohandada.”

- 351 Antud juhul võttis komisjon arvesse käesoleva asja majanduslikku konteksti, mida iseloomustas eeskätt raske kriisiolukord veiselihasektoris, ning vähendas 60% võrra summat, mis saadi pärast trahvide põhisumma suurendamist või vähendamist arvesse võetud raskendavate või kergendavate asjaolude tulemusena.
- 352 Kõigepealt tuleb tagasi lükata kohtuasja T-217/03 hageja väide, mille kohaselt oleks kõnealust 60-protsendilist vähendamist pidanud kohaldama trahvi põhisumma suhtes, mitte selle summa suhtes, mida on juba suurendatud ja vähendatud arvessevõetud raskendavate ja kergendavate asjaolude tõttu. Suunistes on raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid tööpoolest käsitletud vastavalt punktides 2 ja 3, mis näevad ette, millal „[p]õhisummat suuredatakse” ja „[p]õhisummat vähendatakse”. Seevastu punkti 5 alapunkt b sätestab, et „pärast eespool kirjeldatud arvutuste tegemist” võetakse arvesse muid asjaolusid, ning näeb ette, et „trahvisummasid tuleks vastavalt kohandada”. Seega tuleb järeldada, et komisjoni kasutatud arvutusmeetod oli vastavuses suuniste sätetega.
- 353 Teiseks, mis puudutab kohtuasja T-217/03 hageja teise võimalusena esitatud argumenti, mille kohaselt oleks tulnud majanduskeskkonda arvesse võtta kergendava asjaoluna, siis tuleb tõdeda, et sellele argumendile tugineti alles repliigi esitamise etapis ning sellest tulenevalt kujutab see endast uut väidet ning tuleb seega vastavalt kodukorra artikli 48 lõikele 2 tagasi lükata. Igal juhul tuleb märkida, et suuniste punkti 5 alapunkt b viitab sõnaselgelt kohtuasja majanduskeskkonna eripära arvessevõtmisele, kuid seevastu ei ole seda kriteeriumi sõnaselgelt mainitud suuniste punktis 3, mis käsitleb kergendavaid asjaolusid. Seega tuleb järeldada, et komisjon ei eksinud, kui ta võttis käesoleva asja majanduslikku konteksti arvesse suuniste punkti 5 alapunkti b alusel, mitte seoses kergendavate asjaoludega, nagu soovis hageja.

- 354 Kolmandaks, mis puudutab viidet Ühendkuningriigi konkurentsialaste ametiasutuste 3. veebruari 2003. aasta otsusele, siis piisab sellest, kui meenutada, et komisjon ei ole käesoleva juhtumi asjaolude hindamisel kohustatud järgima otsuseid, mis liikmesriigi ametiasutused võtsid vastu teistes rohkem või vähem sarnastes juhtumites.
- 355 Neljandaks tuleb vastata hagejate argumentidele, mille kohaselt ei teinud komisjon käesoleva juhtumi asjaoludest kõiki kohaseid järeldusi ning oleks pidanud suuniste punkti 5 alapunkti b alusel trahve veelgi vähendama.
- 356 Oluline on märkida, et vaidlustatud otsuses võttis komisjon nimetatud sätte kohaldamisel arvesse asjaolu, et vaidlustatud otsusega karistati esmakordselt kokkulepet, mis sõlmiti ainuüksi kutseühingute ühenduste vahel ning mis puudutas põllumajanduslikku põhitoodet, hõlmates kahte tootmisahela lüli, ning samuti asja majandusliku konteksti eripära, mis oli tõsisem kui pelk hindade järsk kukkumine või hästi tuntud haiguse esinemine. Kõnealust majanduslikku konteksti iseloomustasid järgmised asjaolud: esiteks, veiseliha tarbimise langus eelkõige hullu lehma kriisi tagajärjel, puudutades sektorit, mis oli juba raskes olukorras; teiseks, Euroopa Ühenduse ja riiklike ametiasutuste kehtestatud sekkumismeetmed, mille eesmärk oli taastada veiseliha turu tasakaal; kolmandaks, tarbijate usalduse kaotus hullu lehma tõvega seotud hirmude tõttu; neljandaks, põllumajandustootjate olukord, kus, vaatamata ühenduse korrigeerimismeetmetele, mida Prantsusmaa kohaldas, langesid taas tapaloomade tapamaja sisseostuhinnad, samas kui tarbijahinnad püsisid stabiilsetena (vaidlustatud otsuse põhjendused 181–185).

357 Kõiki neid asjaolusid arvesse võttes otsustas komisjon suuniste punkti 5 alapunkti b alusel vähendada hagejate trahvisummasid 60% võrra.

358 Tuleb aga meenutada, et kuigi komisjonil on trahvisummade kindlaksmääramisel kaalutusõigus, on Esimese Astme Kohtul määruse nr 17 artikli 17 alusel EÜ artikli 229 tähenduses täielik pädevus kaebuse alusel läbi vaadata otsused, millega komisjon on määranud trahvi, ja ta võib määratud trahvi tühistada, seda vähendada või suurendada.

359 Käesoleval juhul leiab Esimese Astme Kohus, et erinevad asjaolud, mida komisjon vaidlustatud otsuses suuniste punkti 5 alapunkti b alusel tuvastas ja arvesse võttis, on väga erakordsed. See erakordsus tuleneb nii hagejate erijoontest ja igäihe ülesannetest ning tegevusharust kui ka, täpsemalt, käesoleva juhtumi erilisele majanduslikule kontekstile omastest asjaoludest.

360 Esimese Astme Kohus leiab aga, et kuigi komisjoni poolt suuniste punkti 5 alapunkti b alusel otsustatud trahvide vähendamine 60% võrra on märkimisväärne, ei võta see piisavalt arvesse kõiki nimetatud erakordseid asjaolusid.

- 361 Seega, selleks et täielikult ja sobivalts arvesse võtta kõiki asjaolusid, mis komisjon vaidlustatud otsuses tuvastas, ning arvestades, et komisjon karistab sedalaadi konkurentsivastast tegevust esmakordselt, leiab Esimese Astme Kohus oma täielikku pädevust teostades, et hagejate trahve on kohane suuniste punkti 5 alapunkti b alusel vähendada 70%.

III — *Lõpliku trahvisumma arvutamise meetod*

- 362 Esimese Astme Kohus sedastas eespool punktides 214 ja 245, et komisjon rikkus vaidlustatud otsuses temal lasuvat põhjendamiskohustust, kuna ta ei teatanud vaidlustatud otsuses, et ta oli lähtunud hagejate üksikliikmete käibest, kui ta kontrollis, et trahvisummad ei ületaks määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud 10% ülempiiri, ega toonud välja asjaolusid, mis võimaldasid tal lähtuda nimetatud käivete kogusummast. Siiski on oluline märkida, et Esimese Astme Kohus leidis eespool punktides 324 ja 325, et komisjonil oli käesolevas asjas õigus lähtuda nimetatud ülempiiri arvutamisel hagejate üksikliikmete käivetest, tingimusel, et tegemist on nende liikmetega, kes tegutsesid turgudel, mida vaidlustatud otsusega karistatud rikkumised mõjutasid.

- 363 Esimese Astme Kohus leiab, et antud juhul puudub vajadus nii vaidlustatud otsuse tühistamiseks eespool käsitletud põhjendamiskohustuse rikkumise tõttu, sest kõnealuse otsuse tühistamise tagajärjel oleks tulnud teha tühistatud otsusega sisuliselt kattuv uus otsus (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 3. detsembri 2003. aasta otsus kohtuasjas T-16/02: Audi vs. Siseturu Ühtlustamise Amet (TDI), EKL 2003, lk II-5167, punkt 97), kui ka sel alusel trahvide muutmiseks.

³⁶⁴ Seevastu, nagu nähtub eespool punktist 361, tuleb hagejatele määratud trahve suuniste punkti 5 alapunkti b alusel vähendada 70% komisjoni rakendatud 60% asemel. Seega tuleb need trahvisummad määrata järgmiselt:

— Kohtuasja T-217/03 hagejale 360 000 eurot;

— FNSEA-le 9 000 000 eurot;

— FNB-le 1 080 000 eurot;

— JA-le 450 000 eurot;

— FNPL-ile 1 080 000 eurot.

Kohtukulud

³⁶⁵ Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 87 lõike 3 alusel võib Esimese Astme Kohus otsustada kulude jaotuse või jätta kummagi poole kohtukulud tema enda kanda, kui osa taotlusi rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks. Käesoleval juhul tuleb otsustada, et hagejad kannavad nende endi kohtukulud põhikohtumenetluses ning kolm neljandikku komisjoni kohtukuludest nimetatud menetluses. Komisjon kannab

ühe neljandiku omaenda kohtukuludest põhikohtumenetluses ja kõik kohtukulud ajutiste meetmete kohaldamise menetluses.

³⁶⁶ Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 87 lõike 4 alusel kannab menetlusse astuja Prantsuse Vabariik ise oma kohtukulud.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (esimene koda)

otsustab:

- 1. Määrata kohtuasja T-217/03 hageja Fédération nationale de la coopération bétail et viande'le trahvisummaks 360 000 eurot.**
- 2. Määrata kohtuasja T-245/03 hageja Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles'i trahvisummaks 9 000 000 eurot, hageja Fédération nationale bovine'i trahvisummaks 1 080 000 eurot, hageja Fédération nationale des producteurs de lait' trahvisummaks 1 080 000 eurot ja hageja Jeunes agriculteurs'i trahvisummaks 450 000 eurot.**

3. **Jätta hagi ülejäänud osas rahuldamata.**
4. **Jätta hagejate kanda nende kulud põhikohtumenetluses ja mõista nendelt välja kolm neljandikku komisjoni kohtukuludest nimetatud menetluses.**
5. **Jätta komisjoni kanda üks neljandik tema kohtukuludest põhikohtumenetluses ja mõista temalt välja kõik kohtukulud ajutiste meetmete kohaldamise menetluses.**
6. **Jätta Prantsuse Vabariigi kulud tema enese kanda.**

García-Valdecasas

Cooke

Labucka

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 13. detsembril 2006 Luxembourgis.

kohtusekretär

koja esimees

E. Coulon

J. D. Cooke

Sisukord

Õiguslik raamistik	II - 5002
Hagi aluseks olevad asjaolud	II - 5003
I – Teine „hullu lehma” kriis	II - 5004
II – Vaidlusaluste kokkulepete sõlmimine ja haldusmenetlus komisjonis	II - 5005
III – Vaidlustatud otsus	II - 5008
Menetlus ja poolte nõuded	II - 5013
Põhiküsimus	II - 5016
I – Vaidlustatud otsuse tühistamise nõue	II - 5016
A – Esimene väide, mis tugineb EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamise tingimuste hindamisel tehtud ilmsetele hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumistele ..	II - 5016
1. Hagejate liigitamine ettevõtjate ühenduseks	II - 5017
a) Poolte argumendid	II - 5017
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5018
2. Olulise mõju puudumine liikmesriikidevahelisele kaubandusele	II - 5021
a) Poolte argumendid	II - 5021
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5022
3. Konkurentsipiirangu puudumine	II - 5024
a) Poolte argumendid	II - 5024
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5028

4. Ühingu tegevuse määratlemine	II - 5033
a) Poolte argumendid	II - 5033
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5034
B – Teine väide, mis tugineb rikkumise ulatuse ja kestuse hindamisel tehtud ilmsetele hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumisele	II - 5036
1. Esialgused küsimused	II - 5037
a) Kohalike kokkulepete arvessevõtmine	II - 5037
Poolte argumendid	II - 5037
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5038
b) Toimiku dokumentide korraldamine, valik, viitamine ja tõlgendamine	II - 5042
Poolte argumendid	II - 5042
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5043
2. Hagejate süüdistamine impordi puudutavas kokkuleppes	II - 5044
a) Poolte argumendid	II - 5044
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5046
3. Pärast 2001. aasta novembrikuu lõppu sõlmitud salajase suulise kokkuleppe omistamine hagejatele	II - 5052
a) Poolte argumendid	II - 5052
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5055
Kokkuleppe pikendamise ettevalmistamine	II - 5056
	II - 5127

Kokkuleppe pikendamine 29. novembri ja 5. detsembri kohtumiste käigus	II - 5057
— 29. novembri 2001. aasta kohtumine	II - 5058
— 5. detsembri 2001. aasta kohtumine	II - 5061
Kokkuleppe rakendamine pärast 2001. aasta novembri lõppu	II - 5062
Järeldused	II - 5063
C – Kolmas väide, mis tugineb määruses nr 26 ette nähtud erandi kohaldamata jätmisele	II - 5064
1. Poolte argumendid	II - 5064
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5066
D – Neljas väide, mis tugineb kaitseõiguse rikkumisele	II - 5072
1. Poolte argumendid	II - 5072
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5074
E – Viies väide, mis tugineb põhjendamiskohustuse rikkumisele	II - 5077
1. Poolte argumendid	II - 5077
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5079
II – Trahvi tühistamise või vähendamise nõuded	II - 5083
A – Esimene väide, mis tugineb suuniste õigusvastasusele	II - 5083
1. Poolte argumendid	II - 5083
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5085

B –	Teine väide, mis tugineb proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele, ilmsele hindamisveale ja õigusnormi rikkumisele seoses rikkumise raskusastme kindlaksmääramisega.	II - 5088
	1. Poolte argumendid	II - 5088
	2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5089
C –	Kolmas väide, mis tugineb hindamisvigadele ja õigusnormi rikkumisele ning proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele raskendavate ja kergendavate asjaolude arvessevõtmisel	II - 5091
	1. Raskendav asjaolu, mis puudutab kokkuleppe salajast jätkamist ...	II - 5091
	a) Poolte argumendid	II - 5091
	b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5092
	2. Raskendav asjaolu, mis puudutab vägivalda tarvitamist	II - 5092
	a) Poolte argumendid	II - 5092
	b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5094
	3. Kergendavate asjaolude arvestamata jätmine	II - 5097
	a) Poolte argumendid	II - 5097
	b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5098
D –	Neljas väide, mis tugineb määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumisele trahvisummade kindlaksmääramisel	II - 5100
	1. Poolte argumendid	II - 5100
	2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5104
		II - 5129

E – Viies väide, mis tugineb mitmekordse karistamise keelu põhimõtte rikkumisele	II - 5112
1. Poolte argumendid	II - 5112
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5114
F – Kuues väide, mis tugineb ilmsele hindamisveale suuniste punkti 5 alapunktis b ette nähtud asjaolude arvesse võtmisel	II - 5117
1. Poolte argumendid	II - 5117
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 5118
III – Lõpliku trahvisumma arvutamise meetod	II - 5122
Kohtukulud	II - 5123